Region Syddanmark

Kudsk og Dahl A/S
Ulvehavevej 61
7100 Vejle
CVR-nr. 49857217

Klima og Ressourcer
Kontaktperson: Mette Hedegaard
E-mail: mclh@rsyd.dk
Direkte tlf.: 23805519
KS: MHA
Dato: 15.april 2026
Sagsnr.: 16/34163

TILLADELSE TIL ERHVERVSMÆSSIG RÅSTOFINDVINDING

af sand, grus og sten gældende til den 15. april 2036 på matr.nr. 13, 21, 22, 34, 273, 276 og 314 Hønkys, Egvad og 25 og 35 Mjøls, Rise i Aabenraa Kommune.

INDHOLDSFORTEGNELSE

1 Afgørelse 2

1.1 Tilladelse til erhvervsmæssig råstofindvinding 4
1.2 Før tilladelsen tages i brug 5
1.3 Ejerforhold 5

2 Sagens baggrund 5

2.1 Ansøgningens indhold 5
2.2 Historik og beskrivelse 6

3 Vilkår 8

3.1 Omfang af retten til at indvinde 8
3.2 Drift 9
3.3 Adgangsforhold og afstande 13
3.4 Forebyggelse af forurening, håndtering af affald, vandindvinding mv. 17
3.5 Efterbehandling m.m. 18

4 Generelle bestemmelser 22

5 Sikkerhedsstillelse 24

6 Ansøgningsprocessen 25

6.1 Myndighedshøring 25
6.2 miljøvurderingsloven 29
6.3 Partshøringer 30

7 Regionens vurdering af sagen 46

7.1 Lovgrundlag 46

8 Klagevejledning og underretning 65

8.1 Klagevejledning 65
8.2 Underretning om afgørelsen 66

9 Bilag 67

1 AFGØRELSE

Forud for meddelelse af denne tilladelse har regionen vurderet, hvilke vilkår, der skal fastsættes, samt foretaget en hensynsafvejning i henhold til råstoflovens § 3.

Der redegøres i afsnit 7 nærmere for afvejningen af hensyn samt vurderingen af hvilke vilkår, indvindingen kræver.

Afgørelsen er truffet på baggrund af:

- råstofloven
- miljøvurderingsloven / VVM-bekendtgørelsen 1832 af 16/12-2015
- Region Syddanmarks Råstofplan 2016 og 2020
- habitatbekendtgørelsen (bekendtgørelse nr. 2091 af 12. november 2021 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter)
- habitatdirektivet (direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter)
- Vejledning fra Miljøstyrelsen nr. 5/1984, "Ekstern støj fra virksomheder"
- VVM-redegørelse for projektet af april 2017 (findes som bilag 1 inde i bilag 12)
- Tillæg til VVM-redegørelse for Nørre Hostrup (bilag 12)
- Supplerende støjnotat af 26. august 2022 (findes som bilag 5 inde i bilag 12)
- Supplerende notat om naturundersøgelser ved Nr. Hostrup af 12. august 2022 (findes som bilag 4 inde i bilag 12)
- Supplerende notat om besigtigelse af mose af 18. april 2017 (bilag 11)
- Supplerende støjnotat vedr. sprængning i sand, ses i bilag 6 "datablade for støjkilder 2020 og 2025, som kan læses i bilagene til tillægget til VVM-redegørelsen (bilag 13).
- Supplerende notat om Naturundersøgelser for udvidelse af råstofområde ved Nr. Hostrup af 3. november 2025 (Beliggende som bilag 3 inde i bilag 12)
- Supplerende notat vedr. EQR-værdier fra 2025 (findes som bilag 7 inde i bilag 12)
- Supplerende notat om sprængninger og miljøkemi (findes som bilag 8 inde i bilag 12)

Øvrigt lovstof, som der henvises til i teksten:

- affalds- og råstofafgiftsloven
- affaldsbekendtgørelsen
- jordforureningsloven
- olietankbekendtgørelsen
- forvaltningsloven
- autoværkstedsbekendtgørelsen
- færdselsloven
- beholderkontrolbekendtgørelsen

- Faglig rapport fra DTU Aqua, Institut for Akvatiske Ressourcer, Sektion for Ferskvandsfiskeri og -økologi, nr. 54-2016. ”Plan for fiskepleje i Vidå, Distrikt 30 - vandsystem 01” af Morten Carøe

Samtidige afgørelser fra andre myndigheder:

- Aabenraa Kommune har i forbindelse med råstofindvindingstilladelser af 2006 og 2008 meddelt tilladelse til overkørsler til henholdsvis matr.nr. 314 Hønkys, Egvad og matr.nr. 34 Nr. Hostrup, Egvad. Disse tilladelser er jf. dialog med Aabenraa Kommune stadig gældende (Bilag 5).

- Aabenraa Kommune har den 11. august 2022 meddelt en fornyet dispensation fra vejbyggelinje ved grusgrav. (Bilag 7)

- Aabenraa Kommune har den 20. maj 2020 meddelt tilladelse til indvinding af grundvand og overfladevand samt grundvandssænkning ifm. råstofindvinding på følgende matrikler: 13, 21, 22, 34, 273, 276 og 314 Hønkys, Egvad og 25 og 35 Mjøls, Rise DGU nr. 160.1638. (Bilag 6)

- Aabenraa Kommune har den 10. juli 2018 meddelt dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 18, til indvinding af råstoffer inden for fortidsbeskyttelseslinje på matr.nr. 25 Mjøls, Rise til gravhøjen beliggende på matr.nr. 29 Mjøls, Rise. (Bilag 8)

- Aabenraa Kommune har den 26. februar 2020 meddelt en dispensation til udvinding af råstoffer indenfor søbeskyttelseslinjerne på matrikel nr. 25 og 35 Mjøls, Rise. (Bilag 8)

- ENERGINET Eltransmission A/S har den 13. juni 2019 meddelt dispensation fra tinglyst servitut vedr. luftledningsanlæg 44 kv Kassømagstrup (2-system) til råstofindvinding på matr.nr. 314 Hønkys, Egvad ved mast 13. (Bilag 12 A)

- Energinet Eltransmission A/S har den 22. maj 2019 meddelt dispensation fra tinglyst servitut vedr. luftledningsanlæg 400 kv Kassømagstrup (2-system på matr.nr. 273 OG 276 Hønkys, Egvad til råstofindvinding. (Bilag 12 B)

1.1 Tilladelse til erhvervsmæssig råstofindvinding

Region Syddanmark meddeler hermed tilladelse til indvinding af op til 300.000 m^3 sand, grus og sten årligt på 105 ha på dele af matr.nr. 13, 21, 22, 34, 273, 276 og 314 Hønkys, Egvad, samt 25 og 35 Mjøls, Rise i Aabenraa Kommune. Se oversigtskort herunder:

Figur 1. Oversigtsbillede over området ved Nr. Hostrup Grusgrav. Baggrunden er et ortofoto fra år 2025 og viser status for råstofindvindingen i området forår 2025.

Tilladelsen meddeles i medfør af råstoflovens § 7, stk. 1. Tilladelsen er betinget af vilkårene, som er stillet i medfør af råstoflovens § 10 og tilhørende forudsætninger.

Vilkårene er også bindende for ejere og indehavere af andre rettigheder over ejendommen uden hensyn til, hvornår retten er stiftet og uanset om der er sket tinglysning.

Såfremt hele ressourcen ikke er indvundet ved tilladelsens udløb, kan der ansøges om en ny tilladelse eller der kan ansøges om tilladelse til udvidelse eller ændring af indvindingsområdet.

Råstoftilladelsen kan tilbagekaldes af regionen i tilfælde af grov eller gentagen overtrædelse af vilkårene, jf. råstoflovens § 11.

Tilladelsen bortfalder jf. § 10, stk. 7, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år efter meddelelsen eller ikke har været udnyttet i 3 på hinanden følgende år.

1.2 Før tilladelsen tages i brug

Regionen skal give accept til at indvindingen påbegyndes herunder arbejdet med at afrømme overjord. Følgende forudsætninger skal være opfyldt:

- Klagefristen skal være udløbet. Evt. klager over tilladelsen har som udgangspunkt opsættende virkning. Derfor skal klagefristen være udløbet før regionen kan give accept til indvinding.
- Sikkerhedsstillelse. Der skal være stillet en økonomisk sikkerhed for efterbehandlingen af indvindingsarealet, se nærmere under kapitel 5.

Øvrige tilladelser og/eller dispensationer i forbindelse med råstofindvindingen, som ikke er nævnt i denne tilladelse, skal indhentes separat.

1.3 Ejerforhold

Ifølge tingbogen står:

- Underbjerg Ejendomme ApS som ejer af matr.nr. 22, 273 og 276 Hønkys, Egvad, samt 35 Mjøls, Rise.
- Jan Toftelund Jensen som ejer af matr.nr. 34 Hønkys, Egvad.
- Kudsk og Dahl A/S som ejer af 314 Hønkys, Egvad.
- Allan Jepsen som ejer af matr.nr. 21 Hønkys, Egvad.
- Jan Lars Lorenzen som ejer af matr.nr. 13 Hønkys, Egvad.
- Kenneth Schrøder Paulsen som ejer af matr.nr. 25 Mjøls, Rise.

Ejere har givet samtykke med underskrift.

2 SAGENS BAGGRUND

2.1 Ansøgningens indhold

Kudsk og Dahl A/S søgte den 28. september 2016 om følgende:

- Kudsk og Dahl A/S har ansøgt om tilladelse til en årlig indvinding på 500.000 m^3 sand, sten og grus på 105 ha af matr.nr. på dele af matr.nr. 13, 21, 22, 34, 273, 276 og 314 Hønkys, Egvad, samt 25 og 35 Mjøls, Rise i Aabenraa Kommune, ejet af de i afsnit 1.3 nævnte ejere.
- Der forventes at indvinde til 20 - 25 meter under terræn og omkring 20 meter under grundvandsspejlet.
- Indvindingen forventes afsluttet i 2037 jfr. VVM-redegørelse.

- Driftstiderne vil være 7-18 på hverdage, med udlevering af materialer fra kl. 6, og 7-14 på lørdage.
- Råstofferne påtænkes anvendt til vej- og betontilslags-materialer.
- Til indvindingen anvendes følgende maskiner: 3 sugere, 1 gravemaskine, 1 gummiged, 1 dozer, 2 læssemaskiner, 3 dumpere, 2 powerscreens, 1 sandhjul, 3 jiggs, 3 knusere, 1 doseringsanlæg, 1 vasketromle og i kortere perioder en wiregravemaskine. Der forventes et årligt forbrug af 1000 – 2500 liter olie og 192.000 (fra VVM) liter diesel.
- Der vil blive anvendt omkring 4000 m^3 vand i døgnet til vask af råstofferne. Vandet indvindes fra gravesø og boring.
- Affald som generes i forbindelse med aktiviteterne i råstofgraven bortskaffes ved afhentning.
- Adgangen til råstofgraven sker ad Hellevadvej til matrikel 314 og 34 Hønkys, Egvad.

I løbet af ansøgningsprocessen og sagsbehandlingsprocessen har ansøger oplyst følgende:

- Det er oplyst at en realistisk mængde er 300.000 m^3
- Man ikke ønsker at anvende en wiregravemaskine og dozer, samt at der kun anvendes én dumper og en knuser.
- Samtidig ønsker man at anvende et håndsorteringsanlæg
- og at udlevering af materialer først starter kl. 7.
- At der anvendes sprængstof ved efterbehandlingen af søbredder

2.2 Historik og beskrivelse

Historik

Kudsk og Dahl A/S har den 28. september 2016 ansøgt om udvidelse og forlængelse af en eksisterende råstofgrav til et samlet areal på 105 hektar, som ligger mellem Nr. Hostrup, Egvad, Hønkys og Mjøls vest for Rødekro. Området ligger i Aabenraa Kommune og Region Syddanmark, og er udlagt som råstofgraveområde i Region Syddanmarks Råstofplan 2020, ligesom det var i Råstofplan 2016.

Region Syddanmark meddelte i november 2020 en tilladelse til fortsat indvinding, samt udvidelse af projektarealet. Tilladelsen blev imidlertid hjemvist af Natur- og Fødevareklagenævnet til fornyet sagsbehandling den 2. maj 2022. På baggrund af Natur- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og projekttilpasninger, blev der meddelt en ny råstoftilladelse den 4. oktober 2022. Råstoftilladelsen af den 4. oktober 2022 blev påklaget. Klagenævnet, nu kaldet "Miljø og Fødevareklagenævnet" traf den 21. februar 2023 afgørelse om ophævelse af den opsættende virkning af klagen. Hvorfor råstoftilladelsen af 4. oktober 2022 har været gældende indtil Miljø og Fødevareklagenævnet hjemviste råstoftilladelsen den 17. september 2025. Hjemvisningen skete på baggrund af et supplerende notat vedr. støj kun var i partshøring og ikke var i offentlig høring i 8 uger.

I mellemtiden er VVM-redegørelsen fra 2017 blevet ældre og enkelte oplysninger er derfor ikke længere aktuelle. Der er derfor udarbejdet et tillæg til VVM-redegørelsen fra 2017 med supplerende materiale med opdateringer af udvalgte forhold.

Denne råstoftilladelse meddeles derfor på baggrund af Miljø og klagenævnets afgørelse af 17. september 2025 samt på baggrund af de projekttilpasninger, som er fremkommet ved VVM-redegørelsen fra 2017 og tillægget til VVM-redegørelsen fra 2025. Råstoftilladelsen, der meddeles, er derfor en lovliggørelse af de allerede gravede områder og tilladelse til at grave de endnu ikke gravede områder.

Beskrivelse

I det ansøgte område har der været indvundet råstoffer siden 2007, og i de nærmeste omkringliggende områder har der været indvundet siden midten af 1990'erne. Pga. de mange års indvinding i området er råstofforekomsten velkendt.

Indvindingen vil foregå ned til ca. 20-25 meter under terræn og dermed ca. 20 meter under grundvandsspejl. Omkring 90 % af indvindingen vil derfor foregå herunder.

Der er oprindeligt ansøgt om indvinding af op til 500.000 m^3 sand, sten og grus pr. år. Dette er nedjusteret til 300.000 m^3 pr. år. Det er denne indvindingsmængde VVM-redegørelsen og tillæg til VVM-redegørelsen har taget udgangspunkt i. For grundvand er der beregnet på en større indvindingsmængde (450.000 m3) som et worst-case scenarie.

Der blev i 2022, udover den allerede etablerede støjvold op mod matr.nr. 322 Hønkys, Egvad, anlagt yderligere støjvolde og støjskærme, for at overholde støjvilkår og mindske gener ved gravningen, ligesom der er stillet vilkår om fremtidig grundvandsbeskyttelse. Derudover er der også stillet skærpede krav til driftstider og anvendelsen af maskiner end der oprindeligt er ansøgt om.

I efterbehandlingsplanen fremgår det, at arealet skal efterbehandles til ekstensivt landbrug uden brug af gødskning og sprøjtemidler, samt natur i form af større og mindre søer. En enkelt matrikel efterbehandles til rekreativt naturareal med søer. Der stilles specifikke afstandskrav og krav til maksimal størrelse på søerne.

3 VILKÅR

I dette afsnit fremgår vilkårene, der er tilknyttet tilladelsen. Vilkårene er som udgangspunkt stillet med hjemmel i råstofloven. Det fremgår, hvis de er stillet efter anden lovgivning.

3.1 Omfang af retten til at indvinde

1. Tilladelsen er gældende 10 år frem, hvorefter tilladelsen udløber. Såfremt indvindingen ikke er færdig, kan der søges om en ny tilladelse.

2. Der må årligt indvindes 300.000 m^3 sand, grus og sten.

3. Råstofindvindingsaktiviteterne skal ske inden for det indtegnede område (herefter kaldet projektarealet), som fremgår af bilag 1. Der skal ske en løbende efterbehandling af afgravede områder i samme takt som indvindingen skrider frem.

4. Grænsen for det område, der må graves i (indvindingsarealet), skal sættes af i marken efter nærmere aftale med regionen. Pælene til afmærkning mv. må ikke fjernes, og skal sikres, så de ikke bliver beskadigede. Det kan f.eks. ske med betonringe.

5. Råstofindvindingen skal tilrettelægges og udføres i overensstemmelse med graveplanen, jf. bilag 2 og 3. Eventuelle ændringer i graveplanen skal godkendes skriftligt af regionen.

6. Til råstofindvinding, herunder efterfølgende behandling af materialerne, må kun anvendes de i ansøgningen angivne maskiner:

   3 sugere og afvandere
   4 Gummihjulslæssere
   1 dumper
   1 tørsorteringsanlæg
   1 gravemaskine
   1 sandhjul
   3 jiggs
   1 knuser
   1 doseringsanlæg
   1 vasketromle.
   1 håndsorteringsanlæg

   Afvigelser herfra kan kun ske efter forudgående skriftlig accept fra regionen.

7. Regionen skal til enhver tid holdes underrettet om, hvem der forestår indvindingen.

8. Driftsmedarbejdere skal være bekendt med vilkårene i denne tilladelse samt den til en hver tid gældende grave- og efterbehandlingsplan.

3.2 Drift

9. For at beskytte naboer mod støj er der fastsat driftstider, som er i overensstemmelse med Miljøstyrelsens vejledning *Ekstern støj fra virksomheder* (vejledning nr. 5/1984).

   Råstofgravens driftstider i såvel anlæg- og driftsfaserne samt i faser med bearbejdningsaktiviteter:
   a. Råstofindvinding og øvrig arbejde: hverdage mandag til fredag kl. 7 – 18, lørdag kl. 7 – 14.
   b. Knuser må kun anvendes 6 timer om dagen i de tilladte driftsperioder.
   c. Sandsugerrør skal dæmpes med 10 dB i forhold til værdierne i bilag 5 i tillægget til VVM-redegørelsen fra 2025, før de kan tages i brug.
   d. Under efterbehandlingsfasen, som omhandler fjernelse af støjvolde og udjævning af muld, samt etablering af søbredder med gravemaskine, accepteres en overskridelse af grænseværdierne for støj på hverdage mellem klokken 8.00 og 17.00. Her skal en grænseværdi på 70 dB (A) overholdes.

10. Det ækvivalente støjniveau (det vil sige støjens middelværdi over et længere tidsrum: Om dagen 8 timer, om aftenen 1 time og om natten ½ time) må fra indvindingsområdet ikke overstige følgende værdier målt/beregnet ved nabobebyggelser i såvel anlægs- og driftsfaser samt ved bearbejdningsaktiviteter:

Dage	Tidsrum	Støjniveau
Mandag – fredag (hverdage) **Lørdag**	07.00 – 18.00 07.00 – 14.00	55 dB (A)
Andre tidspunkter herunder helligdage		Lukket

Grænseværdien er gældende i det mest støjbelastede punkt ved udendørs opholdsarealer højst 15 meter fra beboelse i det åbne land. Grænseværdien (fx 45/40/35 dB(A)) er gældende overalt i områder til støjfølsom arealanvendelse.

Hvis regionen finder det påkrævet, skal virksomheden ved målinger eller beregninger dokumentere at ovenstående støjgrænser overholdes. Udgifterne hertil afholdes af virksomheden. Nævnte målinger/ beregninger skal udføres og rapporteres i henhold til gældende støjvejledninger, og skal udføres af et laboratorium eller person, som aktuelt er godkendt til dette af Miljøstyrelsen, jf. følgende liste: Godkendte laboratorier og enkeltpersoner

Viser målingerne/beregningerne, at virksomheden overskrider grænseværdierne, skal virksomheden lade foretage afhjælpende foranstaltninger og dokumentere, at grænseværdierne overholdes ved en efterfølgende kontrolmåling/-beregning udført af et laboratorium eller person, som aktuelt er godkendt til dette af Miljøstyrelsen.

11. Virksomhedens drift må ikke give anledning til gener i form af tydeligt hørbare toner eller impulser, lavfrekvent støj, infralyd og vibrationer, som efter regionens vurdering er væsentlige ved omgivende beboelser og øvrige typer opholdsrum. Regionen vil tage udgangspunkt i gældende vejledninger og retningslinjer ved vurderingen af, om der er tale om væsentlige gener.

    Ved tilladelsens ikrafttrædelse gælder således følgende krav vedr. lavfrekvent støj og infralyd samt vibrationer (vægtet accelerationsniveau):

Anvendelse	**Tidspunkt**	**Lavfrekvent støj (A-vægtet niveau: 10 – 160 Hz)** $L_{pA,LF}$	**Infralyd (G-vægtet lydniveau)** L_{pG}
Beboelsesrum, herunder i børneinstitutioner og lign.	18.00 – 07.00	20 dB	85 dB
	07.00 – 18.00	25 dB	85 dB
Kontorer, undervisningslokaler og andre støjfølsomme rum	Alle tidspunkter	30 dB	85 dB
Øvrige rum i virksomheder	Alle tidspunkter	35 dB	90 dB
Anvendelse			**KB-Vægtet accelerationsniveau** L_{aw}
Boligområder (inkl. byzone) (hele døgnet) Boliger i blandet bolig-/erhvervsområde (centerområder - byzone eller landzone) samt jf. støjvejledningen boliger i det åbne land fra 18.00 – 07.00 Børneinstitutioner og lignende			75 dB
Boliger i blandet bolig-/erhvervsområde (centerområder – byzone eller landzone) samt. Jf. støjvejledningen og boliger i det åbne land (07.00 – 18.00) Kontorer, undervisningslokaler og lignende			80 dB
Erhvervsbebyggelse			85 dB

12. Hvis regionen finder det nødvendigt, skal indvinder for egen regning lade udføre målinger og beregninger samt dokumentere, at de vejledende grænseværdier for lavfrekvent støj, infralyd og/eller vibrationer er overholdte. Målinger og beregninger skal udføres af et laboratorium eller person, som aktuelt er godkendt til dette af Miljøstyrelsen, jf. følgende liste: Godkendte laboratorier - Miljøstyrelsens referencelaboratorium for støjmålinger (https://referencelaboratoriet.dk/godkendte-laboratorier).

13. Såfremt der er væsentlige gener eller de vejledende støjgrænser ikke overholdes, skal der træffes foranstaltninger til at nedsætte støjgener (f.eks. ved at forsyne båndtransportørens returløb med

gummibeklædning, indkapsle maskindele eller montere gummisold, afskærme støjkilder med støjskærme eller ved at placere volde mod de nærliggende beboelser), således at væsentlige gener undgås og vejledende støjgrænseværdier overholdes.

14. Der skal etableres støjvolde for at mindske støjgener fra råstofgraven jf. kort, støjrapporten af 26. august 2022 (findes som bilag 5 i tillægget til VVM-redegørelsen fra 2025) og principskitse herunder. Støjskærmen på matrikel 34 Hønkys, Egvad (gul linje i kortet herunder) kan undlades, da man ikke har aktiviteter før kl. 7, og derfor overholder støjgrænserne under alle de tilladte driftstider uden støjskærmen. Ligeledes kan støjvold D undlades for drift af materialepladsen på matr.nr. 34 Hønkys Egvad (scenarie 0 i støjrapporten), da man ikke har aktiviteter før kl. 7:

Kort over placering og højde på støjvolde

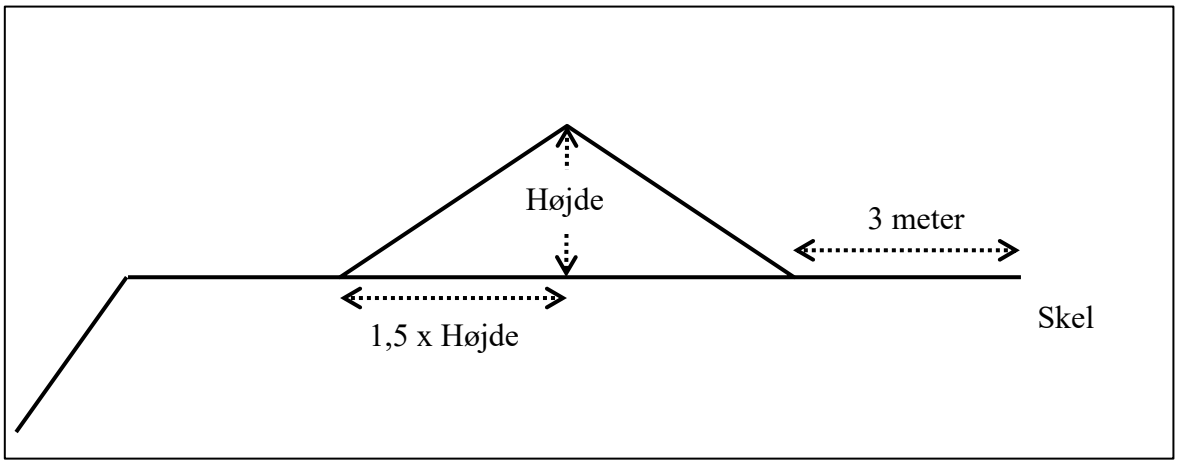

Principskitse for etablering af en støjvold med hældning 1:1,5.

a. Alle støjvolde, de i støjredegørelsen forudsatte og dem for hvert gravescenarie jf. støjrapporten af 26. august 2022 (bilag 5 i tillægget til VVM-redegørelsen fra 2025) skal være etableret før råstofindvindingen må påbegyndes på de forskellige scenarier af graveplanen.
b. For at overholde støjgrænserne i vilkår 10, hvor voldene ligger tæt på beboelse, skal støjvoldene etableres ved at:
    i. Arbejdet med anlæggelse af støjvold D kun må udføres af én gummihjulslæsser i 67 minutter over en driftsperiode på 8 timer.
    ii. Arbejdet med anlæggelse af støjvold E kun må udføres af én gummihjulslæsser i 86 minutter over en driftsperiode på 8 timer.
    iii. Arbejdet med anlæggelse af støjvold F kun må udføres af én gummihjulslæsser i 158 minutter over en driftsperiode på 8 timer.

15. For støjvoldene gælder:

    a. Støjvoldens fod må ikke placeres nærmere end 3 meter fra vejskel, naboskel eller levende hegn.
    b. Støjvoldens hældning må ikke udgøre en risiko for nedskridning.
    c. Støjvoldene skal blive liggende i hele indvindingsperioden medmindre der foreligger skriftlig accept fra regionen, og må ikke efter indvindingens ophør fjernes uden skriftlig accept fra regionen.

16. Driften må ikke give anledning til væsentlige støvgener uden for virksomheden. Der skal træffes de fornødne foranstaltninger til hindring af støvdannelse fra interne transportveje, materialebunker og produktionsanlæg mv. (f.eks. i form af vanding af lagerbunker, gravefronter og vanding samt renholdelse af interne veje).

17. Der må ikke være drift samtidigt af alle 3 maskintyper; gummihjulslæsere, dumper og afvander/suger ude på indvindingsarealerne. Der må være 2 af de nævnte maskiner i drift ad gangen ude på indvindingsarealerne, dvs. ved hver sandsuger/afvander. Kortvarig forbi-kørsel er ikke omfattet.

18. Gravemaskine og tørsorteringsanlæg (powerscreen) må kun anvendes til indvindingsaktiviteter og bearbejdningsaktiviteter som beskrevet i scenarie 6 i støjrapporten (bilag 5 i tillægget til VVM-redegørelsen fra 2025.

19. Der må maksimalt foretages 1 sprængning om dagen til efterbehandling af søbredder, Der må anvendes sprængladninger på ca. 80 gram, dog ikke højere end 81. gram.

20. Råstoffer og jorddepoter skal placeres til mindst mulig gene for nærliggende beboelsesejendomme.

3.3 Adgangsforhold og afstande

Vilkår efter vejloven

Sønderjyllands Amt og Aabenraa Kommune har udarbejdet afgørelser efter vejloven.

Aabenraa Kommune har 10. juni 2008 meddelt tilladelse til etablering af overkørsel til off. Vej Hellevadvej fra matr.nr. 314 Hønkys, Egvad, gældende indtil reetablering af gravearealerne er færdig.

SønderJyllands Amt har meddelt tilladelse til udvidet ændret benyttelse af eksisterende overkørselstilladelse på mart.nr. 34 Hønkys Egvad af 12. december 2006, gældende indtil råstofindvindingen er afsluttet

Fornyelse af dispensation fra vejbyggelinje ved grusgravsområdet langs Hellevadvej matr.nr. 13, 21, 22, 34, 273, 276 og 314 Hønkys, Egvad og 25 og 35 Mjøls, Rise af 11. august 2022, gældende indtil råstofindvindingen er afsluttet

- Afgørelserne indeholder krav til indvindingen. Det drejer sig bl.a. af grave- og respektafstande. Vilkår i Aabenraa Kommunes og Sønderjyllands Amts overkørselstilladelser i bilag 5 og 7 skal overholdes.

- Adgang til råstofgraven skal være via Hellevadvej jf. Aabenraa Kommunes tilladelser efter vejloven/privatvejsloven, se bilag 5.

- Jordvolde langs Hellevadvej skal overholde dispensationen fra vejbyggelinje fra Aabenraa Kommune, herunder have en afstand på ikke mindre en 5 meter fra vejskellet til Hellevadvej. Se Bilag 7.

- Der skal være en afstand til vejbyggelinjen langs Hellevadvej på 20 meter fra kørebanemidten med højdeforskelstillæg på 2 gange højdeforskellen + 1 meter til passage. Se bilag 7

Vilkår efter råstofloven

21. Adgangsvejen skal uden for åbningstiden være aflåst/afspærret med bom eller kæde. Dette skal ske for at sikre, at uvedkommende ikke har adgang til råstofgraven, da dette erfaringsmæssigt udgør en risiko for, at der deponeres affald eller for dieseltyveri, hvilket udgør en forureningsrisiko. Øvrige adgangsveje ved private beboelser kan regionen kræve aflåst/spærret, når det vurderes nødvendigt for at undgå deponering af affald eller dieseltyveri.

22. Adgangsvejens hældning skal være således, at der ikke ledes vand og materialer fra adgangsvejen ud på offentlig vej.

23. Adgangsvejen skal renholdes, for at undgå, at der trækkes materialer ud på offentlig vej.

<u>Graveafstande og begrænsninger</u>

24. Der må ikke graves nærmere end 3 meter fra offentligt eller privatfælles vejskel. Der må efter de 3 meter ikke graves stejlere end et skråningsanlæg på anlæg 1:2, jf. følgende figur:

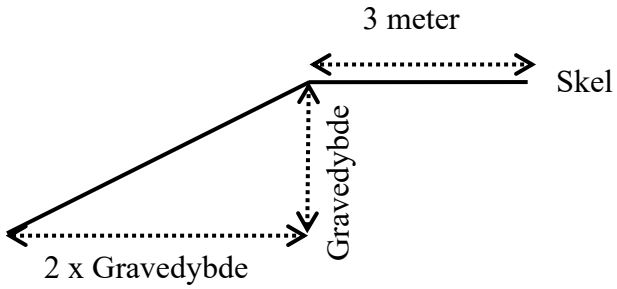

Herudover skal vejbyggelinje på 20 meter fra kørebanemidten med højdeforskelstillæg langs Hellevadvej overholdes jvf bilag 7.

25. Der må ikke graves nærmere end 3 meter fra privat vej, naboskel og hegn samt der må ikke graves nærmere end 3 meter til projektarealets afgræsning til omgivelserne, med mindre andet er aftalt med lodsejer(ne) og godkendt skriftligt af regionen. Der må efter de 3 meter ikke graves stejlere end et skråningsanlæg på 1:1,5.

26. Hvis der graves stejlere end vilkår 24, 25 og 31 skal de 3 meter fra skel eller ydre afgrænsning tillægges 1 x gravedybden + 9 meter, jf. figuren herunder:

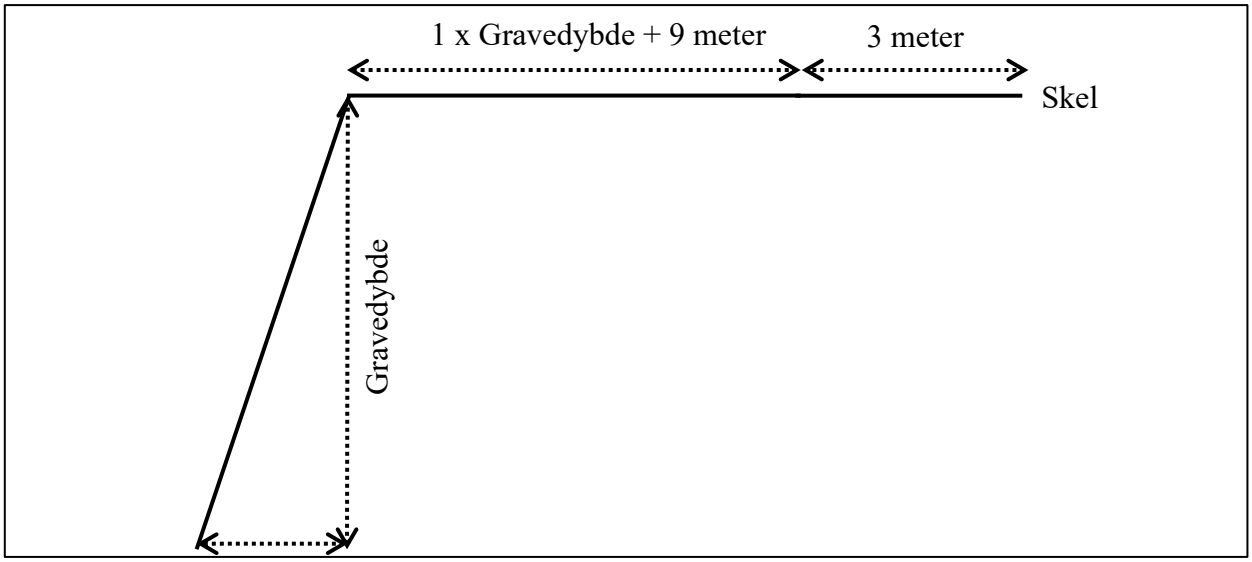

Principskitse for stejl gravning

27. Der må ikke graves nærmere end minimum 25 meter fra grundmurede bygninger. Der må efter de 25 meter ikke graves under et skråningsanlæg på 1:1,5.

28. Der må ikke graves nærmere end minimum 20 meter fra søer beskyttet af §3 i naturbeskyttelsesloven.

29. Tilladt gravedybde er til forekomstens bund af sand, grus og sten under forudsætning af at skråningsanlæg overholdes.

30. Gravningen må ikke give risiko for nedskridning indover graveafstande til omgivelserne.

31. Gravning under vandspejl skal ske, så der ikke kan ske uplanlagte skred og så færdsel langs søen er sikker. Der må der graves med en hældning på 1:2.

    Gravning under grundvandsspejl langs indvindingsarealets afgrænsning til omgivelserne i form af de ydre skel og bygninger mv. skal dog ske, så skråningerne under vandspejl ikke er stejlere end 1:4 langs bredderne og først efter 9 meter må der graves med en hældning på 1:2.

32. Der må ikke graves nærmere end 75 meter fra enkeltindvindinger (vandboringer) af bakteriologiske hensyn.

Vilkår efter museumsloven

Aabenraa Kommune har jf. museumsloven meddelt, at følgende gælder på projektområdet:

> Indvindingen med tilhørende grave- og respektafstande, samt aktiviteter skal tilrettelægges således, at vilkår i Aabenraa Kommunes dispensation af 10. juli 2018 til indvinding af råstoffer inden for fortidsmindebeskyttelseslinje på matr.nr. 25 Mjøls, Rise - NBL § 18 i bilag 8 overholdes. F.eks. at der ikke må foretages jordarbejder nærmere end 50 meter fra foden af fortidsmindet med ID 400828 og at hele arealet inden for 100 meter af fortidsmindet skal fyldes op til terræn med samme koter, som inden gravningen. De væsentlige jordfaste fortidsminder, som er beskrevet i bilag 8, skal udgraves hvis de berøres af jordarbejdet.

Vilkår efter elforsyningsloven

Energinet har meddelt dispensation fra tinglyste servitutter på matr.nr. 273, 276 og 314 Hønkys, Egvad for indvinding på de nævnte matrikler.

> Indvindingen med tilhørende grave- og respektafstande, samt aktiviteter skal tilrettelægges således, at vilkår i Energinets dispensationer og elsikkerhedslovens krav om arbejdsinstruktion jfr. 1112 af 18/8-2016, om sikkerhed for udførelse af ikke ikke-elektrisk arbejde i nærheden af elektriske anlæg overholdes. Arbejdsinstruktioner skal fornys jævnligt. Kontaktoplysninger er 3.parter@energinet.dk.

3.4 Forebyggelse af forurening, håndtering af affald, vandindvinding mv.

33. Muld- og evt. overjordsdepoter skal placeres inden for det ansøgte projektareal og således, at der ikke kan ske sammenblanding med andre materialer. Depoternes hældning må ikke udgøre en risiko for nedskridning og der skal være mindst 1 meter fra depoternes fod til en eventuel gravesø for at undgå nedskridning i søen.

34. Den, der udnytter tilladelsen, skal drage omsorg for, at grundvandet ikke forurenes af oliespild fra maskiner og eventuelle brændstoftanke, og for at gravearbejdet ikke forårsager ødelæggelse eller beskadigelse af vandforsyningen i området.

Tankning og spild

35. Køretøjer og andre maskiner skal holdes i god stand, så der ikke forekommer oliedryp.

36. Tankning og olieskift mv. på *selvkørende maskiner* skal foregå uden for det åbne indvindingsareal og skal foregå så spild undgås, ligesom service og reparation skal foregå uden for indvindingsarealet. Der må ikke foretages vask af maskiner indenfor råstofindvindingsområderne, evt. vask skal foregå på den dertil indrettede vaskeplads.

37. Sorteringsanlæg, generatorer og andre mere *stationære anlæg* kan tankes fra en entreprenørtank, der medbringes ved hver tankning. Tankanlægget skal være indrettet så spild undgås, og tankning skal foregå under konstant tilsyn.

38. Mindre olie- og kemikaliespild skal opsamles straks. Større, akut forurening skal anmeldes til kommunen (ring 112).

Opbevaring og oplag

39. Der må ikke opbevares affald eller andet, der kan forurene grundvand, jord og undergrund, i grusgraven.

40. Der må ikke være oplag af flydende stoffer, hjælpemidler, bekæmpelsesmidler eller andre råvarer, som kan forurene grundvand, jord og undergrund indenfor indvindingsarealet, udover brændstoftanke som køres til og fra indvindingsarealet, som er godkendt efter gældende miljøregler. Brændstoftankene skal opbevares udenfor indvindingsarealet, når de ikke er i brug.

Vilkår efter vandforsyningsloven

Aabenraa Kommune har meddelt tilladelse til vand- indvinding og -udledning.

Indvindingen af grundvand skal tilrettelægges således, at vilkår i Aabenraa Kommunes tilladelse til indvinding af grundvand og overfladevand samt grundvandssænkning i bilag 6 overholdes. Her er der angivet: Grundvand: Maks. 200.000 m^3/år. Overfladevand: Maks. 900.000 m^3/år. Se bilag 6.

Vandindvindingstilladelsen udløber 31. december 2030, hvorfor der skal søges om ny vandindvindingstilladelse herefter for fortsat at kunne foretage råstofindvinding under grundvandsspejlet.

3.5 Efterbehandling m.m.

Vilkår efter råstofloven

41. Efter endt gravning skal der efterbehandles til landbrugsarealer med større og mindre søer samt rekreativt naturområde med sø. jf. den godkendte efterbehandlingsplan i bilag 2. Den endelige størrelse og placering af søerne vil blive tilpasset efter, at flest mulige råstoffer indvindes. Hver sø skal være under 3 ha. Alle ændringer i efterbehandlingsplanen skal godkendes skriftligt af Region Syddanmark.

42. Efterbehandlingen skal udføres jf. planen i bilag 2, med de begrænsninger som fremgår af denne råstoftilladelses vilkår og de samordnede tilladelser og dispensationer fra andre myndigheder, f.eks. at arealet rundt om fortidsmindet skal reetableres til oprindelig kote.

43. Der må ikke efterbehandles tættere på projektarealets ydergrænser til omgivelserne end de afstandsgrænser, som fremgår af afsnittet ”adgangsforhold og afstande”

44. Ved etableringen af gravesøer anvendes følgende principskitse

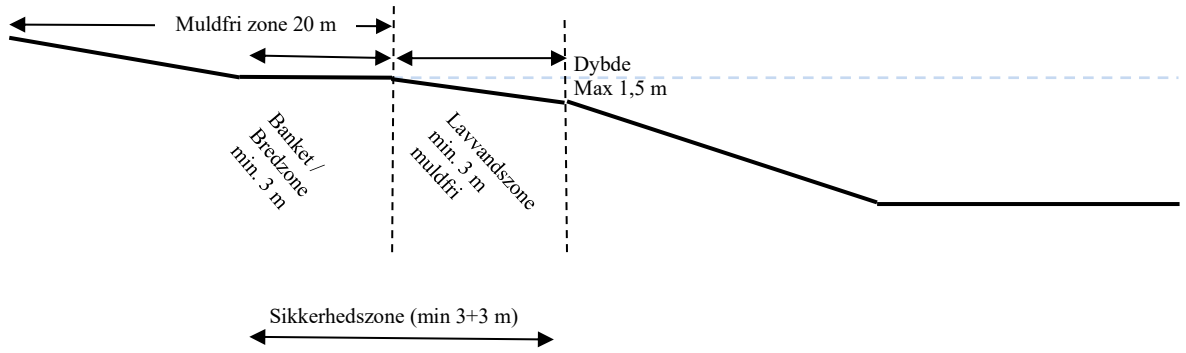

Figur 2. Principskitse for efterbehandlingen af en gravesø

a. Søerne skal anlægges med jævnt skrånende bund og bredder.
b. Langs søbredderne i vandet skal der af sikkerhedsmæssige årsager etableres en minimum 3,0 m bred og ikke over 1,5 m dyb lavvandszone. Den må ikke udføres af, eller beklædes med hverken overjord eller muld.
c. Søbreddernes længde skal gøres så lang som mulig, så de bugter sig med mange næs og vige.
d. I søens vindfølsomme sider kan der udlægges sten for at undgå erosion af kanterne.
e. Der udlægges en mindst 20 meter bred dyrkningsfri bræmme omkring de efterbehandlede gravesøer for at sikre vand- og naturkvaliteten i søen. Bræmmen regnes fra søens højeste vandstand. Bræmmen må fremover ikke jordbehandles, dyrkes, gødes eller sprøjtes, men skal henligge som et naturareal.
    a. På matr.nr. 25 Mjøls Rise kan den muldfrie bræmme etableres mellem 10-20 meter.
f. Eventuelle øer må ikke dannes ved opfyldning med opgravet materiale, men kan etableres ved at lade mindre partier stå uafgravede.
g. Der må ikke laves forbindelse mellem sø og vandløb, heller ikke via dræn.
h. Der må ikke etableres dræn fra de omgivende markarealer til de gravede søer.
i. Der må af hensyn til søens naturværdi ikke udsættes ænder, fisk, eller andre dyr i søen, og der må ikke fodres i eller nær søerne.

45. Søer skal efterbehandles til en afstand på mindst 100 meter til eksisterende gylletanke og -beholdere beliggende på nabomatrikler, som ikke er en del af denne råstoftilladelse medmindre andet er aftalt med lodsejerne af matriklerne. Aftalen skal dokumenteres skriftligt.

46. Arealet inden for 100 meter af fortidsmindet på matr.nr. 25 Mjøls Rise skal genetableres/ fyldes op, som inden gravningen i overensstemmelse med Aabenraa Kommunes dispensation af 10. juli 2018.

47. Efterbehandlingsarbejdet skal påbegyndes og gennemføres så tidligt, som det under hensyn til råstofgravens drift er praktisk muligt.

48. Det åbentstående areal, som endnu ikke er efterbehandlet, må ikke overstige 65 ha.

49. Hvis regionen vurderer, at det er nødvendigt, skal indvinder for egen regning lade udføre målinger og beregninger, der dokumenterer, at de i vilkår 24, 25, 26 og 31 beskrevne hældninger i forhold til hældninger og gravedybder over grundvandsspejl og under grundvandsspejl er overholdt. Målinger og beregninger skal udføres med drone eller tilsvarende udstyr, evt. ved gravemaskine og gps.

50. Støjvolden langs matr.nr. 34 Hønkys Egvad ind mod matr.nr. 322 og 307 Hønkys Egvad skal blive liggende i råstofindvindingsperioden og må ikke nedlægges/fjernes uden der forudgående har været foretaget undersøgelser efter de tekniske anvisninger fra DCE[1] for undersøgelser af om markfirben benytter volden som yngle- rasteområde. Viser en sådan undersøgelse, at der er forekomst af markfirben på støjvolden må volden ikke nedlægges.

51. Markvejen fra matr.nr. 21 Hønkys Egvad over mod matr.nr. 281 Hønkys Egvad, skal reetableres efter endt råstofindvinding på samme område af matr.nr. 21 Hønkys Egvad, således at markvejen støder til matr.nr. 281 Hønkys Egvad, hvor der er færdselsret.

52. Fjernes eller beskadiges læhegn eller beplantning i skel indtil matr.nr. 21 Hønkys Egvad skal en tilsvarende beplantning etableres som en del af efterbehandlingsarbejdet. Beplantningen skal som udgangspunkt genplantes i skel. Hvis matrikelejerne af de tilstødende matrikler og ejer af matrikel 21 Hønkys Egvad kan blive enige herom, kan læhegnet i stedet reetableres frit indenfor matr.nr. 21 Hønkys Egvad. Beplantningen skal bestå af hjemmehørende arter.

53. Såfremt tilladelsen inddrages i medfør af råstoflovens § 11, stk. 1 indtræder efterbehandlingsforpligtigelsen omgående.

54. Forinden større efterbehandlingsarbejder påbegyndes, skal Region Syddanmark underrettes herom, således at evt. tvivlsspørgsmål omkring efterbehandlingens udførelse kan afklares.

55. Projektarealet skal umiddelbart efter gravearbejdets afslutning ryddes for alle i tilknytning til råstofindvindingen opførte bygninger eller andet oplag, da det kan virke skæmmende.

56. Efterbehandlingen skal være afsluttet inden tilladelsen udløber.

57. I tilfælde af gravning på tilgrænsende ejendomme kan regionen på et hvilket som helst tidspunkt under som efter gravningens afslutning forlange gennemgravning og efterbehandling af skelområdet.

[1] Tekniske Anvisninger

58. Der må ikke gødskes eller anvendes pesticider på projektarealet.

59. Der skal stilles en økonomisk sikkerhed for gennemførelsen af efterbehandlingen; se nærmere i afsnit 5. Region Syddanmark kan kræve sikkerhedsstillelsen forhøjet, hvis det findes nødvendigt på grund af ændringer i efterbehandlingsplanen og/eller andre forhold. Ligeledes kan sikkerhedsstillelsen sænkes, hvis det åbne areal bliver mindsket. Sikkerheden skal gælde til efterbehandlingen er udført og skriftligt godkendt af Region Syddanmark.

4 GENERELLE BESTEMMELSER

Følgende gælder i øvrigt efter råstofloven og efter andre love og bestemmelser:

Tilsyn

Regionen er tilsynsmyndighed og fører tilsyn med at vilkår meddelt i medfør af råstofloven overholdes jf. råstoflovens § 31, stk. 1. Regionen kan meddele påbud om, at et ulovligt forhold skal lovliggøres inden for en nærmere fastsat frist, jf. råstoflovens § 31, stk. 3. Regionen kan, såfremt et påbud ikke efterkommes inden for den fastsatte frist, lade de påbudte foranstaltninger udføre for den ansvarliges regning.

Tinglysning af efterbehandlingsvilkår

Når afgørelsen er endelig og klagefristen er udløbet, tinglyser regionen vilkårene for efterbehandling på ejendommen.

Vilkårene er bindende for ejere og indehavere af andre rettigheder over ejendommen uden hensyn til, hvornår retten er stiftet og uanset om der sker tinglysning. Tinglysningen sker i medfør af råstoflovens § 10, stk. 6 med regionen som påtaleberettiget.

Ejer skal efter loven betale tinglysningsgebyret. Når tinglysningen er sket, sender regionen en regning for udlagt tinglysningsgebyr.

Når efterbehandlingen af indvindingsområdet er godkendt af regionen, vil de tinglyste vilkår med undtagelse af vilkår 57 og 58 blive aflyst og sikkerhedsstillelsen blive frigivet.

Arkæologi

Findes der under indvindingen grave, gravpladser, bopladser, ruiner eller andre jordfaste fortidsminder, skal fundet straks anmeldes til Museum Sønderjylland. Danefæ og danekræ tilhører staten. Danefæ skal afleveres til Museum Sønderjylland og danekræ til et af statens naturhistoriske museer. Indvindingen skal standses i det omfang den berører fortidsmindet. De arealer der ikke allerede er forundersøgte, anbefaler Museum Sønderjylland – Arkæologi Haderslev at de forundersøges. Se bilag 9.

Råstofafgift

Råstofindvinderen er forpligtet til at betale råstofafgift. Råstofindvinderen skal lade sig registrere for råstofafgift hos told- og skatteforvaltningen. Registreringen sker gennem Erhvervsstyrelsen, www.virk.dk

Råstofindvinderen skal med udgangen af hvert kvartal senest den 15. i efterfølgende måned, angive og betale råstofafgiften til told- og skatteforvaltningen. Læs mere i affalds- og råstofafgiftsloven.

Underretning ved konkurs, overdragelse af rettigheder mv.

I tilfælde af indvindingsvirksomhedens konkurs, betalingsstandsning m.v., er såvel ejendommens ejer, som den, der driver indvindingsvirksomheden, forpligtet til straks at underrette regionen.

Ønsker man at overdrage indvindingstilladelsen til en anden, skal dette i god tid forinden anmeldes til regionen, vedlagt en af den nye indvinder underskrevet erklæring, der fastslår, at man er bekendt med alle tilladelser, vilkår, aftaler mv. og er indforstået med at man overtager alle forpligtigelser.

Der skal stilles sikkerhed fra den nye indvinder, og regionen kan kræve en ny grave-/efterbehandlingsplan udarbejdet og indsendt til godkendelse.

Indberetning af indvunden mængde

Der skal hvert år gives oplysninger til regionen om arten og mængden af de råstoffer, der indvindes i råstofgraven, samt om anvendelsen heraf. Indberetningen skal ske via den digitale løsning, som regionen udsender årlig information om til alle indvindere. Regionen videresender indberetningen til Danmarks Statistik.

Indberetning til GEUS

Resultater af evt. udførte råstofboringer, prøveboringer i jorden samt geofysiske undersøgelser mv. skal indberettes til GEUS inden tre måneder efter udførelsen. Indberetningen skal ske på særlige skemaer, jf. råstoflovens § 28, stk. 1.

Tilførsel af jord

Tilførsel af såvel forurenet som uforurenet jord til råstofgrave og tidligere råstofgrave er forbudt jf. jordforureningslovens § 52. Der kan søges dispensation.

Miljølovgivning i øvrigt

Gældende miljøregler vedr. tanke, beholdere og tankanlæg (med olieprodukter, benzin og lignende) er også gældende i råstofgrave.

Gældende miljøregler vedrørende miljøfremmede stoffer samt bortskaffelse af haveaffald/afbrænding gælder ligeledes i råstofgrave.

Miljøkrav, som beskrevet i den til hver tid aktuelle version af autoværkstedsbekendtgørelsen, ved reparation og vask af motordrevne køretøjer, som kan indplaceres under motorkøretøjer[2], er også gældende for motordrevne køretøjer, som anvendes i råstofgrave.

[2] Definitionen af motorkøretøjer findes i færdselsloven (lov nr. 287 af 10 juni 1976 med senere ændringer).

Gældende miljøregler vedr. opbevaring, deponering og bortskaffelse af affald gælder også i råstofgraven. Bortskaffelse af affald skal derfor ske i henhold til gældende affaldsregulativer for Aabenraa Kommune og affaldsbekendtgørelsens kap. 9.

Forsyningsledninger

Før gravning påbegyndes, har indvinder pligt til at indhente oplysninger om ledningsføringer på arealet i Ledningsejerregisteret (LER).

5 SIKKERHEDSSTILLELSE

Kudsk og Dahl A/S skal stille en sikkerhed til sikring af efterbehandlingsarbejderne på matr.nr. 13, 21, 22, 34, 273, 276 og 314 Hønkys, Egvad, samt 25 og 35 Mjøls, Rise i Aabenraa Kommune på kr. 8.000.000 kr. indeks 123,05 år 2025 3. kvartal.

Beløbets størrelse er fastlagt ud fra et estimat på en efterbehandlingspris på 65 ha á 125.000 kr. pr. ha. søer og landbrugsjord pr åben hektar. En eventuel prisstigning ved jordflytning i forbindelse med nedlægning af jordvolde udlignes af, at der ikke skal etableres bakker og lignende ved etablering af landbrugsjord.

Der skal fremsendes en sikkerhedsstillelse til Region Syddanmark, inden tilladelsen kan tages i brug.

Sikkerhedsstillelsens størrelse afhænger af, at det aktuelle gravefelt ikke overstiger 65 ha og kan reguleres, når Region Syddanmark skønner dette nødvendigt af hensyn til ændringer i prisniveau, graveplan, efterbehandling eller lignende.

Sikkerhedsstillelsen skal årligt indeksreguleres pr. 1. april efter Danmarks Statistiks reguleringsindeks for jordarbejder. Sikkerhedsstillelsen reguleres efter foregående års indeks for 4. kvartal.

Sikkerhedsstillelsen skal være gældende indtil efterbehandlingsarbejdet er afsluttet og godkendt af Region Syddanmark, idet sikkerhedsstillelsen først da vil kunne frigives.

Der ønskes sikkerhedsstillelse i form af anfordringsgaranti uden udløbsdato fra indvinders pengeinstitut.

I denne sag, har råstoftilladelsen været påklaget og derfor behandlet af Miljø & Fødevareklagenævnet ad to omgange. Miljø & Fødevareklagenævnet har undervejs meddelt ophævelse af den opsættende virkning og derved tilladt råstofindvinding (MFKL 22/16180) mens sagen blev behandlet hos dem. Samtidig med ophævelse af den opsættende virkning blev der givet forbud mod at påbegynde efterbehandlingen af de gravede områder. Det har resulteret i at store arealer står åbne uden efterbehandling og dermed i det utraditionelt høje åbne areal. Regionen forventer, at arealerne hurtigt efterbehandles, det er derfor via vilkårene muligt at nedsætte sikkerhedsstillelsen undervejs, når arealerne er blevet efterbehandlede (se vilkår 54).

6 ANSØGNINGSPROCESSEN

Afsnit 6.1 beskriver forløbet omkring myndighedshøringen og de indkomne høringssvar samt regionens bemærkninger til disse. Under afsnit 6.3 beskrives forløbet omkring partshøringerne, de indkomne høringssvar og regionens bemærkninger til disse.

6.1 Myndighedshøring

I forbindelse med at Region Syddanmark fik hjemvist sagen til fornyet behandling af klagenævnet 2 gange, beskrives der 3 forløb i dette afsnit. Det første herunder drejer sig om det oprindelige forløb, og den efterfølgende, som omhandler myndighedshøringen i den fornyede behandling i 2022. Slutteligt vil høringssvar og bemærkninger fra den genoptaget sagsbehandling efter klagenævnets hjemvisning i 2025 fremgå.

Ansøgningsmaterialet har i perioden 31. oktober 2016 til 16. december 2016, i forbindelse med VVM-redegørelsens indkaldelse til idéfase, været sendt i myndighedshøring jf. råstoflovens § 8, med henblik på samordning med andre myndigheder for at klarlægge, om en råstoftilladelse på arealet kræver øvrige tilladelser, dispensationer og lignende. Materialet har været sendt til følgende myndigheder:

- Aabenraa Kommune
- Museum Sønderjylland
- Styrelsen for vand- og naturforvaltning

Der indkom følgende høringssvar:

	Bemærkninger	**Region Syddanmarks bemærkninger**
Aabenraa Kommune	Naturafdelingen bemærker, at der ikke findes vandløb, natur beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3, arter på habitatdirektivets bilag 4 eller beskyttede sten- og jorddiger på det ansøgte og det supplerende areal. Det er ca. 7,8 km til nærmeste Natura 2000-område, Bolderslev Skov og Uge Skov, der ligger sydøst for det ansøgte område. Matr. nr. 25 Mjøls, Rise ligger delvist inden for en fortidsmindebeskyttelseslinje. Matr. nr. 25, 217 og 229 Mjøls, Rise ligger delvist indenfor søbeskyttelseslinjen ved to råstofsøer.	Der er udarbejdet dispensationer til gravning inden for fortidsmindebeskyttelseslinje og søbeskyttelseslinje.
	Landbrugsafdelingen bemærker, at Hydevadvej 2, 6230 Rødekro har en arealgodkendelse fra 2010.	Arealgodkendelserne omhandler arealer omfattet af VVM-redegørelsen, som ikke er med i denne tilladelse.

	Vejafdelingen bemærker, at da adgangen sker via eksisterende overkørsler, er der ingen yderligere bemærkninger. Hvis entreprenøren på et tidspunkt ønsker at flytte oparbejdningspladsen, skal der en ny sagsgang til vedr. adgangsforhold.	
Museum Sønderjylland	Se høringssvar i bilag 9	Høringssvar vedlægges tilladelsen. Bemærkninger om anbefalinger om forundersøgelser og fund af jordfaste fortidsminder vil indgå i tilladelsen.

Og i forbindelse med den fornyede behandling blev den hjemviste tilladelse og en beskrivelse af det oprindelige ansøgningsmateriale sendt i myndighedshøring til følgende myndigheder:

Aabenraa Kommune, industri@aabenraa.dk
Museum Sønderjylland, mesr@msj.dk
Slots- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk
Energinet, 3.parter@energinet.dk
Vejdirektoratet, hoeringer@vd.dk
Haderslev Stift, kmhad@km.dk

Ud over de oprindelige svar, var der følgende uddrag af væsentlige svar:

	Høringssvar	
Energinet	Vedr. eltransmissionsanlæggene i området skal lodsejer eller evt. rådgiver for lodsejer søge om fornyelse af dispensation til gravning inden for servitutarealerne omkring luftledningsanlæggene. Fremsend venligst detaljerede graveplaner til 3.parter@energinet.dk , når disse foreligger.	Ansøger har været i kontakt med energinet, som fortæller at den nuværende dispensation vil blive fornyet. Derudover bemærkes at den nuværende ikke har nogen udløbsdato. Ansøger skal selv sørge for at indhente de nødvendige dispensationer.
Museum Sønderjylland	Museet har gennemset de ændringer, som er meddelt denne nye høring. Da disse ikke har indflydelse på omfanget af arealet, så har Museet ingen bemærkninger.	
Haderslev Stift	Stiftsøvrigheden har vurderet, at sagen ikke berører Egvad Kirkes landskabelige eller kirkelige interesser, hvorfor Stiftsøvrigheden på det foreliggende grundlag ingen bemærkninger har til sagen.	
Aabenraa Kommune	- Ingen registreringer eller formodning om at der er bilag IV arter i området. - Vandløb har ingen bemærkninger til sagen, så længe projektet ikke medfører en påvirkning af de nærliggende vandløb. Det vurderes dog umiddelbart at projektet ikke vil medføre en påvirkning, grundet afstanden til disse. - Vejmyndigheden har ingen bemærkninger, så længe ansøgeren skal benytte de to eksisterende vejadgange.	Fornyelse af dispensation fra vejbyggelinje er modtaget

	- Der er pålagt en vejbyggelinje langs Hellevadvej på 20 meter fra vejmidte. Vejmyndigheden er indstillet på at dispensere fra vejbyggelinjen 5 meter fra vejskel på ejendommen, uden vilkår om tinglysning af en fjernelsesdeklaration. Jordvolden skal ligge inde på private matrikel. Der må ikke ligge/skride jord fra volden ud på vejarealet. Jordvolden må ikke lukke de eksisterende vejadgange til private lodsejer, og tilsynsførende med bl.a. til moniteringsboringer m.m., skal have fri passage/kørsel til deres ærinde. Etablering af jordvolden må ikke være til gene for oversigten. - Hvis ansøgeren ønsker, at flytte vejadgangen/etablere en ny vejadgang, kræver dette tilladelse fra Vejmyndigheden. - Vilkårene i den eksisterende tilladelse til etablering af vejadgang til råstofområdet er stadigvæk gældende. Tilladelsen er gældende, indtil råstofindvindingen er afsluttet.	

Her indsættes bemærkninger og høringssvar fra orientering om genoptaget sagsbehandling 2025

	Bemærkninger	**Region Syddanmarks bemærkninger**
Energinet Eltransmission	Energinet Eltransmission har for de eksisterende dispensationer oplyst at afgørelserne fortsat er gældende. Der gøres opmærksom på at ansøger fortsat skal være i dialog med Energinet Eltransmission vedr. udførsel af arbejdet i nærheden af master, en såkaldt arbejdsinstruks. Arbejdsinstrukser skal fornyes jævnligt.	Bemærkningen sendes videre til Kudsk & Dahl og er noteret i tilladelsen.
Energinet Eltransmission	Energinet har rakt ud for at samarbejde vedr. "projekt NYT Elnet Aarhus- Aabenraa"	
Aabenraa Kommune	Aabenra kommune oplyser: - At de ikke har bemærkninger til forhold vedr. grundvand, såfremt der ikke er ændringer til vandindvindingsbehovet. - At der ikke er yderligere bemærkninger til forhold vedr. vandløb end de bemærkninger, som der allerede er afgivet i sagen i de tidligere høringssvar. - At søer i de gravede områder muligvis er beskyttet af §3, da de har stået ugravet i mindst 5 år.	Regionen har ikke yderligere kommentarer til forhold vedr. grundvand og vandløb, end de tidligere kommentarer. Regionen oplyser, at der generelt er en praksis for at gravesøer i råstoftilladelsesområder, ikke kan indtræde i naturbeskyttelseslovens §3 beskyttelse, førend gravearealet er godkendt efterbehandlet af råstofmyndigheden. Praksissen er gentaget af Naturklagenævnet i NKN-131-00314 og af Vestre landsret MAD 2015.235. Praksissen

	- At der skal søges dispensation hvis der skal ske påvirkning af § 3 beskyttet sø i det nordøstlige hjørne af matr.nr. 276 At der bør udføres monitering af den mose, som ligger lige op ad matr.nr. 13. At artsdata fra 2016 bør opdateres, for at konsekvensvurdering og vvm kan udføres på oplyst grundlag. At der er meddelt overkørselstilladelser tidligere, at nye vejadgange eller ændringer af eksisterende vil kræve en ny tilladelse, at jordvolde ikke må spærre for vejadgange. At området ligger indenfor "afmærket havne og terminalområde"	fremgår ligeledes i vejledningen om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper fra 2019. Yderligere afgjorde Miljø & Fødevareklagenævnet i sag 22/16180, at der ikke måtte påbegyndes efterbehandling af de gravede arealer i denne sag. Det har derfor ikke været muligt i en periode at foretage efterbehandling eller foretage godkendelse af arealer. Regionen forventer, at Kudsk & Dahl vil efterbehandle arealerne efter efterbehandlingsvilkårene i den nu hjemviste råstoftilladelse, som videreføres til denne råstoftilladelse. Dette vil medføre, at gravesøerne vil blive formindsket i størrelse til ikke at være større end 3 ha. Regionen deler derfor generelt ikke den opfattelse at gamle gravesøer på ikke godkendte efterbehandlede arealer i området måske kan være omfattet af nbl. §3, hvilket gælder flere gravesøer i området. Regionen kan oplyses, at store dele af området omkring den pågældende sø og mose allerede er færdiggravet ifølge luftfotos fra 2011-2016, altså før ansøgning til denne tilladelse. Størstedelen af arealet mangler derfor blot at få godkendt den foretagne efterbehandling. Regionen anser det på denne baggrund og sammen med oplysninger i det opdaterede tillæg til miljøredegørelsen ikke for nødvendigt at iværksætte tiltag om monitering. Regionen tilslutter sig bemærkningen om opdateret vidensgrundlag, og kan oplyse at ansøger har udarbejdet et tillæg til VVM-redegørelsen. Regionen tager bemærkninger om vej, adgangsforholde og volde til efterretning. Oplysningen om terminalområde er videresendt til ansøger,

Vejdirektoratet, Museum Sønderjylland og Haderslev Stift har ikke haft bemærkninger til den genoptagede sagsbehandling

6.2 miljøvurderingsloven

Miljøvurderingen – VVM-redegørelse

Projektet er opført på bilag 1 ifølge reglerne om miljøvurdering, hvilket indebærer at Region Syddanmark skal foretage en miljøvurdering af projektet.

Ansøgningen til råstofindvindingen er modtaget af regionen 28. september 2016. Ansøgningen skal derfor som følge af miljøvurderingslovens § 57, stk. 8 behandles efter de hidtil gældende regler i §§ 11 g-i i lov om planlægning og i bekendtgørelse nr. 1832 af 16. december 2015 om vurdering af visse offentlige og private anlægs virkning på miljøet (VVM), hvilket også fremgår af Miljø og Fødevareklagenævnets afgørelse af 17. september 2025.

Region Syddanmarks vurdering fremgår af denne tilladelse og den udarbejdede VVM-redegørelse fra 2017 fremgår af bilag 1 i Tillægget til VVM-redegørelsen af 2025. VVM-redegørelsen fra 2017 er godkendt i regionsrådet den 30. oktober 2017. VVM-redegørelsen er i 2025 blevet opdateret med et tillæg indeholdende det nyeste vidensgrundlag for relevante miljøforhold. Et tillæg til VVM-redegørelsen fra 2025 ses af bilag 12. Tillægget til VVM-redegørelsen blev godkendt for MMU-udvalget den 26. februar 2026.

Regionen vurderer, at tilladelsen med de beskrevne projekttilpasninger, afværgeforanstaltninger og stillede vilkår vil minimere de miljømæssige konsekvenser til et niveau, der ikke medfører væsentlige (på)virkninger på omgivelserne.

6.3 Partshøringer

På grund af at Region Syddanmark fik hjemvist sagen til fornyet behandling først i maj 2022 og sidenhen i september 2025, beskrives der 3 forløb af partshøringer i dette afsnit. Det første herunder drejer sig om den oprindelige partshøring, og den anden, omhandler partshøringen af tilladelsen af 4. oktober 2022. Den 3. partshøring er i forbindelse med indeværende råstoftilladelse.

I forbindelse med partshøringerne har Region Syddanmarks udkast til tilladelse samtidigt været i høring hos Aabenraa Kommune om fastsættelse af vilkår om efterbehandling i medfør af råstoflovens § 10a.

Partshøring 1

Der var følgende myndigheder og parter i den oprindelige hjemviste sag:

Navn /rolle	**Grund til partsstatus**	**Kontaktadresse**
Aabenraa Kommune	Berørt myndighed	industri@aabenraa.dk
Tax Meer ApS	Ejer, matr.nr. 22, 273 og 276 Hønkys, Egvad, samt 35 Mjøls, Rise	
Jan Toftelund Jensen	Ejer, matr.nr. 34 Hønkys, Egvad	
Charlotte Olesen Brylle og Allan Jepsen	Ejere, matr.nr. 21 Hønkys, Egvad	
Jan Lars Lorenzen	Ejer, matr.nr. 13 Hønkys, Egvad	
Kenneth Schrøder Paulsen	Ejer, matr.nr. 25 Mjøls, Rise	
Kudsk og Dahl A/S	Indvinder og ejer af matr.nr. 314 Hønkys, Egvad	tl@kudsk-dahl.dk og rådgiver CHG@NIRAS.DK

Øvrige parter (ejere af matriklerne)	Matr.nr. 27, 29, 31, 57, 61, 88, 110, 124, 255, 281, 307 og 322 Hønkys, Egvad Matr.nr. 26, 29, 30, 40, 42, 65, 84 og 127 Mjøls, Rise Matr.nr. 16 og 251 Nr. Hostrup, Egvad	

Partshøringen forløb i perioden 11. februar 2020 til 10. marts 2020. Svarfristen har været forlænget af to omgange grundet materialets størrelse og Covid-19 situationen efter anmodning fra borgere på matrikel 29 Mjøls, Rise. Der indkom følgende høringssvar:

Ejendommens adresse	**Bemærkninger**	**Region Syddanmarks bemærkninger**
Aabenraa Kommune	Grundvandsgruppen har følgende bemærkninger til sagen: Der skal ansøges om tilladelse til bortledning af grundvand (grundvandssænkning) efter Vandforsyningslovens § 26. Dette forhold er også behandlet i VVM redegørelsen. Denne tilladelse bør fremgå under Samtidige afgørelser fra andre myndigheder i afsnit 1. Naturgruppen har følgende bemærkninger til sagen: - Afsnit 1; Afgørelser under Samtidige afgørelser fra andre myndigheder: her	Tilladelse til indvinding af grundvand og overfladevand samt grundvandssænkning ifm. Råstofindvinding er modtaget og vedlagt. Er rettet til.

	bør dispensationen til søbeskyttelseslinjen vel også nævnes.	
Museum Sønderjylland	Har indsendt en opdateret arkæologisk vurdering af området. Se bilag 9. Her bemærkes det at der ved forundersøgelser er fundet væsentlige jordfaste fortidsminder, som skal udgraves inden arealet berøres af jordarbejdet.	Den opdaterede vurdering er vedlagt.
Energinet	Energinet Eltransmission har ikke kommentarer til, at der sker råstofgravning på matr.nr. 25 og 35 Mjøls, Rise, da Energinet Eltransmission ikke har anlæg på de pågældende matrikler. For så vidt angår matr.nr 21, 273, 276 og 314 Hønkys, Egvad har Tax-Meer og Kudsk & Dahl fået dispensation til råstofgravning på en lang række vilkår, som har til formål at sikre anlægssikkerhed, forsyningssikkerhed og personsikkerhed. I må gerne meddele ansøger, at der kræves dispensation, hvis der skal graves på yderligere matrikler/områder, hvor gravningen kommer inden for servitutareal eller respektafstand for luftledningsanlægget. Hvis det bliver aktuelt skal ansøgning om dispensation sendes til 3.parter@energinet.dk	Dispensationer er vedlagt og henvist til i vilkår 33 (den hjemviste tilladelse).

	Samtidig skal råstofindvinders entreprenør have en gyldig arbejdsinstruktion fra Energinet Eltransmission, hvis der arbejdes omkring masterne eller inden for Elsikkerhedslovens respektafstand, som strækker sig ud til 15 m uden for yderste fase/ledning på begge sider af luftledningsanlægget. Sagsnr. 20/02229 bedes oplyst.	
Ansøger ved Niras	At vilkår som ikke skal aflyses efter godkendelse af efterbehandling var forkerte og dispensation om gravning inden for søbeskyttelseslinjer manglede.	Vilkårshenvisninger er rettet og dispensation er vedlagt.
Hellevadvej 70	Her er emnerne ridset op, med Regionens svar i højre kolonne. *Arbejdstider og støj.*	Arbejdstider og støj: Der er i vilkår 10 (den hjemviste tilladelse) krav om at Miljøstyrelsens vejledning Ekstern støj fra virksomheder (vejledning nr. 5/1984) skal overholdes. Det er praksis at man har mulighed for at læsse materialer fra 6-7 om morgenen. Men kun hvis de skærpede støjkrav som gælder for den periode kan overholdes. Der er på baggrund af høringssvar og møder, foretaget opdaterede beregninger, samt målinger af støj, ved materialepladsen. De har vist at nogle af de krav der er

		beskrevet i miljøstyrelsens vejledning, ikke overholdes. Derfor er der udarbejdet en handleplan for hvordan virksomheden får bragt støjen ned under kravene. Det er Regionens vurdering at handleplanen følges. Og når den bliver fulgt, vurderes det, at virksomheden vil overholde de støjvilkår der er stillet i tilladelsen. Der vil blive ført tilsyn med overholdelse af denne.
	Trafik.	Trafik: I VVM-redegørelsen er trafikforhold taget i betragtning. Her vurderes det, at det ansøgte samlet set ikke vil bidrage med væsentlige miljøpåvirkninger i området med hensyn til trafik. Spørgsmål omkring gener for den omkringliggende trafik: Der bliver stillet vilkår om, at indvinder skal renholde adgangsveje, således at der ikke trækkes materialer med ud på vejen.
	Værditab.	Værditabsbetragtninger: Værditabsbetragtninger er ikke forhold som regionen kan tage med i afvejningen i forbindelse med råstofloven. I den gældende råstofplan 2016 er det ansøgte areal videreført som graveområde fra tidligere råstofplaner, hvilket betyder, at regionen som udgangspunkt skal give råstoftilladelse til ansøgning om erhvervs-

		mæssig råstoftilladelse inden for de i råstofplanen udlagte graveområder. Undtagelsen er, at den konkrete afvejning efter råstoflovens § 3 af de konkrete forhold i sagen fører til at tilladelse ikke kan gives.
	VVM-redegørelsen.	VVM-redegørelsen blev godkendt på regionrådsmøde den 30. oktober 2017, med forudgående 12 ugers offentlig høring fra den 21. juni 2017 til den 15. september 2017. Den danner grundlag for tilladelsen som nu meddeles.
	Fredning på matr.nr. 322 Hønkys, Egvad	Region Syddanmark har undersøgt, og ikke fundet oplysninger om fredninger på nabomatriklen 322 Hønkys, Egvad, der kræver særskilte vilkår eller har indvirkning på den samlede vurdering. Hvis der skal opføres støjvolde, skal de overholde gældende regler, og aftaler, herunder tinglysninger. Der ligger i den vestlige del af den omtalte matrikel et beskyttet dige, omkring 100 meter fra projektarealet, men den forventes ikke at blive berørt af projektet.
	Henvendelser til Aabenraa Kommune.	Siden overdragelsen af råstoftilladelsesområdet til regionerne i 2014, og ind til dette høringssvar, har Region Syddanmark ikke modtaget henvendelser fra borgeren. Hvis man i den periode har henvendt sig til Aabenraa Kommune, ville man have videresendt dem til Region Syddanmark. De notater der måtte være

	Råstoflovens § 3 og § 10 stk. 3.	fra perioden 2011-2014, er blevet overdraget, og her ligger ingen telefonnotater fra borgeren. Til kommentarer vedr. råstoffernes anvendelse, kan regionerne ikke styre markedernes efterspørgsel for råstoffer, ej heller hvorvidt man kan eksportere sin vare. Ifølge ansøgningen skal råstofferne anvendes til vejmaterialer og betontilslag. Men regionen vurderer ikke at der skal stilles vilkår med krav om anvendelsen i denne tilladelse. Ressourcen i det aktuelle graveområde indgår som en del af den forsyningsplan der er beskrevet i råstofplan 2016. Derfor er de med til at sikre denne forsyning.
Aabenraa Kommune vedr. efterbehandling (§ 10a)	Ingen bemærkninger	

Partshøring 2

Parter og myndigheder i forbindelse med partshøring af udkast til tilladelse under fornyet sagsbehandling i 2022:

Navn	**Grund til partsstatus**	**Kontaktadresse**
Aabenraa Kommune	Berørt myndighed	industri@aabenraa.dk, lha@aabenraa.dk

Museum Sønderjylland	Berørt myndighed	planer@museum-sonderjylland.dk
Slots- og Kulturstyrelsen	Berørt myndighed	post@slks.dk
Energinet	Berørt myndighed	3.parter@energinet.dk
Miljøstyrelsen	Berørt myndighed	mst@mst.dk
Haderslev stift	Berørt myndighed	kmhad@km.dk
Naturstyrelsen	Berørt myndighed	nst@nst.dk
Underbjerg Ejendomme ApS	Ejer, matr.nr. 22, 273 og 276 Hønkys, Egvad, samt 35 Mjøls, Rise	
Jan Toftelund Jensen	Ejer, matr.nr. 34 Hønkys, Egvad	
Allan Jepsen	Ejer, matr.nr. 21 Hønkys, Egvad	
Jan Lars Lorenzen	Ejer, matr.nr. 13 Hønkys, Egvad	
Kenneth Schrøder Paulsen	Ejer, matr.nr. 25 Mjøls, Rise	
Kudsk og Dahl A/S	Indvinder og ejer af matr.nr. 314 Hønkys, Egvad	tl@kudsk-dahl.dk og rådgiver
Øvrige parter	Ejere og beboere på: Hønkys, Egvad: 13, 21, 22, 27, 29, 31, 34, 57, 61, 72, 88, 110, 124, 255, 260, 273, 276, 281, 307, 310, 313, 314 og 322	

	Mjøls, Rise: 25, 26, 29, 30, 35, 40, 41, 42, 84, 127, 141, 208 og 257 Nr. Hostrup, Egvad: 16, 165 og 251a	

Partshøringen nr. 2 forløb i perioden 26. august 2022 til 23. september 2022. Der indkom følgende høringssvar:

Ejendommens adresse	**Bemærkninger**	**Region Syddanmarks bemærkninger**
Hellevadvej 42	Ang. mine bemærkninger, i brev af 26. august 2022, er disse helt tilbage fra inden sidste VVM og grave tilladelse. Efterfølgende er der lagt en kunstig sø 20 - 35 m. fra skel, som kan give mig problemer, med hensyn til min bedrift. Ved samtale med Trine fra Kudsk og Dahl, så har hun ingen restriktioner til at lægge søen, hvor den nu ligger. Den er nu placeret tættere på mig end hvad tilladelsen viste.	Efter ønske fra ansøger, tilføjes under vilkår 35, at alle søer skal være under 3 ha, hvilket betyder at der ikke vil indtræde søbeskyttelseslinjer omkring søerne.
Hellevadvej 49	Vi har d. 20 september snakket sammen vedr. at der skal graves grus bag vores matrikel nr. 40. Da naboens brønd er blevet tørlagt efter grusgravning ved dem, vil vi hos os gerne sikre os at dette ligeledes ikke sker. Dette fordi vores boring er 15 meter dyb, og der forventes at grave omkring 20 meter under grundvandsspejlet. Det skal ikke forhindre udarbejdelsen af råstofindvending, fordi vi gerne ser arbejdspladsen starte op hurtigst muligt. Vi vil gerne have en garanti for at grusgraven indstiller en ny boring, hvis den nuværende boring bliver tørlagt. Kan	Grundvandet i jeres boringen stod 6 meter under terræn, da boringen blev etableret. Filteret ligger i 11 til 13 meter under terræn. Der er derfor 5 meter fra grundvandsspejlet og ned til filteret. Råstofindvindingens påvirkning af vandspejlet i jeres boring er beregnet til et sted i omegnen af 30 – 60 cm. Regionens vurdering er derfor, at boringen ikke vil blive påvirket væsentligt af råstofindvindingen. Regionen kan ikke give en garanti i forhold til jeres vandforsyning. Hvis jeres vandforsyning bliver påvirket, skal det via

	denne garanti stilles? Hvis muligt vil vi gerne have dette på skrift.	vandforsyningsloven undersøges hvad og evt. hvem der har forårsaget skaden.
Hellevadvej 70	Høringssvaret ses i bilag 13 (dvs. tillægget til VVM-redegørelsen af 2025, og vil kunne findes i tillæggets bilag 1 (dvs VVM-redegørelsen fra 2017, under bilag 12)	Se bemærkningerne samme sted som høringssvaret.
Haderslev Stift	Haderslev Stift har modtaget udkast til tilladelse til erhvervsmæssig råstofindvinding på matr. nr. 13, 21, 22, 34, 273, 276 og 314 Hønkys, Egvad og 25 og 35 Mjøls, Rise i Aabenraa Kommune. Stiftsøvrigheden har ingen bemærkninger til sagen.	
Museum Sønderjylland	Museet har noteret, at vores arkæologiske udtalelse er med i tilladelsen og har ingen yderligere bemærkninger.	
Naturstyrelsen	Naturstyrelsen Sønderjylland ejer ingen arealer indenfor indvindingsområdet eller i nærheden af det. Vi har derfor ingen bemærkninger til udkastet til indvindingstilladelsen.	
Aabenraa Kommune	**Landskab / Natur**: *§3 beskyttet natur*: Den sydøstlige del af det ansøgte areal ligger lige ved siden af et beskyttet vandhul og mose. Der må ikke graves eller ske nogen form for udvaskning af sediment el. lign til disse områder. Der må ikke ske en dræning af de beskyttede områder. Der ligger en beskyttet mose nord for det ansøgte område, der ifølge tilladelsen vil kunne påvirkes af en grundvandssænkning. Vandstanden i mosen	Det er Regionens vurdering at de beskyttede vandhuller og moser omkring projektarealet, pga. deres robusthed og type, ikke vil blive drænet eller pga. projektarealets terræn og placering af vaskesø blive udsat for udvaskning af sedimenter. Der blev udarbejdet et notat af NIRAS i 2017 om den pågældende mose. Her blev den besigtiget, og man fandt at der er

	kan potentielt falde med op til 0,5 m. Dette vil kræve en dispensation, også selvom den naturlige forskel i grundvandet over året ligger på 1,5m, da en yderligere sænkning på 0,5 m oveni kan have en negativ indflydelse på mosens tilstand. *Sten og jorddiger*: Sten og jorddiger ligger uden for det ansøgte område. *Bilag 4 arter*: Sandede sydvendte skråninger kan være levested for markfirben. Dette bliver der dog taget hånd om i form af erstatningsbiotoper. *Vilkårstekst:* Der må ikke graves eller ske nogen form for udvaskning af sediment el. lign til §3 beskyttede områder. Der må ikke ske en dræning af de beskyttede områder. **Grundvand**: Det er vurderet, at der i tilladelsen er stillet de nødvendige vilkår.	tale om en højmose. Dvs. at den er regnvandsfødt og ikke sårbar overfor grundvandssænkning. Aabenraa Kommune har fået gensendt dette notat, og har ligesom regionen vurderet at der ikke vil ske påvirkning af den beskyttede mose. Regionen vurderer at projektets aktiviteter ikke vil medføre dræning af beskyttede områder, se begrundelse nedenfor, hvor det forventes at de beskyttede områder ikke vil blive drænet. Projektområdets terræn og det at der udledes vaskevand til intern sø betyder at der ikke vil blive ledt vand af betydning ud af projektområdet.
Aabenraa Kommune vedr. efterbehandling (§ 10a)	Ingen bemærkninger	

Det bemærkes, at regionens bemærkninger til høringssvar i partshøring 2, henviser til nummerangivelsen i den ny hjemviste råstoftilladelse af 4. oktober 2022. Hvorfor nummerangivelsen af vilkår kan afvige fra denne råstoftilladelse.

Partshøring 3

Parter og myndigheder i forbindelse med offentlig høring af Tillæg til VVM-redegørelse 2025 og partshøring af udkast til tilladelse under fornyet sagsbehandling i 2025:

Navn /Rolle	**Grund til partsstatus**	**Kontaktadresse**
Aabenraa Kommune	Berørt myndighed	industri@aabenraa.dk, lha@aaben-raa.dk
Museum Sønderjylland	Berørt myndighed	planer@museum-sonderjylland.dk
Slots- og Kulturstyrelsen	Berørt myndighed	post@slks.dk
Energinet	Berørt myndighed	3.parter@energinet.dk
Miljøstyrelsen	Berørt myndighed	mst@mst.dk
Haderslev stift	Berørt myndighed	kmhad@km.dk
Naturstyrelsen	Berørt myndighed	nst@nst.dk
Underbjerg Ejendomme ApS	Ejer, matr.nr. 22, 273 og 276 Hønkys, Egvad, samt 35 Mjøls, Rise	
Jan Toftelund Jensen	Ejer, matr.nr. 34 Hønkys, Egvad	
Allan Jepsen	Ejer, matr.nr. 21 Hønkys, Egvad	
Jan Lars Lorenzen	Ejer, matr.nr. 13 Hønkys, Egvad	
Kenneth Schrøder Paulsen	Ejer, matr.nr. 25 Mjøls, Rise	
Kudsk og Dahl A/S	Indvinder og ejer af matr.nr. 314 Hønkys, Egvad.	
Øvrige parter	Ejere og beboere og virksomheder på: Hønkys, Egvad: 13, 21, 22, 27, 29, 31, 34, 57, 61, 72, 88, 101, 110, 124, 255, 260, 274 273, 276, 281, 307, 310, 313, 314 og 322 Mjøls, Rise: 25, 26, 29, 30, 35, 40, 41, 42, 84, 127, 141, 208 og 257 Nr. Hostrup, Egvad: 16, 165 og 251a	

Partshøringen og høring over Tillæg til VVM -redegørelsen forløb i perioden den 19. december 2025 til den 13. februar 2026. Der indkom følgende høringssvar:

Ejendommens adresse	**Bemærkninger fremkommet i perioden med partshøring af tillæg til miljøredegørelse og udkast til råstoftilladelse**	**Region Syddanmarks bemærkninger**
Kudsk og Dahl A/S	Kudsk & Dahl og deres rådgiver Sweco har bemærkninger til udkast til råstofindvindingstilladelsen, som hovedsageligt består af til rettelser og korrektioner af tekst og begrundelser, således at det skrevne bliver tydeligere og mere forståeligt. Der henvises til specifikke afsnit og sidetal hvor der foreslås rettelser hovedsageligt vedr. indvindingsmængder og vurderingerne af bilag IV-arter. Der er ikke kommet kommentarer som vedr. Tillægget til VVM	Regionen tager de forskellige forslag til rettelser til efterretning og tilpasser de forskellige tekstafsnit, hvor det er betydende for forståelsen.
Lodsejer matr. nr. 21 Hønkys Egvad	Lodsejeren har krav til efterbehandlingen som er beskrevet i udkastet til råstoftilladelse i form af; at en vej skal reetableres, bevarelsen af læhegn og at det ikke ønskes, at jorden vil blive omfattet af naturbeskyttelseslovens §3-beskyttelse. Derudover oplyser lodsejer, at han har forskellige krav til udformningen af et kommende råstofprojekt, også ansøgt af Kudsk & Dahl. Naboprojektet omhandler nabomatriklerne. Afslutningsvis gør lodsejer opmærksom på at Energinet Eltranssmission vil flytte de eksisterende ledningerne til nye placeringer. Der er ikke kommet kommentarer som vedr. Tillægget til VVM	Regionen har indsat 2 vilkår som vedrører efterbehandlingen på matr.nr. 21 Hønkys Egvad således at forhold (markvej og læhegn), der var til stede før råstofindvinding, kan reetableres i henhold til lodsejerens ønsker. Regionen har henvendt sig til ansøger for forståelse af ordlyden i høringssvaret vedr. jord og §3, uden at modtage svar. Regionen kan oplyse at; søer der vil blive etableret, vil blive omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Der er efter regionens opfattelse ikke jordarealer, som automatisk vil overgå til §3-beskyttelsen i naturbeskyttelsesloven ved godkendelse af efterbehandlingen. Regionen er af den opfattelse, at det ikke er i overensstemmelse med den ansøgte efterbehandlingsplan (både den oprindelige og den opdaterede) at stille krav om, at søer skal være mindre end 100 m^2. Regionen tager placering af masterne til efterretning. Placeringen vurderes ikke at være til hindring for råstofindvindingen. Indeværende ansøgte projekt vedr. ikke råstofprojektet på naboejendommene, selvom dette oprindeligt blev berørt i Miljøredegørelsen fra 2017. Ansøgeren udarbejder en særskilt Miljøkonsekvensrapport for projektet på

		naboarealerne. Denne miljøkonsekvensrapport vil også blive sendt i offentlig høring, når den er udarbejdet.
Energinet Eltransmission	Energinet Eltransmission oplyser, at de er i dialog med ansøger om dispensation og arbejdsinstrukser. Der er ikke kommet kommentarer som vedr. Tillægget til VVM	Regionen takker for oplysningen og tager den til efterretning.
Borger 1	Borgeren oplyser, at de fastholder deres tidligere høringssvar fra de foregående partshøringer foretaget i 2020 og 2022 i forbindelse med partshøringen af de to hjemviste råstoftilladelser samt december 2025 i forbindelse med påbud af 19. december 2025. De tidligere høringssvar vedr. i særdeleshed støjforhold. Derudover oplyser borgeren, at der foregår ulovlig drift, og redegør hvorfor. Der er ikke kommet kommentarer som vedr. Tillægget til VVM	Regionen forstår, at råstofindvindingsaktiviteterne fra materialepladsen kan høres hos borgeren. Det er dog regionens vurdering, at de stillede vilkår til driften og støjafskærmninger vil medføre, at de vejledende støjgrænser overholdes. Regionen kan derfor ikke på det foreliggende grundlag nægte at meddele den ansøgte råstoftilladelse. Regionen vurderer, at bemærkningerne vedr. den ulovlige drift er håndteret med påbud om begrænset drift af 19. december 2025 samt ved meddelelse af selve råstoftilladelsen på baggrund af det fremsatte Tillæg til miljøredegørelse. Det er regionens vurdering, at der med meddelelse af denne råstoftilladelse sker en retlig lovliggørelse af den foretagne råstofindvindingsaktivitet.
Borger 2	Den anden borger oplyser, at der ikke opleves støjgener af nævneværdig grad fra råstofvirksomheden, samt at vejstøjen er langt værre og også er der i weekenden.	Regionen tager bemærkningerne til efterretning.
Haderslev Stift	Ingen bemærkninger	-
Museum Sønderjylland	Museum Sønderjylland, noterer sig deres udtalelser er medtaget og har intet yderligere at bemærke	-
Aabenraa Kommune	Aabenraa Kommune bemærker, at der kræves en minimumsafstand på 20 meter til eksisterende søer og moser omfattet af §3 i naturbeskyttelsesloven. Derudover oplyses det at eksisterende dispensationer fra § 16 i naturbeskyttelsesloven skal fornyes pga. forældelse samt at der er særlige krav til placering af jordvolde i forhold til veje og trafikale oversigtsforhold.	Regionen kan indføre et vilkår vedr. 20 meter for §3 beskyttede søer. Kommunen har siden oplyst, at der ikke er behov for fornyelse af §16 dispensationerne fra sø-beskyttelseslinjen, hvorfor regionen ikke gør yderligere.

	Derudover orienteres om særlige forhold vedr. trafik, som gør sig gældende for området. Det oplyses, at da ophævelsen af råstoftilladelse drejede sig om støj, vurderer kommunen at en ny råstoftilladelse ikke har indvirkning på den eksisterende vandindvindingstilladelse. Der er ikke kommet kommentarer som vedr. Tillægget til VVM	Derudover har regionen allerede i udkastet til råstoftilladelse indskrevet de forskellige krav til volde under vilkår og under afsnittet vedr. vilkår efter vejloven. Regionen tager oplysninger om trafikale forhold og vandindvindingstilladelse til efterretning.
Aabenraa Kommune vedr. efterbehandling (§ 10a)	Ingen bemærkninger vedr. efterbehandlingen.	

Ekstraordinær Partshøring

På baggrund af høringssvarene i partshøring 3 og efterfølgende tilsyn i råstofgraven har Region Syddanmark foretaget ændringer i udkastet til råstoftilladelse, herunder vilkårsændringer.

Vilkårsændringerne er sendt i en ekstra partshøring i 2 uger til de parter, som regionen mener, at vilkårene er til ugunst for. Det drejer sig om indvinder, lodsejere og enkelte naboer med beboelse inden for 100 meter.

Navn /Rolle	**Grund til partsstatus**	**Kontaktadresse**
Underbjerg Ejendomme ApS	Ejer, matr.nr. 22, 273 og 276 Hønkys, Egvad, samt 35 Mjøls, Rise	
Jan Toftelund Jensen	Ejer, matr.nr. 34 Hønkys, Egvad	
Allan Jepsen	Ejer, matr.nr. 21 Hønkys, Egvad	
Jan Lars Lorenzen	Ejer, matr.nr. 13 Hønkys, Egvad	
Kenneth Schrøder Paulsen	Ejer, matr.nr. 25 Mjøls, Rise	
Kudsk og Dahl A/S	Indvinder og ejer af matr.nr. 314 Hønkys, Egvad	
Naboer og beboere med beboelse og opholdsarealer indenfor 100m	Hønkys, Egvad: 21, 22, 31, 34, 42, 57, 61, 255. Mjøls, Rise: 40, 41, 42, 84	

Den ekstra partshøring forløb i perioden fra fredag den 27. marts 2026 til fredag den 10. april 2026.
Der indkom følgende høringssvar:

Ejendommens adresse/rolle	**Bemærkninger fremkommet i perioden med partshøring af tillæg til miljøredegørelse og udkast til råstoftilladelse**	**Region Syddanmarks bemærkninger**
Kudsk og Dahl A/S	Kudsk & Dahl har spørgsmål og bemærkninger til vilkår 49 vedr. drone og tilsvarende udstyr. Derudover var der spørgsmål til de områder, som der er foretaget råstofindvinding på efter andre gravevilkår (fra råstoftilladelsen af 4. oktober 2022). Der blev udtrykt bekymring for om Kudsk & dahl ville blive tvunget til at gøre denne del af råstofindvindingen om, eller på anden måde risikere en håndhævelse, nu hvor gravevilkårene er ændrede. Slutteligt har Kudsk & Dahl stillet spørgsmål til forståelsen og dermed gjort opmærksom på, at der i vilkår 26 stod to forskellige tal i princip-skitse og i den forklarende tekst.	Regionen har specificeret hvad tilsvarende udstyr eksempelvis kan være, og dermed præciseret vilkåret. Det er regionens opfattelse, at råstofindvindingsaktiviteterne, som er foretaget forud for meddelelse af indeværende råstoftilladelse, er foretaget efter råstoftilladelsen af 4. oktober 2022 i overensstemmelse med klagenævnets afgørelse om virkning (MFKL 22/16180). Områderne hvor råstofaktiviteter er foretaget afventer nu efterbehandling. Efterbehandlingsvilkårene er meddelt med udgangspunkt i den oprindelige og den opdaterede efterbehandlingsplan. Vilkår 26 er blevet ændret på baggrund af Kudsk & Dahls spørgsmål og bemærkninger. Tastefejlen er blevet rettet og afstandskravet præciseret.
Lodsejer 21 Hønkys Egvad	Samtale vedr. det fremsendte brev, spørgsmål til støjvolde.	Regionen bekræftede det konstaterede, og kunne oplyse, at de eksisterende støjvolde opfattes som tilstrækkelige.
Rideskolens repræsentant	Samtale vedr. projektet og de fremsendte breve, ingen bemærkninger	-
Lodsejer 25 Mjøls Rise	Spørgsmål til begrebet projektareal, ingen bemærkninger.	-

Den ekstraordinære har givet anledning til konsekvensrettelser af vilkårsteksten for vilkår 26. Det vurderes at denne ændring ikke er til ugunst for lodsejere eller naboer. Indvinder er orienteret telefonisk samtidigt med afgivelse af deres høringssvar. Ændringen består i en præcisering af tastefejl og er endt i 1x gravedybde + 9 meter for at sikre materiale til efterbehandlingen.
Derudover er der sket en mindre præcisering i begrundelsesafsnittet, hvor det tydeliggøres, at gylletanke er omfattet af vilkår 27. Det vurderes, at denne præcisering ikke er til ugunst for andre end indvinderen, da denne præcisering kun er indskrænkende for indvinderen. Der er ikke sket ændringer i vilkårets ordlyd. Indvinder er orienteret telefonisk.

7 REGIONENS VURDERING AF SAGEN

7.1 Lovgrundlag

En råstoftilladelse skal, jf. råstoflovens § 10, stk. 1, indeholde vilkår om virksomhedens drift og om efterbehandling af arealet med henblik på at begrænse miljømæssige gener og forebygge forurening af grundvandet og jorden.

Tilladelsen kan, jf. råstoflovens § 10, stk. 2, indeholde vilkår om at råstofferne skal oparbejdes bedst muligt i forhold til deres kvalitet eller skal anvendes til bestemte formål. Jf. råstoflovens § 10, stk. 3 kan regionsrådet fastsætte yderligere vilkår for at varetage de hensyn, der er nævnt i lovens § 3.

Gennemgang af hensyn og vurderinger

Projekttilpasninger

Der er ansøgt om en årlig indvinding på 500.000 m^3 sand, grus og sten. Mængden er nedjusteret til 300.000 m^3 ud fra en vurdering sammen med ansøger om en realistisk indvinding.

Man har oprindeligt søgt om en tilladelse til indvinding i mere end 10 år. Tilladelsen gives imidlertid kun for 10 år, da det ikke vurderes at der foreligger et særligt tilfælde i den aktuelle sag. Der er hverken tale om meget store arealreservationer, eller krav om betydelige investeringer. Tilladelsen kan senere søges forlænget.

Ansøger har valgt ikke at anvende wiregravemaskine, 2 knusere og dozer. Samtidig undlader man at udlevere materialer før kl. 7.

Herudover har man ønsket, at de efterbehandlede søer enkeltvis skal holde sig under 3 ha.

Habitatbekendtgørelsen

Før der meddeles tilladelse efter råstofloven, skal der ifølge habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 1 foretages en vurdering af, om det ansøgte i sig selv, eller i forbindelse med andre planer og projekter, kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt. I så fald skal der foretages en nærmere konsekvensvurdering af projektets virkninger på Natura 2000-området under hensyn til bevaringsmålsætningen for det pågældende område. Viser vurderingen, at projektet vil skade det internationale naturbeskyttelsesområde, kan der ikke meddeles dispensation til det ansøgte.

Der kan endvidere ikke meddeles tilladelse efter råstofloven, hvis det ansøgte kan beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyre- og plantearter, der fremgår af habitatdirektivets bilag IV, jf. habitatbekendtgørelsens § 10.

I VVM-redegørelsen fra 2017 og i tillægget til VVM-redegørelsen fra 2025 er der ikke konstateret væsentlige påvirkninger af Natura 2000-områder. Vurderingen fra 2017 er foretaget for nærmeste Natura 2000-område N96 Bolderslev Skov og Uge Skov i forhold til Natura 2000- planerne fra en tidligere planperiode. Gældende planer er for perioden 2022- 2027 og kan findes på Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø's hjemmeside. Siden VVM-redegørelsen fra 2017 blev udarbejdet, er der vedtaget nye Natura 2000-planer, og nogle af Natura 2000-områdernes afgrænsning og udpegningsgrundlag er justeret. Det opdaterede udpegningsgrundlag fremgår af Tillægget til VVM-redegørelsen af 2025 (Se bilag 12)

Som det fremgår af VVM-redegørelsen fra 2017 er det usandsynligt, at den ansøgte råstofindvinding kan påvirke arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget. Støv og emissioner kan ikke påvirke over så store afstande, og der er ikke hydraulisk kontakt mellem det ansøgte område og Natura 2000-området. Sidstnævnte skyldes, som beskrevet i VVM-redegørelsen fra 2017, at der er et grundvandsskel mellem Natura 2000- område N96 og det ansøgte område i form af den Jyske Højderyg. Hydraulisk kontakt er der dog potentielt mellem det ansøgte område og det Natura 2000-område, som vandløbene Surbæk og Rødå udmunder i længere mod vest. Dette Natura 2000-område består af N90 Vadehavet, som nærmest det ansøgte område rummer Habitatområde H90 Vidå med tilløb, Rudbøl sø og Magisterkogen. Udpegningsgrundlaget ses i Natura 2000-planen for N90. Som det fremgår af tillægget til VVM-redegørelsen fra 2025 sker der ikke en væsentlig påvirkning af vandføringen af Rødå, som følge af råstofindvindingen, og derfor kan råstofindvindingen ikke påvirke udpegningsgrundlaget for det nedstrøms Natura 2000 område.

Vurdering efter § 6 i habitatbekendtgørelsen (Natura 2000-områder):
Der ligger ingen Natura 2000-områder i umiddelbar nærhed af det ansøgte graveområde. Det nærmeste habitatområde er Natura 2000-område N96, habitatområde H85 Bolderslev Skov og Uge Skov, som ligger ca. 5,1 km væk, mens det nærmeste fuglebeskyttelsesområde er Natura 2000-område nr. 98 Tinglev Sø og Mose, Ulvemose og Terkelsbøl Mose, fuglebeskyttelsesområde F62, som ligger ca. 12,5 km væk. Vandløbene der løber henholdsvis 900 m nord og 500 m syd for projektarealet, udmunder til Natura 2000-området nr. 89 Vidå med tilløb, Rudbøl Sø og Magisterkogen ca. 30 km nedstrøms. Dette område er både habitatområde og fuglebeskyttelsesområde. Men afstanden til de to vandløb, sammenholdt med afstanden til Natura 2000 området nedstrøms vurderes at være så stor at der ikke vil være nogen påvirkning.

Det nærmeste Natura 2000-område, habitatområde H85 -Bolderslev Skov og Uge Skov, ligger godt 5 km øst – sydøst for grusgraven. Ved en sammenlægning af de eksisterende udpegningsgrundlag og dem udpeget i tredje generations basisanalyse får man:

Naturtyper:
Kransnålalge-sø (3140)
Næringsrig sø (3150)
Brunvandet sø (3160)

Kildevæld* (7220)
Bøg på mor med kristtorn (9120)
Bøg på muld (9130)
Ege-blandskov (9160)
Skovbevokset tørvemose* (91D0)
Elle- og askeskov* (91E0)

Arter:
Stor vandsalamander (1166)

Da råstofindvindingen, som handler om fjernelse af sand, grus og sten og derfor er meget lokalt, ikke udgør en øget forureningsrisiko eller væsentlige grundvandsændringer lokalt, ikke medfører påvirkninger, der kan strække sig over så store geografiske afstande, vurderes det, at der ikke er risiko for væsentlige miljøpåvirkninger af udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Projektet vurderes heller ikke at påvirke vandsalamanderen, grundet afstanden mellem projektarealet og habitatområdet er så stor at den ikke vurderes at forstyrre dens integritet, da den typisk ikke vandrer meget mere end 1 km. Natura 2000-området ligger på den modsatte side af et grundvandsskel i forhold til det ansøgte område, så derfor er der ikke hydraulisk kontakt mellem det ansøgte område og Natura 2000-området.

Grundet aktivitetens karakter og afstanden til Natura 2000-områderne vurderes råstofindvinding ikke at forårsage en påvirkning af områderne.

Region Syddanmark vurderer, at projektet ikke i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke Natura 2000-området væsentligt og at der derfor ikke skal udarbejdes en nærmere konsekvensvurdering af projektets virkning på Natura 2000-området.

Vurdering efter § 10 i habitatbekendtgørelsen (bilag IV-arter):

Ifølge Håndbog om arter på habitatdirektivets bilag IV er der i det 10 x 10 km kvadrat, som projektområdet omfatter, samt de tre nærliggende kvadrater potentielt raste- og ynglesteder for følgende bilag IV-arter: Flere arter af flagermus, odder, markfirben, stor vandsalamander, løgfrø og spidssnudet frø. Øvrige danske bilag IV-arter vurderes ikke at forekomme i eller omkring projektområdet

Vurderingerne er foretaget efter feltundersøgelser i 2016 og i 2022 efter hjemvisning af afgørelsen fra november 2020 samt igen i 2025 efter hjemvisning af afgørelsen af 4. oktober 2022.

Padder

Der er ikke registreret arter af padder på habitatdirektivets bilag-IV under feltundersøgelserne i 2016 (se tillægget til VVM-redegørelsen 2025 i bilag 1). Derfor vurderede man i 2016, at projektet ikke ville påvirke arter af padder på bilag-IV. De øvrige arter af padder blev fundet i vandhuller og søer der ikke ville blive berørt af den ansøgte graveaktivitet.

De nye søer, der opstår som følge af råstofindvindingen, kan udgøre gode leve- og yngleområder for padder, hvilket på sigt vil gavne populationerne i området. Store og meget klarvandede søer er dog ikke nødvendigvis optimale levesteder for padder, idet disse kan tiltrække fugle og fisk, hvorfor der er større risiko for, at paddernes æg og yngel bliver ædt eller forstyrret.

I forbindelse med den fornyede sagsbehandling efter hjemvisning i 2020, blev der lavet en opdatering af status for bilag IV padderne ved en ny besigtigelse af 23 områder hovedsageligt beliggende udenfor det ansøgte område. Resultaterne fremgår af bilag 4 i bilag 12. Det blev konkluderet at den fortsatte drift og udvidelsen af grusgravsområdet ikke ville have nogen negativ indvirkning på områdets økologiske funktion for hverken strandtudse, løgfrø eller løvfrø. Helt overordnet set vurderes det, at en udvidelse af arealet med råstofgravning i området vil forbedre forholdene for strandtudse i området både hvad angår ynglesteder og terrestriske levesteder. Der er hverken fundet løgfrø eller løvfrø i undersøgelsesområdet, hvilket betyder at der ikke vil være en negativ indflydelse på den økologiske funktion for dem.

For de 4 lokaliteter hvor der blev registreret spidssnudet frø og stor vandsalamander, samt de 4 lokaliteter vurderet som egnede levesteder for spidssnudet frø, vil der ikke ske nogen negativ indvirkning på områdets økologiske funktion. Dette vurderes på baggrund af at lokaliteterne ligger udenfor projektarealet og grundvandssænkningen enten er ikke eksisterende eller minimal. Samtidig er lokaliteterne robuste over for de små sænkninger i forhold til den årlige variation.

I 2025 er der foretaget supplerende undersøgelser efter DCE's tekniske anvisning af padder og levesteder for padder indenfor og udenfor ansøgningsarealet (bilag 3 i bilag 12). Der er efter besigtigelserne i 2025 fortsat ikke fundet bilag IV-padder indenfor det ansøgte areal, ej heller strandtudse, der ellers trives i grusgrave. Spidssnudet frø er fundet ved en sø mere udenfor det ansøgte areal. På baggrund af grundvandsberegningerne og placeringen af egnede rasteområder vurderer regionen fortsat er der ikke vil ske negativ påvirkning af padderne som følge af den ansøgte aktivitet.

Samlet vurderes det, at områdets økologiske funktionalitet af paddernes yngle- og rasteområder ikke vil blive påvirket ved råstofindvinding i det ansøgte område.

Flagermus

Det ansøgte område indeholder få ledelinjer for flagermus. Ledelinjer udgøres af de levende hegn. De fleste levende hegn findes i periferien af de ansøgte område. Disse bliver ikke fældet i forbindelse med det ansøgte og der vil derfor ikke ske en direkte påvirkning af flagermusenes ledelinje. De få hegn inden for graveområdet, som allerede er fjernet ved den hidtid udførte råstofindvinding blev vurderet ved de tidlige feltundersøgelser til at have ringe værdi som ledelinjer, og som uegnede som yngle og rateområder. Der fjernes ikke yderligere læhegn ved den fortsatte indvinding. Støj og forstyrrelser som følge af råstofindvindingen vurderes heller ikke at medføre påvirkninger af flagermus, der flyver langs det levende hegn, idet råstofindvindingen foregår i dagtimerne, mens flagermus er aktive om aftenen og natten.

Det vurderes, at projektet ikke vil medføre beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder for bilag IV-padder/arter af flagermus, og at den økologiske funktionalitet. De nye søer og bræmmer uden

dyrkning langs søerne, som opstår som følge af graveaktiviteterne, kan på sigt udgøre gode fourageringshabitater for en del flagermusarter i området, hvilken kan gavne eksisterende bestande i området.

Markfirben

I forbindelse med den fornyede sagsbehandling efter hjemvisning i 2022, blev der lavet en opdatering af status for markfirben ved en ny besigtigelse. Man fandt ingen markfirben, men vurderede at lille håndfuld jordvolde i periferien af projektarealet var egnede levesteder. I bilag 4 i bilag 12 ses naturrapporten fra 2022. I 2022 blev det konkluderet:

Det blev vurderet, at selve driften og udvidelsen af grusgraven ikke ville medføre en negativ påvirkning på områdets økologiske funktion for markfirben. Der blev dog registreret egnede levesteder for arten inden for de ansøgte arealer. Ved nedlæggelse af disse arealer, ville den økologiske funktionalitet af området kunne forringes. Ansøger ønskede derfor at anlægge erstatningsbiotoper, hvorfor der blev stillet et vilkår om sådanne erstatningsbiotoper. Således projektet ikke ville have en negativ påvirkning af områdets økologiske funktionalitet.

I forbindelse med hjemvisningen af afgørelsen fra 2022 er der i 2025 igen foretaget besigtigelser og eftersøgning af markfirben efter DCE's tekniske anvisninger. Der blev ikke fundet markfirben i 2025. Se naturrapporten fra 2025 i bilag 3 i bilag 12. Besigtigelsen foretaget i 2025 giver derfor anledning til at vilkår 46 i den gamle tilladelse af 4. oktober 2022 slettes. Vilkåret blev stillet i 2022 pga. en antagelse om at markfirben var til stede, fordi de daværende besigtigelser ikke levede op til de tekniske anvisninger med undersøgelser på forskellige tidspunkter af året. Derfor blev der stillet krav om at voldene skulle undersøges førend de kunne nedlægges efter endt råstofgravning. Efter besigtigelserne, hvor der ikke er fundet markfirben, kan det afvises, at voldene benyttes af markfirben som levesteder. Det er derfor ikke er relevant at bibeholde vilkår 46 fra den hjemviste tilladelse af 4. oktober 2022. To af de potentielle levesteder, markeret nr. 1 og 2 i naturrapporten fra 2022 er ikke undersøgt i 2025. Derfor stilles der et nyt vilkår 50 om, at støjvolden langs matr.nr. 34 Hønkys Egvad ind mod matr.nr. 322 og 307 Hønkys Egvad skal blive stående på efterbehandlingstidspunktet og ikke må nedlægges, førend der er foretaget tilstrækkelige undersøgelser efter markfirben. Dette skyldes, at det i naturrapporten fra 2025 og i tillægget til VVM-redegørelsen 2025 bliver sandsynliggjort, at der ikke er risiko for at markfirben vil indvandre til tilladelsesområdet inden for råstoftilladelsens løbetid. Det er regionens vurdering, at når markfirben ikke er tilstede, ikke har været til stede, og de potentielle områder hvorfra markfirben vil skulle indvandre er så langt væk, så er der ikke behov for tiltag i form af afværgeforanstaltninger, da støjvoldene dermed ikke er faktuelle yngle-rasteområder. Det er regionens overbevisning, at der ikke forekommer markfirben langs skellet til matr.nr. 34 Hønkys Egvad, det er dog ikke undersøgt tilstrækkeligt på lige netop denne støjvold, hvorfor regionen i stedet for det tidligere vilkår fastsætter et vilkår om, at støjvolden skal forblive medmindre det kan påvises, at markfirben ikke forekommer med undersøgelser gennemført efter de tekniske anvisninger[3].

[3] Tekniske Anvisninger

I naturrapporten fra 2022 forekommer en anden skrænt (nr 1), som et potentielt levested, der heller ikke er undersøgt i 2025. Dette levested berøres ikke af det aktuelt ansøgte projekt, hvorfor regionen ikke vurderer, at der er behov for at stille vilkår til beskyttelsen af denne skrænt i denne tilladelse.

Regionen vurderer samlet set, at projektet ikke vil medføre beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder for markfirben, og at den økologiske funktionalitet vil være intakt.

Odder

Odder er eftersøgt i 2025 (se naturrapport fra 2025), og der er ikke fundet tegn på at der findes odder i umiddelbar nærhed eller indenfor det ansøgte område. Der er ikke fundet raste- og yngleområder i eller umiddelbart omkring det ansøgte område. I 2022 blev der heller ikke fundet levesteder for odder indenfor eller i umiddelbar nærhed af det ansøgte område. Hvis der færdes odder i eller langs Rødå, der ligger umiddelbar syd for råstofområdet, vurderes aktiviteterne fra råstofgravning ikke at påvirke arten, da odderen er nataktiv og den derfor opholder sig om dagen i en hule i brinken, under trærødder eller under buske, når råstofaktiviteter er i gang. Projektet vil derfor ikke medføre beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder for odder, og at den økologiske funktionalitet vil være intakt.

Samlet vurdering af forholdet til habitatbekendtgørelsen:

Det er Region Syddanmarks vurdering, at projektet ikke kan påvirke de nærmeste Natura 2000-områder væsentligt. Det skyldes, at det usandsynligt, at den ansøgte råstofindvinding kan påvirke arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, samt yngle-rasteområder for de udpegede arter. Støv og emissioner kan heller ikke påvirke over så store afstande, og der er ikke hydraulisk kontakt mellem det ansøgte område og nærmeste Natura 2000-området. Derudover viser tillægget til VVM-redegørelsen, at projektet ikke er i konflikt med målopfyldelse i medfør af Vandområdeplan 2021-27, og derfor er heller ikke er i konflikt med Natura2000 områder beliggende nedstrøms af Rød Å.

Det ansøgte vil endvidere efter Region Syddanmarks vurdering samlet set ikke medføre beskadigelse/ødelæggelse af yngle- eller rasteområder for de dyrearter, der fremgår af habitatdirektivets bilag IV og ikke ødelægge plantearter, som er optaget i bilaget.

Regionens vurdering af projektet i forhold til råstofplanen

Det ansøgte indvindingsområde ligger inden for graveområde Hønkys Nord. Der er i Råstofplan 2020 ingen konkrete forudsætninger for dette projektareal i udlægget af graveområdet.

Regionens vurdering i forhold til kommune- og lokalplan

Det ansøgte område er beliggende i det åbne land og er ikke omfattet af kommuneplanrammer eller lokalplaner. Regionen vurderer derfor, at området ikke er belagt med kommunale planrestriktioner, der hindrer råstofgravning.

De retningslinjer, som der fremgår af kommunplanen, og som er gennemgået i tillægget til VVM-redegørelsen 2025 vurderes heller ikke at være til hinder for råstofindvindingen. Dette skyldes at, regionen vurderer, at indvindingen og den planlagte efterbehandling ikke er i strid med kommuneplanen. Udover at området efterbehandles til landbrugsområde med naturområder med større og mindre søer, så er kommuneplanen vedtaget i 2025 og må ikke være i modstrid med råstofplanen, hvorfor regionen ikke ser det som en hindring for råstofindvindingen at områdets landbrugsarealer mindskes og pålægges et forbud mod gødning og pesticider under og efter endt råstofindvinding. Hensynet til grundvandsbeskyttelsen vægter her højere end risikoen forbundet med fortsat at kunne bruge gødning og pesticider på arealet, efter at arealet er blevet gennemgravet og den oprindelige beskyttelse i jordlagene, der måtte have været er forandrede.

Øvrige myndigheders afgørelser og forudsætninger

Der er af Aabenraa Kommune meddelt tilladelse til to vejadgange, hvoraf dele af tilladelserne er indarbejdet i råstoftilladelsen. Vejadgangstilladelserne kan ses i bilag 5.

Der er af Aabenraa Kommune meddelt to tilladelser til indvinding af grundvand. Region Syddanmark har medtaget flere af disse krav i råstoftilladelsen. Tilladelserne kan ses i bilag 6.

Aabenraa Kommune har meddelt dispensation til at grave inden for fortidsmindebeskyttelseslinje på matr.nr. 25 Mjøls, Rise. Region Syddanmark har henvist til disse krav i råstoftilladelsen og den kan findes i bilag 8.

Aabenraa Kommune har meddelt dispensation til at grave indenfor de registrerede søbeskyttelseslinjer på matr.nr. 25 og 35 Mjøls, Rise. Dispensationen skal være udnyttet inden 26. februar 2023, ellers skal den søges forlænget. Dispensationen kan findes i bilag 10.

Aabenraa Kommune har meddelt Fornyelse af dispensation fra vejbyggelinje ved grusgravområdet langs Hellevadvej. Region Syddanmark har henvist til disse krav i tilladelsen og de kan findes i bilag 7.

Regionens vurdering af projektet i forhold til grundvandsforhold

Det ansøgte areal ligger inden for OSD og NFI. Regionen har meddelt tilladelsen på baggrund af vilkår til sikring af grundvandet efter at indvindingen er afsluttet og efterbehandlet.

Det drejer sig om vilkår 58, som er stillet for at sikre, at de følsomme områder ikke udsættes for gødskning og anvendelse af pesticider. Herunder også vilkår 32 om ikke at foretage råstofindvinding tættere end 75 meter på enkeltindvindinger af bakteriologiske hensyn som nævnt i VVM-redegørelsen fra 2017.

Desuden har Region Syddanmark stillet vilkår for opbevaring af brændstof, tankning, affaldshåndtering samt håndtering af evt. oliespild, og vurderer dermed at risikoen for forurening af grundvandet er mindsket tilstrækkeligt. Der gælder et generelt forbud om, at der ikke må tilføres jord til aktive eller ikke-aktive råstofgrave, jf. § 52 i jordforureningsloven.

Efterbehandling til naturformål i form af søer samt ekstensiv landbrug mindsker brugen af gødning og sprøjtemidler i området, hvorved grundvandet skønnes at få tilført mindre nitrat og sprøjtemidler og dermed vil opnå en bedre beskyttelse fremadrettet.

De ringe sænkninger, der er mindre end de naturlige årstidsvariationer i grundvandsspejlet, vil ikke påvirke strømningsmønsteret omkring de forurenede grunde i området.

Risikoen for påvirkning af jord og grundvand med f.eks. olie ved spild, uheld mm. fra indvinding og transport kan sammenlignes med den aktivitet, der sker ved byggeri- og anlægsarbejder samt ved landbrugets anvendelse af tunge maskiner.

Rødekro, Rise og Hellevad Vandværker vil ikke blive påvirket af råstofindvindingen, da ændringerne i grundvandspotentialet ikke breder sig til kildepladserne. Begge indvindingsboringer ligger mere end 3 km fra det ansøgte projektareal og mere end 2 km fra indvindingsoplande. De teoretisk beregnede sænkninger på cm-niveau vil ikke udgøre en væsentlig påvirkning af vandindvindingen hos enkeltindvindere, hvor nogle ligger i og omkring projektarealet, da sænkningstragtene for vandindvindingen skønnes at være mange gange større. Tillige er årstidsvariationerne i grundvandsspejlet på ca. 1,5 m og derfor større end de estimerede sænkninger. Beregningerne er foretaget i VVM-redegørelsen fra 2017 (bilag 1 i Tillægget til VVM-redegørelsen 2025).

Det ansøgte vil derfor ikke have en væsentlig miljøpåvirkning på mængder eller kvalitet af drikkevand, grundvand og overfladevand.

Vilkår 58 om pesticider og gødskning er stillet for at beskytte grundvandet, da området både er et OSD-område, et nitratfølsomt indvindingsområde og Aabenraa Kommune har vedtaget indsatser for området i indsatsplanen 2021. Vilkåret tinglyses på ejendommene, og Region Syddanmark vurderer, at indvindingen af råstoffer, når de stillede vilkår overholdes, ikke vil påvirke grundvandet negativt hverken kvantitativt eller kvalitativt.

Vilkårene 32 til 40 er stillet for at sikre beskyttelse af grundvandet.

Regionens vurdering i forhold til naturbeskyttelse og landskab

§ 3-områder:

Det ansøgte areal grænser op til en håndfuld beskyttede naturområder: søer, enge og moser.

Flere gamle gravesøer er udpeget som § 3 natur på det officielle kort, dog kan en lille håndfuld af de nærmeste søer efter gældende administrativ praksis endnu ikke være omfattet af naturbeskyttelseslovens §3, da de endnu ikke er godkendt efterbehandlede af regionen, og regionen fortsat mangler at frigive sikkerhedsstillelserne samt at aflyse de tinglyste efterbehandlingsvilkår.

Påvirkningen af grundvandsstanden i området som følge af råstofindvindingen under grundvandsspejlet er vurderet ud fra 2 forskellige teoretiske beregnings-scenarier, se også afsnit 14.3 i VVM-redegørelsen fra 2017.

Hvis der beregnes indvinding i de konkrete planlagte søer, vil grundvandssænkninger nordøst for det ansøgte område være maksimalt 0,4 m, og sydvest for vil der være stigning af grundvandet på maksimalt 0,15 m. Det medfører, at de beskyttede enge, moser og søer sydvest for det ansøgte område vil få mere vand.

For de beskyttede moser og søer nord for det ansøgte område vil vandstanden være uændret eller være steget lidt efter endt råstofindvinding. For en enkelt beskyttet mose nord for området beskrives det i VVM-redegørelsen fra 2017, at der kan forekomme en teoretisk beregnet vandstandssænkning på 0,5 m. Dog er der efterfølgende udført en besigtigelse af mosen i 2017, som viser, at mosen er en højmose, og der ikke er kontakt til grundvandsspejlet. Se bilag 11. Kommunen har dog oplyst, at de ønsker en afstand på 20 meter fra denne mose, hvorfor der er sat vilkår 28 herom.

Geoatlas-live analysen i afsnittet om "regionens vurdering af projektet i forhold til vandplanlægning" betyder, at det kan forventes at grundvandspåvirkningen af råstofindvindingen strækker sig forbi Rødå og altså ikke naturligt begrænses af Rødå, da Rødå på den pågældende strækning ikke vurderes at have kontakt til grundvandsspejlet. Den beskyttede natur syd for Rødå vil i så fald potentielt kunne blive påvirket af råstofindvindingen. Afstanden til de fra åen nærmeste to beskyttede naturtyper eng og sø er dog 500-600 meter og samtidig beregnes det, at grundvandet kun vil stige op 0,15 meter i området på den nordlige side af Rødå, hvorfor det forventes at en potentiel påvirkning syd for Rødå er mindre, da afstanden alene er en begrænsende faktor for grundvandspåvirkningen.

Derved er naturtyperne enten allerede robuste overfor større variationer i grundvandsspejlet end de maksimale teoretisk beregnede sænkninger, der kan forårsages af råstofindvinding, eller endnu ikke omfattet af §3 beskyttelsen efter gældende praksis.

Vandløbene Surbæk og Rødå er beskrevet under afsnittet om forholdet til vandplanlægning, herunder også den påvirkning, som sker af disse. Det er regionens vurdering af der ikke sker tilstandsændringer af vandløbene som følge af råstofindvindingen.

Den fortsatte indvinding vurderes ikke at påvirke områdets landskabelige og geologiske værdier væsentligt. et efterbehandlet landskab vil fremstå tydeligt menneskeskabt, og vil ligne det omkringliggende landskab, der allerede er blevet udgravet.

Derfor vurderer Regionen på baggrund af VVM-redegørelsen fra 2017 og Tillægget til VVM-redegørelsen fra 2025 (bilag 12), at projektet indeholder tilstrækkelige foranstaltninger i forhold til naturbeskyttelse og landskab.

Regionens vurdering af de miljømæssige forhold

Støj:

Ved fastsættelse af vilkår for støj i råstofgrave, er der praksis for at henføre beboelser i landområder tæt ved råstofgrave til områdetype 3 - *Blandet bolig- og erhvervsbebyggelse, centerområder* i Miljøstyrelsens støjvejledning. De fastsatte støjvilkår fremgår af afsnittet om driftsvilkår.

Der er i VVM-redegørelsen lavet en beregning om støj fra råstofgraven. Den viser, at der i anlægsfase med dozer og under drift med wiregravemaskine vil ske overskridelser af grænseværdier, samt ét sted uden nogle af de to maskiner i drift. Efterfølgende har ansøger ønsket ikke at anvende dozer og wiregravemaskine. Scenarierne fra VVM-redegørelsen er genberegnet med målte kildestyrker fra en støjredegørelse i 2020, og ikke fra opslag. Der er lagt afværgeforanstaltninger ind for hvert scenarie, hvor det er nødvendigt. Beregningerne viser at afrømning af muld og overjord med gummihjulslæsser ved samtidig normal drift vil overholde støjgrænser for driftstiderne beskrevet i vilkår 9 – 11, samt vilkår 14 om etablering af støjvolde. Hvis scenarierne følges med de stillede vilkår og at anlæg placeres som i bilag 5 i bilag 12, herunder isolering af rør, vurderes grænseværdier overholdt i såvel anlægs, drift og retablerings –faser.

Etableringen af støjskærm på materialeplads (gul linje på kort i vilkår 14), vurderes ikke at være nødvendig når der ikke er aktiviteter før kl. 7, eftersom beregningerne i bilag 5 i bilag 12 viser, at det kun er ved natperioder, at overskridelser fra læsning af materialer vil forekomme. Dette gælder ligeledes støjvold D som ikke vurderes nødvendig for drift af materialepladsen (scenarie 0) da støjrapporten fra den 26. august 2022 version 4 viser, at støjvold D kun er nødvendig for at afværge støj før klokken 7.

Derudover viser støjrapporten af 26. august 2022 version 4, at den ansøgte powerscreen og gravemaskine kun er beregnet anvendt til indvindings- og bearbejdningsaktiviteter i scenarie 6. Scenarie 6 er råstofindvinding af matr.nr. 34 Hønkys Egvad. Derfor stilles vilkår 18 om, at de to maskiner kun bruges til de indvindings- og bearbejdningsaktiviteter, som der er foretaget beregning på.

Det vurderes, at Miljøstyrelsens vejledende støjgrænser kan overholdes for etablering-, indvindingsaktiviteterne og bearbejdningsaktiviteterne med de fastsatte vilkår om aktiviteter, begrænsninger og støjdæmpning. Det vurderes, at der er behov for at begrænse tidsrum for etablering af støjvolde for at begrænse støjgenerne under etableringen, indvindingsaktiviteterne samt bearbejdningsaktiviteterne, men ikke for at sætte højere grænseværdier.

I vilkår 14.b, indsættes begrænsninger på perioden for anvendelse af gummihjulslæsser. Det er en beregning ud fra støjnotatets (bilag 5 i bilag 12) scenarie 7, hvor man beregner hvor den %-vise driftstid for at overholde grænseværdien på 55 dB.

I vilkår 9. b og c, indsættes henholdsvis begrænsninger på driftstider af knuseranlægget og betingelse om isolering af sandsugerrør for at overholde grænseværdier for støj.

I forbindelse med etablering af støjvolde jfr. bilag 5 i bilag 12 vurderer Regionen, at med vilkårene stillet i tilladelsen kan de etableres uden at der sker overskridelser af støjvejledningens grænseværdier.

På baggrund af de stillede vilkår og de tidligere udførte tiltag, samt regionens tilsyn i de forskellige dele af projektarealets områder er det regionens vurdering, at virksomheden vil kunne overholde de vilkårsfastsatte støjgrænser.

Støv:

Regionen har fastsat vilkår til nedbringelse af evt. støvgener. Regionen vurderer, at de stillede vilkår vedrørende støv er tilstrækkelige til at sikre, at råstofindvindingen ikke medfører støvgener hos naboer omkring det ansøgte graveområde. Samtidigt kan virksomhedens drift opretholdes inden for projektarealet uden væsentligt bebyrdende tiltag.

Trafikbelastning:

Adgangen til råstofgraven vil ske fra Hellevadvej. Det er Aabenraa Kommune, der som vejmyndighed vurderer de trafikale forhold.

I VVM-redegørelsen vurderes det, at den ændrede trafikbelastning ikke vil give væsentlige negative miljøpåvirkninger.

Øvrige forhold:

Vilkår 27: Af stabilitetshensyn sættes normalt et vilkår på 25 meter til grundmurede bygninger, herunder gylletanke. I det konkrete tilfælde er der ikke noget, der tilsiger at denne afstand skal ændres.

Der er i vilkår 19 indsat krav til maksimal mængde sprængstof, til anvendelse ved hver sprængning på ca. 80 gram, således at der ikke sker miljøpåvirkning fra sprængningerne.

Kulturarv og andre beskyttelser

Der er registreret en fortidsmindebeskyttelseslinje inden for det ansøgte graveområde. Aabenraa Kommune har givet dispensation til gravning inden for beskyttelseslinjen. Vilkår stillet af Museum Sønderjylland sikrer, at fortidsmindet ikke bliver berørt af råstofindvindingen.

Museum Sønderjyllands vurdering kan ses i bilag 8.

Regionen vurderer, at råstoftilladelsen sikrer, at fredninger og fortidsminder ikke påvirkes.

Regionens vurdering af projektet i forhold til vandplanlægning

I henhold til bekendtgørelse nr. 1669 af 08/12/2025 om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter § 8 skal der før der meddeles tilladelse efter råstoflovens § 7, foretages en vurdering af, om det ansøgte projekt kan medføre påvirkning af tilstanden og mulighed for målopfyldelse i berørte målsatte søer, vandløb, kystvande og grundvandsforekomster.

Ifølge Vandområdeplan 2015-2021 fandtes der 2 regionale (DK_1_456_230 og DK_1_456_243) og 2 dybe (DK_1_456_240 og DK_1_456_246) grundvandsforekomster inden for projektområdet. Alle 4 forekomster var oplyst til at have både god kemisk og god kvantitativ tilstand.

Ifølge dagældende Vandområdeplan 2015-2021 er der endvidere udpeget en målsat sø ca. 100 meter nord for det ansøgte areal, "Råstofsø ved Nørre Hostrup" (978). Søen har ukendt økologisk tilstand og ukendt kemisk tilstand og har målsætning om både god økologisk og god kemisk tilstand. Ca. 850 meter nord for det ansøgte areal og ca. 475 meter syd for det ansøgte areal findes to målsatte vandløb, henholdsvis "o8152_c" og " o8152_d". Begge vandløb har dårlig økologisk tilstand og ukendt kemisk tilstand, og målsætningen er både god økologisk og god kemisk tilstand. Den dårlige tilstand er i forhold til fisk.

Den 20. december 2024 har Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø fremlagt et udkast til genbesøg af vandområdeplanerne for tredje planperiode, idet indsatsprogrammerne for vandområderne er opdateret.

Af genbesøget til Vandområdeplan 2021-2027 fremgår at områdets målsatte grundvandsforekomster består af tre regionale (DK401_dkmj_2_ks, DK110_dkmj_984_ks, DK401_dkmj_1083_ks) samt tre dybe forekomster (DK401_dkmj_965_ks, DK401_dkmj_1061_ps, DK401_dkmj_1051_ps). Der er ingen terrænnære forekomster.

Den regionale grundvandsforekomst DK401_dkmj_2_ks består af glacialt smeltevandssand, som ligger terrænnært uden et beskyttende dæklag. DK401_dkmj_2_ks har en god kvantitativ tilstand, men en ringe kemisk tilstand. Manglende målopfyldelse skyldes fund af pesticider.

Den regionale grundvandsforekomst DK110_dkmj_984_ks består af glacialt smeltevandssand uden et beskyttende dæklag. DK110_dkmj_984_ks har en god kvantitativ tilstand, men en ringe kemisk tilstand. Manglende målopfyldelse skyldes fund af pesticider.

Den regionale grundvandsforekomst DK401_dkmj_1083_ks består af glacialt smeltevandssand med under 10 m beskyttende dæklag. DK401_dkmj_1083_ks har en god kvantitativ og kemisk tilstand. Den dybe grundvandsforekomst DK401_dkmj_965_ks består af kvartært dalsand med under 10 m beskyttende dæklag.

DK401_dkmj_965_ks har en god kvantitativ og kemisk tilstand. Forekomsten dækker den sydlige del af projektområdet. Den dybe grundvandsforekomst DK401_dkmj_1061_ps består af Nedre Odderup formationen med under 10 m beskyttende dæklag. Nedre Odderup formationen er en Miocæn deltaaflejring bestående af kvartssand indeholdende glimmerler. DK401_dkmj_1061_ps har en god kvantitativ og kemisk tilstand. Forekomsten dækker den nordlige del af projektområdet.

Den dybe grundvandsforekomst DK401_dkmj_1051_ps består af Bastrup formationen med under 10 m beskyttende dæklag. Bastrup formationen er en Miocæn deltaaflejring primært bestående af sand. DK401_dkmj_1051_ps har en god kvantitativ og kemisk tilstand. Forekomsten dækker den nordlige del af projektområdet.

I genbesøget for Vandområdeplan 2021-2027 er der endvidere udpeget en målsat sø ca. 100 meter nord for det ansøgte areal, "Råstofsø ved Nørre Hostrup"(DKLAKE978). Søen har god økologisk tilstand og ukendt kemisk tilstand og har målsætning om både god økologisk og god kemisk tilstand.

Omkring det ansøgte projektområde findes to vandløb. Ca. 850 meter nord for det ansøgte areal findes vandløbet "Uden navn" (DKRIVER5574) og opstrøms Nørre Hostrup kaldes vandløbet Surbæk øvre del (ID o3535). Det sydlige vandløb kaldes "Rødå" (DKRIVER208) og ligger ca. 475 meter syd for det ansøgte areal.

Begge vandløb (Rødå samt både øvre og nedre del af Surbæk) har dårlig økologisk tilstand og god kemisk tilstand, og målsætningen er både god økologisk og god kemisk tilstand. Den dårlige tilstand skyldes for alle tre vandløbs vedkommende dårlig tilstand for fisk, samt at miljøkvalitetskravet er overskredet for et eller flere nationalt specifikke miljøfarlige forurenende stoffer for så vidt angår "Uden navn" ID o8152_c og Rødå.

Råstofindvindingen sker for en stor dels vedkommende under grundvandsspejlet. Nedbør vil kunne sive uhindret ned i hele indvindingsperioden. Derudover vil det meste af det vand, som oppumpes i forbindelse med råstofindvinding og vandindvinding blive recirkuleret til grundvandet. Dermed vil der kun blive fjernet vand ved fordampning. Fordampning udgør ifølge VVM-redegørelsen 135.000 m^3/år, hvilket svarer til en forsvindende lille andel af den tilgængelige grundvandsressource. Projektet medfører en lokal ændring af grundvandsstanden og som følge deraf af grundvandsstrømningen i den øverste grundvandsforekomst. Ændringen medfører ikke indtrængning af saltvand eller andre stoffer, der kan påvirke grundvandsforekomsternes kemiske tilstand. Ændringen medfører en mindre påvirkning af vandafhængige terrestriske økosystemer, men ikke i et omfang, der kan påvirke deres tilstand væsentligt.

Afgravningen af råstoffer vil medføre en ændring af den naturlige beskyttelse af grundvandet. To af de regionale grundvandsforekomster i genbesøget til Vandområdeplan 2021-2027 har ringe kemisk tilstand i forhold til pesticider. Pesticidsårbarheden øges ved, at muldlag afrømmes, men da pesticidanvendelsen samtidig ophører, vil den reelle forureningsrisiko med pesticider blive mindre. Der stilles vilkår om, at efterbehandling udover søer skal være til ekstensivt landbrug uden brug af gødning og pesticider. Derved vil projektet mindske pesticidudvaskningen, hvorfor projektet ikke påvirker grundvandsforekomsternes kemiske tilstand negativt eller deres mulighed for målopfyldelse.

Tilstandsparametrene for søer påvirkes primært af næringsstofindhold og -tilførsel, først og fremmest tilførsel af fosfor, men i visse søer også kvælstof. Den nærliggende målsatte sø påvirkes ikke direkte af råstofindvindingen, men indirekte vil vandspejlet blive påvirket. Det vurderes, at påvirkningen af søens vandstand og af grundvandets kemi jf. VVM-redegørelsen ikke er væsentlig, og at den ikke har betydning for tilstandsparametrene og dermed for målopfyldelsen.

Tilstandsparametrene for vandløb kan påvirkes, hvis vandløbets fysiske tilstand ændres, hvis der sker sedimenttilførsel eller udledning af vand, men det er ikke tilfældet. Der kan potentielt ske en indirekte påvirkning, da indvinding under grundvandsspejl potentielt kan medføre ændringer i vandføringen. Ændringer i vandføringen kan medføre ændringer for de økologiske kvalitetsparametre, der indgår i vandplanlægningen jf. Vandområdeplan 2021- 2027 (genbesøg). Disse er smådyr, planter og fisk. Der er i tillægget til VVM-redegørelsen fra 2025 gennemført en beregning af EQR-værdier. EQR-beregningerne er udført for de 3 nærmeste vandløbsoplande, som Surbæk og Rødå ligger indenfor (vist på Figur 14-3 i tillægget til VVM-redegørelsen fra 2025). På grundlag af den samlede påvirkning af områdets vandløb, der ifølge VVM-redegørelsen fra 2017 er beregnet til 0,006 m3/s svarende til 6 l/s. De 0,006 m3/s fordeles i EQR-beregningen på de tre oplande, men da fordelingen af grundvandspåvirkning mellem oplande er vanskelig at fastsætte, er der anlagt en konservativ betragtning, hvor påvirkningen på 0,006 m3/s er tillagt hvert opland som en påvirkning, hvilket ikke skønnes at være et sandsynligt scenarie.

Beregningen af den samlede påvirkning af områdets vandløb fra VVM-redegørelsen fra 2017 er også en worstcase beregning foretaget udfra en påvirkning af grundvandet ved en råstofindvinding på 450.000 m^3. Den tilladte råstofindvinding er kun 300.000 m^3. Således er de fremkomne EQR-værdier beregnet på baggrund af en strengt konservativ metode.

Til at vurdere forholdet er DCE's opslagstabel for sandsynligheder for tilstandsændringer anvendt i tillægget til VVM-redegørelsen fra 2025. Det ses at sandsynlighed for ændringer i det dobbelte worst-case scenarie er tæt på nul for både smådyr, planter og fisk (Se bilag 7 i bilag 12). Resultaterne ligger i en meget lav ende intervallet som dækker sandsynligheder for skift i tilstand på >0% og <20%. I tabellen findes ikke et lavere vurderingskriterie.

Tilstanden for miljømålet "planter" er for nedre del af Surbæk ukendt, mens tilstanden er god for Rødå og øvre del af Surbæk. For smådyr er tilstanden god for alle 3 vandløbsforekomster. Det er således kun tilstanden for fisk, som er i dårlig tilstand. Den potentielle indirekte påvirkning af miljømålet for fisk i form af manglende vand, sker hvis vandløbet har en lav vandføring, hvilket sker ifølge oplysninger fra rapporten "Plan for fiskepleje i Vidå"[4] fra år 2016 i Rødå af og til. Heri står også at strækningen fra Mjøls til Hydevad er kanaliseret med dårlige faldforhold og at der ikke findes gydemuligheder på strækningen. Den pågældende strækning i Rødå har derfor haft svingende vandføring allerede før og undervejs, mens der er foretaget råstofindvinding i området, hvilket bekræftes via opslag på ortofoto i GIS.

[4] Faglig rapport fra DTU Aqua, Institut for Akvatiske Ressourcer, Sektion for Ferskvandsfiskeri og -økologi, nr. 54-2016. "Plan for fiskepleje i Vidå, Distrikt 30 - vandsystem 01" af Morten Carøe.

Det er ikke regionen bekendt, at der er perioder med manglende vandføring i Surbæk[5],[6] og opslag på vandportalen.dk for Surbæk viser heller ikke perioder for lav vandføring i perioden 1-7-2009 til 19-12-2025.

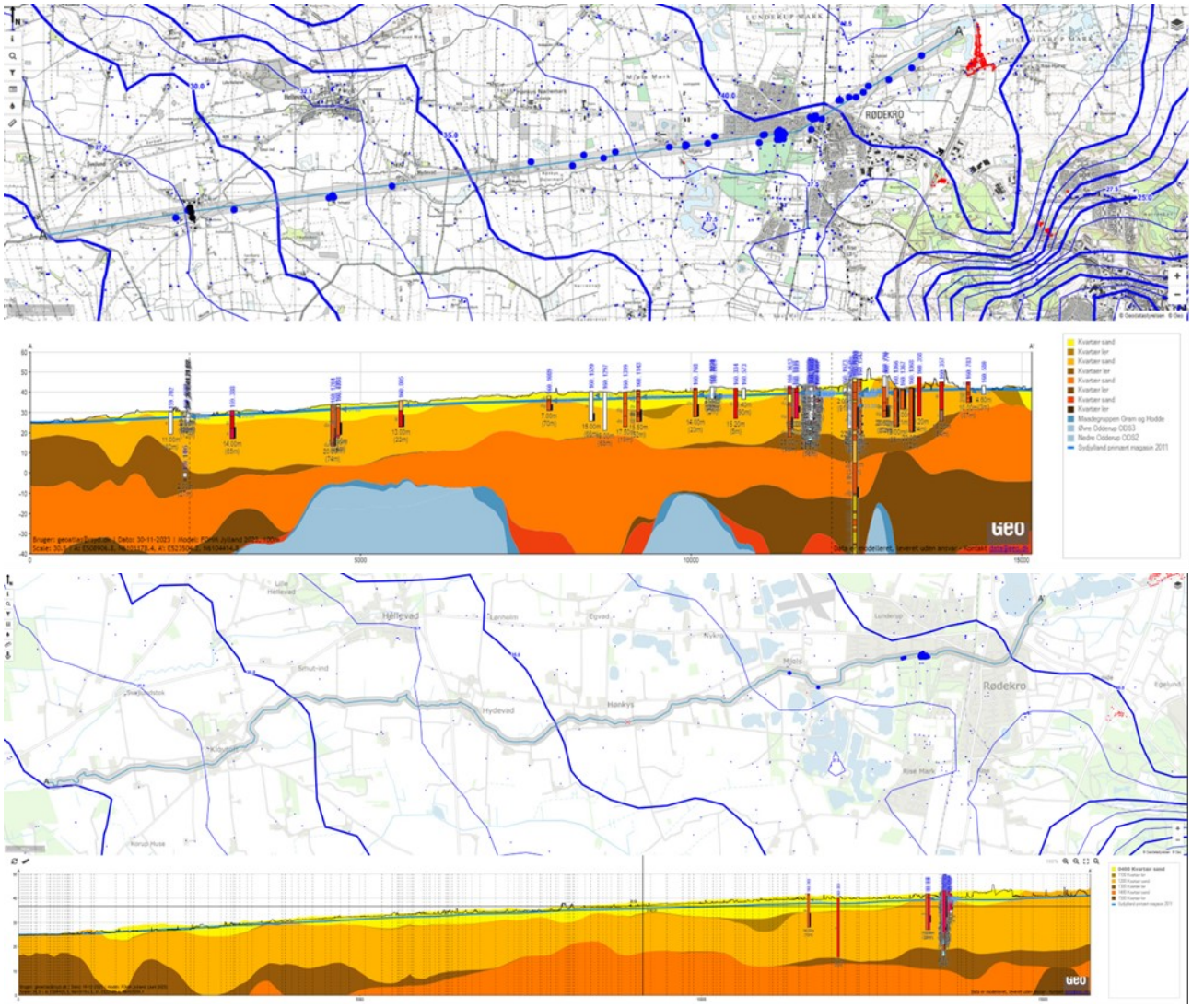

Figur 3. Figurer over grundvand, undergrund og vandløb. Figurerne vil også kunne ses i bilag 3.
A øverst: Figuren er fra GeoAtlas Live. Øverst ses et kort over placeringen af profilet, der ses nederst. Den stiplede linje til venstre på profilet er ved Klovtoft, og den stiplede linje til højre er ved Rødekro. Tykke blå prikker er boringer, der er projiceret ind på profilet. På profilet ses boringer fra Jupiter og lag fra FOHM modellen, samt potentialekortet for det primære magasin (blå linje).

B nederst: Øverst ses et kort over placeringen af profilet. Profilet er optegnet så det følger Rødå. De blå streger på kortet er potentialekort over det primære magasin i området. De blå prikker er boringer. De tykke blå prikker er de boringer, der er projiceret ind på profilet. Det røde kryds markerer, hvilken del af åforløbet projektområdet ligger i nærheden af. Nederst ses profilet, som følger Rødå. Hver stiplet linje markerer et knæk på profilet. Den blå streg er potentialekortet for det primære magasin. Modellen, som vises på profilet, er FOHM modellen. Det sorte kryds med lange streger viser tilsvarende det røde kryds på kortet, hvor profilet ligger i nærheden af råstofgraven. Det ses, at der kun er sandede og

[5] Faglig rapport nr. 115 fra DTU Aqua, Institut for Akvatiske Ressourcer, Sektion for Ferskvandsfiskeri og -økologi. Titel: Plan for fiskepleje i Vidå Forfatter: Michael Kaczor Holm Udgiver: DTU Aqua, Institut for Akvatiske Ressourcer, Sektion for Ferskvandsfiskeri og -økologi Udgivelsesår: 2025 ISSN: 1396-4739

[6] Faglig rapport fra DTU Aqua, Institut for Akvatiske Ressourcer, Sektion for Ferskvandsfiskeri og -økologi, nr. 54-2016. "Plan for fiskepleje i Vidå, Distrikt 30 - vandsystem 01" af Morten Carøe.

grusede materialer (gule og orange lag) til stor dybde. Lerlagene har brune farver. Potentialet ligger under terræn, hvilket medfører en nedadgående gradient i vandløbet.

Via opslag på Geoatlas Live ses det, at der umiddelbart er en naturlig årsag til, at vandet forsvinder fra Rødå på stykket nær projektområdet, mens det ikke forsvinder øst for Rødekro og vest for Klovtoft. Det fremgår af figurerne, figur 3 A og B, at området ved projektområdet har sandede og grusede aflejringer (gule og orange farver) til stor dybde. Det fremgår at, Rødå ligger over grundvandsspejlet (den blå linje på profilet) på stykket mellem Rødekro og Klovtoft. Ligeledes fremgår det, at terrænhældingen i området nær projektområdet er meget lille. De tre forhold tilsammen medfører, at der er en naturlig nedadgående gradient i vandløbet på denne strækning, hvilket betyder at vandet løber ud i bunden af åen og ned til grundvandet, som ligger dybere. Om sommeren, hvor der naturligt er lav vandføring i åen, vil det medføre at åen kan udtørre. Af Geoatlas – analysen kan tolkes, at da Rødå på den pågældende strækning ikke har kontakt til grundvandet, så kan miljømål for vandløbet ikke påvirkes, uanset om grundvandsniveauet stiger eller falder på den pågældende strækning, da der i forvejen ikke er kontakt.

Af grundvandsberegningerne, som er beskrevet i VVM-redegørelsen fra 2017 (bilag 1 i bilag 12) redegøres der for at det forventes, at råstofindvindingen medfører, at de beskyttede enge, moser og søer sydvest for det ansøgte område vil få mere vand, pga en mindre grundvandsstigning. Dette vil indirekte betyde, at Rødå vil komme tættere på grundvandsspejlet. EQR-beregningerne er beregnet så hele mængden på 0,006 m^3/s er tillagt hvert opland som en påvirkning, hvilket på baggrund af grundvandsberegningen, som tallet stammer fra, kan afvises af være tilfældet for Rødå. Rødå ligger nemlig syd for det det ansøgte projektområde.

Det er regionens opfattelse på baggrund af grundvandsberegningen i VVM-redegørelsen fra 2017, og den dobbelte worst case beregning, de naturlige forhold for undergrund og grundvandets afstand til terrænoverfladen, at der ikke vil ske en negativ påvirkning af Rødå i nærheden af det ansøgte projektområde, som følge af råstofindvindingen. Det er derfor regionens vurdering, at der ikke sker en tilstandsforringelse af vandløbet, som følge af råstofindvindingen.

Det er vurderet, at råstofgravningen ikke påvirker vandløbene væsentligt og hermed kan råstofgravningen ikke påvirke kystvandet ved Vadehavet.

Råstofindvinding i projektområdet vurderes således samlet set ikke at påvirke tilstand af eller mulighed for miljømålsopfyldelse for grundvandsforekomster, overfladevandområder eller kystvande.

Regionens vurdering af grave- og efterbehandlingsplanen

Formålet med grave- og efterbehandlingsplanen er, at naboer og andre i området berøres mindst muligt, og at det åbne gravefelts påvirkning af fx den landskabelige oplevelse under indvindingen begrænses mest muligt. Derudover er det formålet at få en optimal og hensigtsmæssig udnyttelse af ressourcen, under hensyntagen til efterbehandlingsplanen indhold.

Via graveplanen og efterbehandlingsplanen vil regionen sikre, at det åbne gravefelt begrænses mest muligt såvel arealmæssigt som tidsmæssigt. Derudover vil regionen med sine almindelige tilsyn med indvindingen være opmærksom på, om graveplanen følges, eller om der er behov for justeringer.

Grave- og efterbehandlingsplanerne er vedlagt som bilag 2. Årstal på graveplanen er vurderingen på ansøgningstidspunktet. Man er ikke nået så langt som oprindeligt forventet, men graveplanens rækkefølge er fortsat hensigten. I den opdaterede graveplan ses den nuværende status.

I råstoftilladelsen er der sat vilkår til begrænsning af de miljøgener, som kan opstå under råstofindvindingen og vilkår til at sikre efterbehandlingen. Der er sat vilkår om at forhindre nedskridning af jord og muld fra depoter og støjvolde (vilkår 15b og 33). Vilkårene er sat for at sikre, at støjvolde og depoter ikke skrider. Vilkår 30 er sat for at sikre, der ikke sker skred udover det tilladte indvindingsareal. Vilkår 33 er også sat for at sikre at mulden, som også er en ressource, ikke blandes sammen med andre materialer eller grundvandet. Sidstnævnte kan potentielt medvirke til en lokal humusforurening af grundvandet. Af vilkårene om afstande under råstofindvindingen fremgår krav for henholdsvis over grundvandsspejlet og under grundvandsspejlet. Det gælder krav om afstande og hældninger, som stilles af sikkerhedsmæssige hensyn afhængigt af f.eks. vejes størrelse og anvendelse (vilkår 24, 25 og 26) og ved gravning under grundvandsspejl også i forhold til om råstofindvindingen sker i projektarealets ydre områder, eller indvendige områder. Der stilles større sikkerhedskrav for gravesøers bredder ud til de ydre omgivelser og bygninger/bygningsanlæg, end der gør til gravesøers bredder mod arealer inden for projektarealet (vilkår 31).

Af efterbehandlingsplanerne fremgår det, at området efterbehandles til ekstensive landbrugsarealer med større og mindre søer, samt ridesti/vandrerute på en enkelt matrikel. Søernes endelige placering kan variere i forhold til de viste på efterbehandlingsplanen afhængigt af ressourcens udbredelse.

Landbrugsarealer efterbehandles i råstofsammenhænge traditionelt til cirka en meter over højeste grundvandsspejl. I denne sag forventes det derfor at landbrugsarealerne vil blive efterbehandlet til ca. 1 meter over det grundvandsspejl, der var aktuelt på tidspunktet for råstofindvindingen. Herudover skal en enkelt støjvold også efterlades (vilkår 50), såfremt der findes bilag 4 -arten markfirben på dem. Derudover skal der også ved placering af søer tages hensyn til eventuelle naboers gylletanke med en afstand på mindst 100 meter (vilkår 45). Det skyldes reglerne om beholderkontrol i beholderkontrolbekendtgørelsen[7]. Heri står at sådanne kontroller skal udføres oftere, hvis beholderen ligger mindre end 100 meter fra åbne vandløb eller søer over 100 m^2. I så fald skal beholderen kontrolleres mindst hvert 5. år. Vilkåret er sat, således at naboerne skånes for bebyrdende tiltag på baggrund af råstofindvindingen, som kan undgås ved omtanke af søernes placering. Regionen vurderer, at lodsejerne med beholdere inden for råstofansøgningsområdet ikke skal have samme hensyn, da de har økonomisk gevinst af råstofindvindingen og selv har indgået aftale med ansøger om projektet, hvorfor et sådan hensyn ville have været del af ansøgningen, såfremt det var aftalen mellem parterne.

Lodsejerne af matr.nr. 21 Hønkys Egvad og matr.nr. 25 Mjøls Rise er fremkommet med ønsker til deres matrikler i forbindelse med sagsbehandlingen af indeværende råstoftilladelse. Der er derfor stillet vilkår 44, 51 og 52 om reetablering af læhegn og et vejstykke samt om muligheden for variation af størrelsen på den

[7] Beholderkontrolbekendtgørelsen

muldfri bræmme rundt om søer, da regionen ikke finder, at der er bydende hensyn, som taler imod lodsejernes ønsker.

Planerne har jf. råstoflovens § 10a været i høring hos Aabenraa Kommune i 2022 og igen fra december 2025 til februar 2026, som ikke havde bemærkninger til planerne. Graveplanen samt kommuneplanen har dog heller ikke er ændret sig væsentligt siden 2022, og der er heller ikke er kommet lokalplaner til.

Regionen har foretaget en hensynsafvejning efter råstofloven og stillet de relevante vilkår, der sikrer, at efterbehandlingen varetager de interesser, der skal tages i henhold til råstoflovens § 3. Vilkårene er stillet jf. lovens § 10.

Vilkår 57 om gennemgravning af skel:

Dette vilkår er stillet for at sikre, at hele forekomsten kan udnyttes, og at der ikke ved eventuel gravning på naboarealer efterlades en høj vold mellem ejendommene, idet dette vil være en markant, landskabelig forandring. Vilkåret tinglyses på ejendommene.

Hensynet til råstofressourcens udnyttelse

Der er søgt om råstofindvinding på ca. 105 ha stort areal. Den ansøgte gravedybde er ca. 20-25 meter under terræn, hvoraf ca. 20 meter er under grundvandsspejl, og ned til kote 20-25. Terræn ligger i kote 40-42. Der forventes en forekomst af muld på ca. 0,3-0,4 meter. Der er ellers ingen overjord.

Ressourcens kvalitet:

Det ansøgte område ligger indenfor regionens Råstofplan 2020 i det regionale graveområde ”Hønkys Nord”. Graveområdet ” Hønkys Nord” er på samlet 808 ha og er oprindelig kortlagt af Sønderjyllands Amt og videreført i regionens råstofplaner. Der er ikke foretaget store undersøgelser af råstofforekomsten i Hønkys Nord siden den oprindelige kortlægning.

Terrænet vest for Rødekro er generelt meget flad med et svagt fald mod vest. Landskabet er dannet som en smeltevandsslette under den seneste istid. Der menes at have været flere isfremstød under den seneste istid, og flere af fremstødene har haft deres maksimale udbredelse omkring Rødekro By. Disse fremstød har resulteret i flere perioder med aflejringer på smeltevandsslette, vest for Rødekro.

Indenfor projektarealet vurderes dybden af råstofforekomsten at være horholdsvis homogen og ligger ned til 20 meters dybde. Det er ingen overjord i området og kun et ringe muldlag, så råstofforekomsten ligger meget tæt på terrænoverfladen. Kortlægningen er vurderet på baggrund af en kornstørrelse mellem 2 og 32 mm. Det vil sige i fraktionen af grove korn. På grund af flere aflejringsmønstre vil der være indslag af lerlag imellem sandlagene, men den horisontale udbredelse af disse lerlag vurderes at være begrænset.

Ud fra råstofkortlægningen er grusprocenten af store korn over 2 mm vurderet til at ligge mellem 20 og 30 %. Undersøgelsen er baseret på få boringer, så der vil sandsynligvis være variationer i grusprocenten indenfor projektarealet. I forhold til de oprindelige aflejringsmønstre må det forventes at grusprocenten er svagt faldende fra øst mod vest.

Det vurderes at der er tale om en god råstofforekomst som blandt andet kan anvendes til betonproduktion. Derudover vil forekomsten også kunne anvendes til anlægsmaterialer. Det må formodes at forekomsten indeholder lersten, men med den rette sortering, vil disse lersten kunne frasorteres.

Generelt udgør graveområdet " Hønkys Nord" et vigtigt indvindingsområde i regionens råstofplan og det forventes at der kan indvindes råstoffer i området i mange år.

Regionens samlede vurdering

Regionen har foretaget en afvejning af de hensyn, der er oplistet i råstoflovens § 3 og vurderer samlet, at det ansøgte under overholdelse af de vilkår, der er fastsat i tilladelsen kan gennemføres uden væsentlige gener eller miljømæssige konsekvenser for mennesker, natur og omgivelserne. Regionen vurderer endvidere, at indvindingen ikke er i strid med de planmæssige interesser, der gælder for området.

På den baggrund vurderer regionen, at der kan meddeles tilladelse til erhvervsmæssig råstofindvinding.

8 KLAGEVEJLEDNING OG UNDERRETNING

8.1 Klagevejledning

Region Syddanmarks afgørelse om tilladelse til råstofindvinding inkl. vurdering efter habitatbekendtgørelsen kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Klageberettigede er: Adressaten for afgørelsen, offentlige myndigheder, en berørt nationalparkfond oprettet efter lov om nationalparker, lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen, landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser og enhver med individuel væsentlig interesse i afgørelsen.

Klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet skal indsendes elektronisk via klageportalen, som man finder et link til på forsiden af Nævnenes Hus, hvor man logger ind med f.eks. NEM-ID.

Klagen videresendes gennem klageportalen til den myndighed, der har truffet afgørelsen. En klage er indgivet, når den er tilgængelig for myndigheden i klageportalen.

For behandling af klagen skal der betales et gebyr. Privatpersoner skal betale et gebyr på 900 kr. Virksomheder og organisationer skal betale et gebyr på 1.800 kr. Gebyret betales med betalingskort i Klageportalen. Gebyret tilbagebetales, hvis klager får helt eller delvis medhold i klagen.

En evt. klage skal være tilgængelig for regionen i klageportalen senest den 13. maj 2026 kl. 23.59.

Ansøger får besked, hvis der klages over afgørelsen.

Tilladelsen må ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet.

Klage i henhold til råstofloven har opsættende virkning, medmindre klagemyndigheden bestemmer andet.

Hvis afgørelsen ønskes indbragt for domstolene, skal dette jf. råstoflovens § 43 ske inden 6 måneder fra offentliggørelsen af afgørelsen.

8.2 Underretning om afgørelsen

De nedenfor nævnte er orienteret særskilt om afgørelsen.

Myndigheder

Aabenraa Kommune
Museum Sønderjylland
Naturstyrelsen, nst@nst.dk
Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø
Slots- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk
Energinet, 3.parter@energinet.dk
SKAT, myndighed@skat.dk
Miljøstyrelsen, mst@mst.dk
Haderslev stift

Parter (til de samme som der er sendt partshøringer til)

Parter jf. listerne i afsnit 6.3 *Partshøring*.

Foreninger og organisationer (klageberettigede)

nbu_jyl@botaniskforening.dk
Danmarks Naturfredningsforening, dn@dn.dk
Dansk Ornitologisk Forening, natur@dof.dk
Friluftsrådet, fr@friluftsraadet.dk

Med venlig hilsen

Mette Hedegaard

Råstofsagsbehandler

9 BILAG

Følgende bilag er vedlagt tilladelsen:

1. Oversigtskort
2. Graveplan og efterbehandlingsplan 2017 og 2025
3. Figurer for grundvand, undergrund og vandløb - Geoatlas Live
4. Dispensationer fra Energinet
5. Tilladelser til overkørsler
6. Tilladelse til vandindvinding
7. Fornyet dispensation fra vejbyggelinje ved grusgrav
8. Dispensation til at grave inden for fortidsmindebeskyttelseslinje
9. Udtalelser fra museet
10. Dispensation fra søbeskyttelseslinjer
11. Naturundersøgelse af Nordlig Mose
12. Tillæg til VVM-redegørelsen 2025 med bilag

BILAG 1 – OVERSIGTSKORT

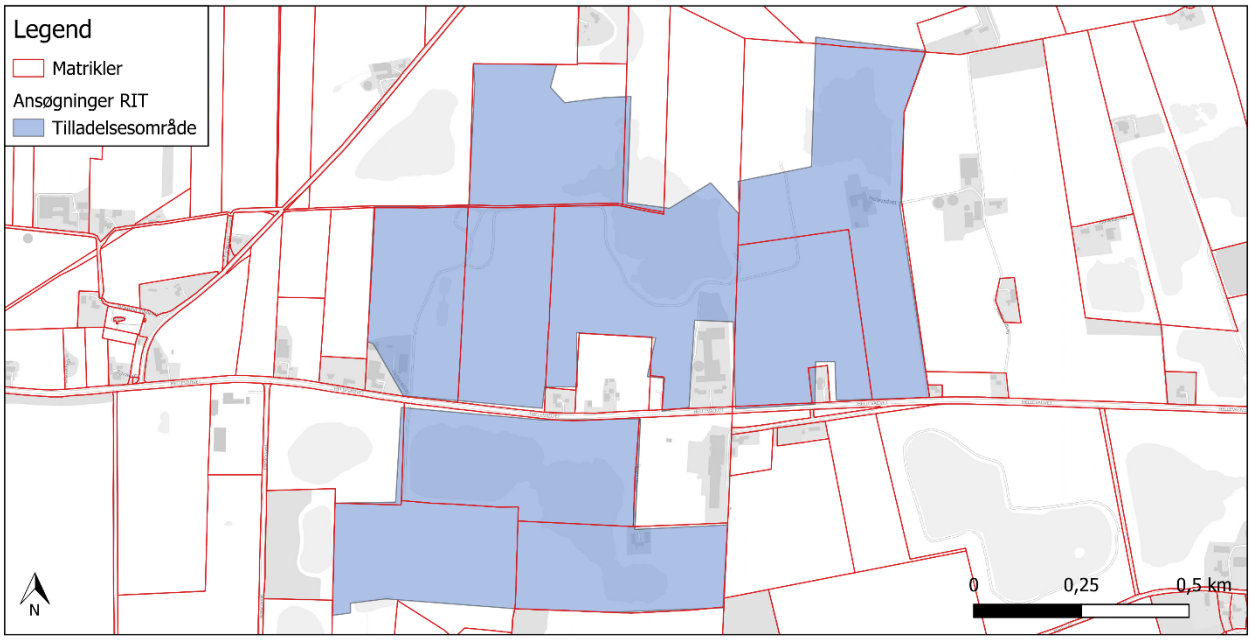

Figur 4. Oversigtskort over tilladelsesområdet. På kortet vises med blåt afgrænsningen af projektarealet.

BILAG 2 GRAVE- OG EFTERBEHANDLINGSPLAN (2017 OG 2025)

Bilag 2 Graveplan forside

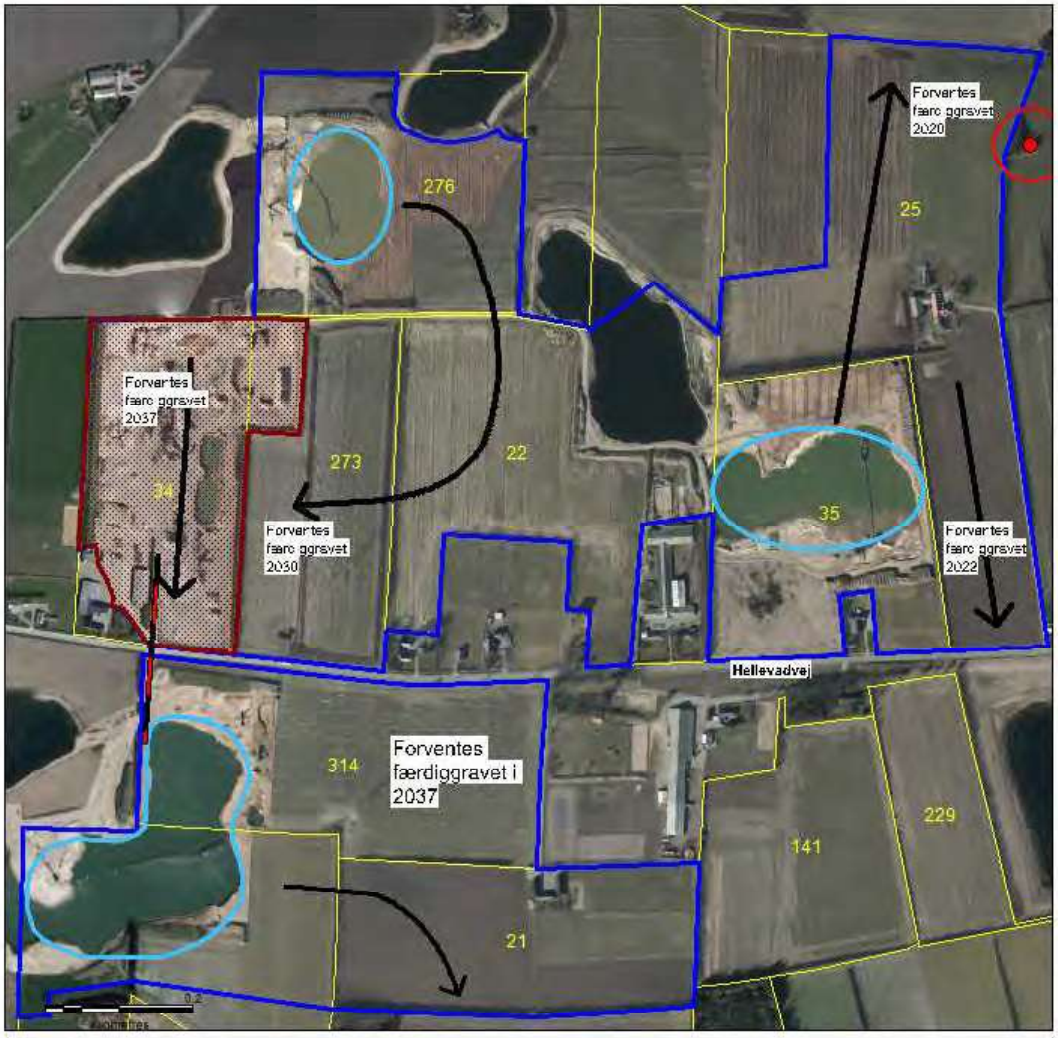

Signaturforklaring

- Ansøgt areal
- Matrikler inkl. matr.nr.
- Fredet fortidsminde
- 50 m beskyttelseszone
- Materialeplads
- Aktive gravesøer
- Adgangsvej
- Graveretninger

Overordnet efterbehandles området til ekstensive dyrkede landbrugsarealer med større og mindre søer. Den endelige størrelse og placering af søerne vil blive tilpasset efter, at flest mulige råstoffer indvindes.

Efterbehandlingen sker løbende ved, at overskudsmaterialer i form af fint sand sorteres fra i afvanderen allerede ved kanten af gravesøen, hvor det deponeres. Dermed undgås unødig transport med de materialer, der ikke er egnede til salg. Fra afvanderen pumpes det fine sand tilbage til søbredden. Det finkornede sand fordeles efterfølgende med gravemaskinen, når et område er færdiggravet.

Sandet anvendes til at danne en bred brink med lav hældning langs kanten af søen. Brinken skal gøre det sikkert at færdes langs kanten af søen og give plantevækst mulighed for at etablere sig.

Som søbred etableres der således en ca. 5 m bred sikkerhedszone med skråningsanlæg på 1:5. I kanten af søerne etableres en 8 m bred lavvandszone også med skråningsanlæg på 1:5. Lavvandszonen er det lave vand ud for søbredden, der med et fald på 20 cm pr meter, vil have en gennemsnitlig vanddybde på 1,6 m i 8 meters afstand fra bredden. Længere ude i søerne vil skråningen efterlades med den naturlige hældning, som materialet lægger sig i.

Det finkornede sand, der frasorteres, udgør omkring 70 % af materialerne under grundvandsspejl, og sandet indgår direkte i den løbende efterbehandling af arealerne. Det betyder, at en del af de arealer, der fremstår som gravesøer undervejs i indvindingen, fyldes op igen som led i efterbehandlingen, og søarealerne vil derfor være betydeligt mindre efter endt efterbehandling. Gravesøernes endelige størrelse og udformning afhænger dermed af mængden af finsand, der lægges tilbage.

Mulden anvendes til efterbehandling af de arealer, der ikke efterbehandles til søer, men i stedet som landbrugsareal.

På arealerne nord for Hellevadvej forventes efterbehandlet 5 gravesøer, Figur 1. Den centrale af disse 5 er allerede etableret og forventes ikke at blive berørt yderligere af indvinding. To af de øvrige søer vil blive etableret ved efterbehandling af de eksisterende aktive gravesøer. Den endelige placering af disse søer vil ikke nødvendigvis blive præcis, hvor gravesøerne findes i dag, idet gravesøerne ændres ved den fremadskridende indvinding og efterbehandling. Størrelsen af søerne afhænger af mængden af overskudssand, der føres tilbage til arealerne.

Der forventes derudover, at blive etableret en sø på den nordlige del af matr.nr. 25 Mjøls, Rise samt en sø på matr.nr. 22 og 273 Hønkys, Egvad.

Figur 1: Efterbehandlingsplan for arealerne nord for Hellevadvej. Placering, størrelse og udformning af søerne kan variere i forhold til det viste.

På arealerne syd for Hellevadvej forventes der ligeledes efterladt 5 gravesøer. Den ene sø vil blive etableret på matr.nr. 13 og 314 Hønkys, Egvad, hvor der allerede er en aktiv gravesø. Den endelige sø forventes dog at blive etableret længere med øst end den nuværende gravesø. Derudover forventes der etableret en sø på matr.nr. 141 og 229 Mjøls, Rise, hvor der etableres en ny gravesø, når indvindingen nord for Hellevadvej på matr.nr. 25 Mjøls, Rise afsluttes. Der forventes desuden etableret søer på matr.nr. 217 Mjøls, Rise samt på matr.nr. 21 og 281 Hønkys, Egvad.

Ved efterbehandlingen fjernes desuden alle de interne køreveje.

Figur 2: Efterbehandlingsplan for arealerne syd for Hellevadvej. Placering, størrelse og udformning af søerne kan variere i forhold til det viste.

Bilag 2 Grav efterbehandlingsplan

11. december 2025

Kudsk & Dahl A/S
Nordic & Baltic Region
Cementir Holding S.p.A

kudsk-dahl.dk

Graveplan

Følgende er en beskrivelse af det resterende område, der mangler indvinding.

Indvindingen foregår i dag fra 3 aktive gravesøer, og det forventes, at der under hele indvindingsperioden fortsat vil være 3 aktive gravesøer. Indvindingen i søerne foregår med sugere, og det er bl.a. kapaciteten af sugerne, der er afgørende for indvindingsmængderne. Umiddelbart kan indvindingsmængden ikke øges i forhold til den nuværende, idet sugerne allerede udnytter deres fulde kapacitet. I perioder med større efterspørgsel vil det være muligt at øge indvindingsmængden ved at øge driftstiden.

Råstofgravens driftstider i anlægs-, drifts- og retableringsfaserne er fortsat som følger:

Råstofindvinding og øvrigt arbejde:

- Hverdage (mandag til fredag): kl. 07.00 – 18.00
- Lørdage: kl. 07.00 – 14.00

Indvindingshastigheden på arealerne er styret af både mængden og kvaliteten af råstofferne. På arealer med stor råstoftykkelse vil fremdriften typisk være langsommere end på arealer med mindre råstoftykkelse. Ligeledes kan områder med råstofkvaliteter, der er mindre efterspurgte, have en langsommere indvindingshastighed. Undergrænsen for råstofferne udgøres flere steder af et morænelerlag, hvis dybde varierer, og det er uvist, om laget findes under hele forekomsten på det ansøgte areal.

De forventede årstal for færdiggravning af de enkelte delarealer er angivet på nedenstående billede, men der skal tages forbehold for, at indvindingshastigheden afhænger af usikre faktorer som indvindingsdybde og efterspørgsel. Graveplanen er illustreret med start via pile 1–2–3–4–5–6–7–8, hvor hvert nummer forventes at have en indvindingsperiode på ca. 1–1,5 år.

Nord for Hellevadvej foregår indvindingen i dag fra to aktive gravesøer, som er illustreret på kortet, hvor hver suger er markeret separat med pile. Derudover sker indvinding også i den sydligste del af det ansøgte areal.

Ved indvindingen på arealet nord for Hellevadvej transporteres råstofferne via interne køreveje til materialepladsen. Materialerne indvundet syd for Hellevadvej transporteres til materialepladsen nord for Hellevadvej via overkørslen ved matr.nr. 314, tværs over Hellevadvej, og videre ad adgangsvejen til grusgraven og materialepladsen.

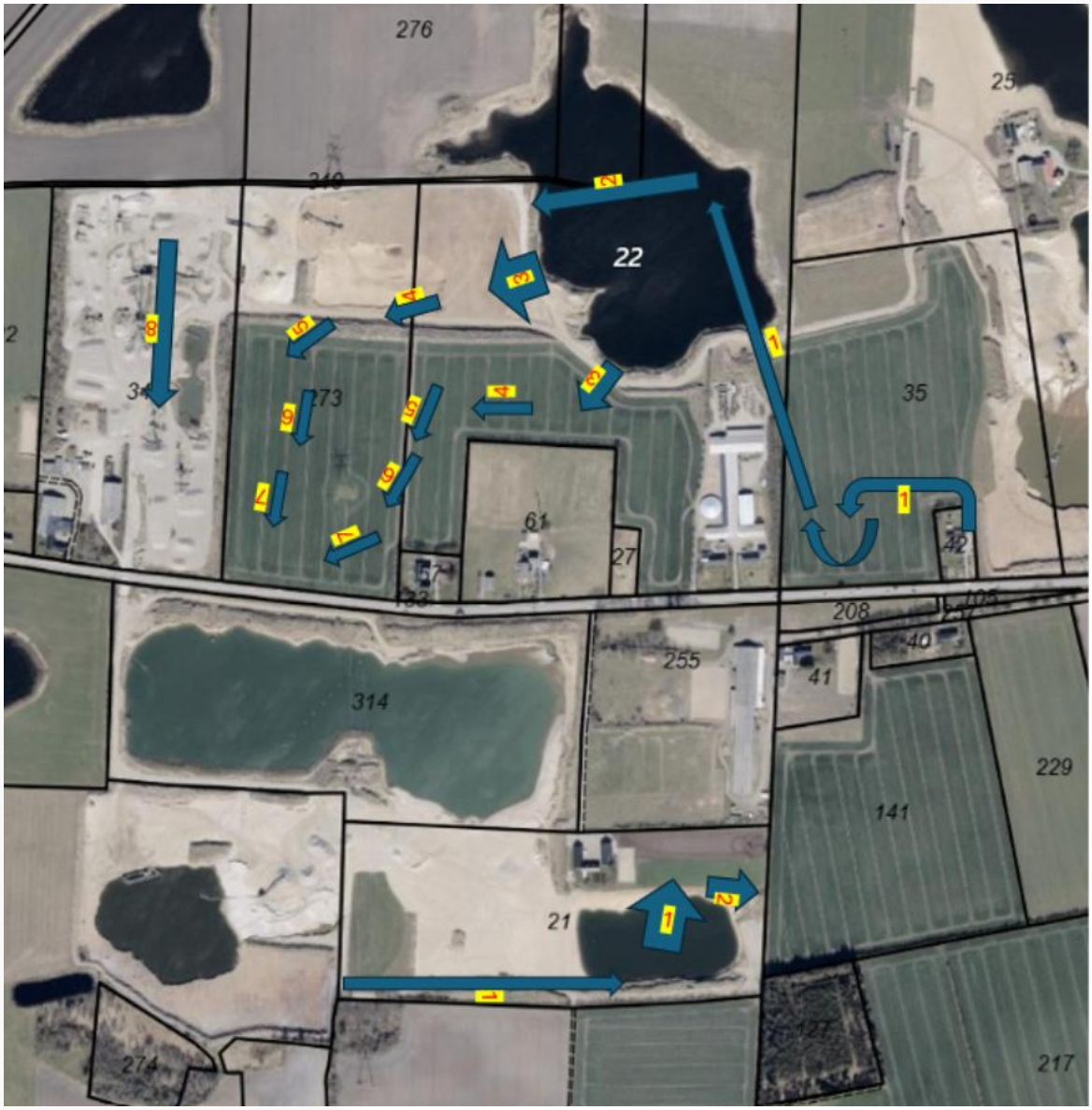

Den resterende indvinding vil blive gennemført i rækkefølgen som vist med pile med nummer. Hvert nummer forventes at have en indvindingsperiode på ca. 1–1,5 år.

Ved indvindingen flytter gravesøer med fremad med pilene, idet der primært indvindes under grundvandsspejlet. Efterbehandlingen vil følge samme retninger som indvindingen, idet der løbende efterbehandles med overskudsmaterialer på de færdiggravede arealer bag den aktive grave sø. Der efterlades sø-arealer ved efterbehandlingen, men den præcise størrelse og placering er endnu ikke fastlagt.

Nord for Hellevadvej ligger også materialepladsen på matr.nr. 34 Hønkys, Egvad og del af matr.nr. 273 Hønkys, Egvad. Her foregår blandt andet oparbejdning og salg af de materialer, der indvindes i grusgraven. På materialepladsen er der allerede indvundet til ca. 1 m over grundvandsspejlet.

11. december 2025

Kudsk & Dahl A/S
Nordic & Baltic Region
Cementir Holding S.p.A

kudsk-dahl.dk

Sætter standarden

11. december 2025

Kudsk & Dahl A/S
Nordic & Baltic Region
Cementir Holding S.p.A

kudsk-dahl.dk

Indvindingsforhold

VVM-redegørelsen fra 2017 rummer en gennemgang af indvindingsforholdene, som stadig er gældende, dog med en tilføjelse af følgende:

- Brug af gummihjulslæssere til transport og læsning ved suger

Ud af de i alt fire gummihjulslæssere, der indgår i driften, anvendes to specifikt i forbindelse med transport og læsning ved sugerne. Hver morgen kl. 07.00 benyttes disse to gummihjulslæssere af de medarbejdere, der betjener henholdsvis suger 1 og suger 3. Gummihjulslæsserne køres fra sorteringspladsen ud til de respektive sugere, hvor de herefter slukkes og parkeres. Herefter går medarbejderen ud på sugeren, hvor han opholder sig resten af arbejdsdagen.

De to gummihjulslæssere står således parkeret ved sugerne og benyttes løbende i løbet af dagen. Når der skal transporteres materialer fra sugerne til sorteringspladsen, ankommer medarbejderen med dumperen til enten suger 1 eller suger 3. Dumperen parkeres og slukkes, hvorefter medarbejderen sætter sig i gummihjulslæsseren, starter denne op og foretager læsning af materialer fra sugeren. Når læsningen er afsluttet, parkeres og slukkes gummihjulslæsseren igen, og medarbejderen returnerer til dumperen, som startes op, hvorefter materialerne transporteres til sorteringspladsen.

Denne procedure gentages løbende i løbet af arbejdsdagen, således at gummihjulslæsserne anvendes effektivt til læsning ved sugerne, mens transporten til sorteringspladsen foregår med dumper.

Antallet af gummihjulslæssere er derfor samlet set 4, hvor der i grundlaget for VVM-redegørelsen fra 2017 indgår 2. Da kun 2 gummihjulslæssere er i drift ad gangen, har dette ikke betydning for støjberegningerne, se også Kapitel 10.

Oparbejdning af materialer

VVM-redegørelsen fra 2017 rummer en gennemgang af oparbejdning af materialer, som stadig er gældende.

Øvrige aktiviteter

Udover oparbejdningsanlæggene og materialestakke findes der på materialepladsen også arealer til reservedele, arealer til sorteret affald, kontor, maskinhal, mandskabsvogn, vaskeplads til maskinerne samt parkeringsplads for maskiner, når de ikke er i brug.

Sætter standarden · Sætter standarden

11. december 2025

Kudsk & Dahl A/S
Nordic & Baltic Region
Cementir Holding S.p.A

kudsk-dahl.dk

Vaskepladsen er indrettet med olieudskiller.

Affald sorteres i jernskrot og brandbart materiale, og derudover opsamles spildolie. De forskellige typer affald afhentes af autoriserede firmaer. Spildevand opsamles i septiktank som ligeledes tømmes af et autoriseret firma.

I maskinhallen foretages vedligeholdelse af maskiner samt tankning af maskiner. Der er således placeret en dieseltank på 10.000 l på befæstet areal i maskinhallen.

Det er kun den mobile tørsorterer og det kørende materiel i grusgraven, der anvender diesel. De stationære anlæg kører alle på strøm fra el-nettet, og der er således ingen tanke eller generatorer i grusgraven.

Sprængning ved gravesøer

Efter sugningen, når sandet returneres, dannes der kanter og sandtunger langs brinken i gravesøerne, hvor afvanderen står. Disse sandtunger kan pludselig briste og udgør derfor en betydelig sikkerhedsrisiko for medarbejdere, der færdes i området. For at skabe stabile brinker udføres sprængning, da det er en effektiv metode til at sikre området. Se nedenstående illustration:

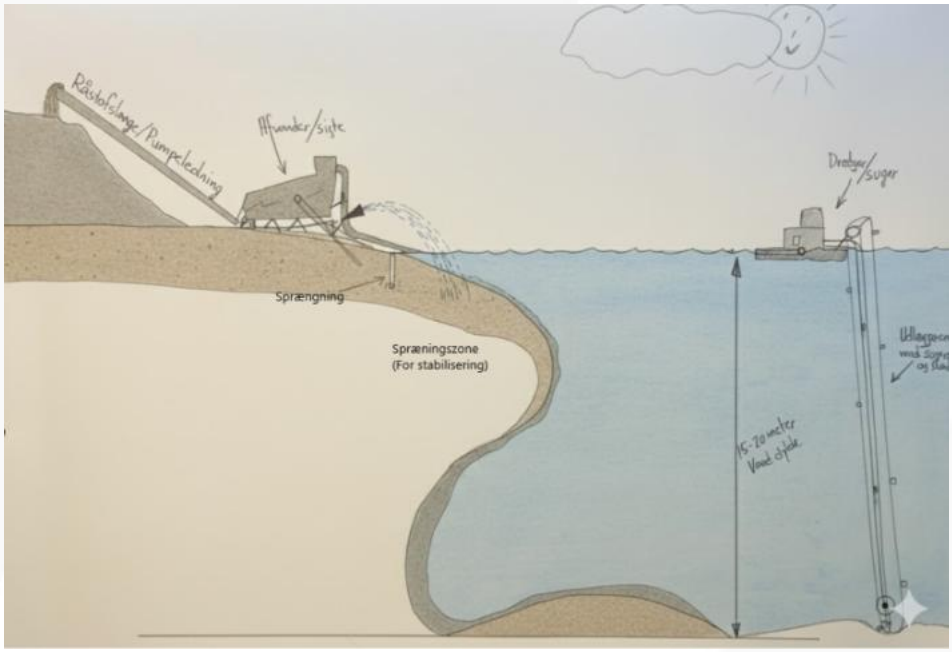

Principskitse, der viser dannelse af sandtunger og sprængningszonen

Sætter standarden

11. december 2025

Kudsk & Dahl A/S
Nordic & Baltic Region
Cementir Holding S.p.A

kudsk-dahl.dk

Sprængningerne indgår ikke i VVM-redegørelsen fra 2017 og er derfor et supplement til denne.

Sprængningerne udføres ved anvendelse af ca. 80 g. sprængstof i et jernrør, der placeres i brinken ca. 10 meter fra vandkanten i ca. 1,5 meters dybde. Der anvendes ca. 2 stænger pr. 100 meter brink. Sprængning foregår i dagtimerne mellem kl. 07.00 og 18.00 og maksimalt én gang dagligt.

Sweco har den 27. november 2025 gennemført en måling af støjen fra en sådan sprængning, jf. Vejledning fra Miljøstyrelsen nr. 5, 1993. Omregnet til timeværdi viste målingen en kildestyrke på 80,6 dB/time pr. sprængning. Datablad for støjmålingen er vedlagt i bilag 6.

Arbejdstid

Arbejdstiden er uændret i forhold til grundlaget for VVM-redegørelsen fra 2017, og vil fortsat være følgende:

For gravemaskiner, transportanlæg og oparbejdningsanlæg:

Mandag - fredag	**Lørdage**	**Søn- og helligdage**
07.00-18.00	**07.00-14.00**	-

For udlevering og læsning, herunder kørsel inden for virksomhedens område:

Mandag - fredag	**Lørdage**	**Søn- og helligdage**
07.00-18.00	**07.00-14.00**	-

Efter endt arbejdsdag parkeres grusgravens kørende materiel på materialepladsen. Øvrige maskiner efterlades på arbejdsstedet.

Mandskab

Sætter standarden · Sætter standarden

I tilknytning til grusgraven er der ansat 11 personer inklusiv administration. Dette er uændret i forhold til oplysningerne i VVM-redegørelsen fra 2017.

Efterbehandling

Overordnet efterbehandles området til ekstensive dyrkede landbrugsarealer med større og mindre søer. Den endelige størrelse og placering af søerne vil blive tilpasset efter, at flest mulige råstoffer indvindes.

Efterbehandlingen sker løbende ved, at overskudsmaterialer i form af fint sand sorteres fra i afvanderen allerede ved kanten af gravesøen, hvor det deponeres. Dermed undgås unødig transport med de materialer, der ikke er egnede til salg. Fra afvanderen pumpes det fine sand tilbage til søbredden. Det finkornede sand fordeles efterfølgende med gravemaskinen, når et område er færdiggravet.

Sandet anvendes til at danne en bred brink med lav hældning langs kanten af søen. Brinken skal gøre det sikkert at færdes langs kanten af søen og give plantevækst mulighed for at etablere sig. Brinkerne retableres ved sprængning, se afsnit 4.4.4.

Som søbred etableres der således en ca. 5 m bred sikkerhedszone med skråningsanlæg på 1:5. I kanten af søerne etableres en 8 m bred lavvandszone også med skråningsanlæg på 1:5. Lavvandszonen er det lave vand ud for søbredden, der med et fald på 20 cm pr meter, vil have en gennemsnitlig vanddybde på 1,6 m i 8 meters afstand fra bredden. Længere ude i søerne vil skråningen efterlades med den naturlige hældning, som materialet lægger sig i.

Se nedenstående illustration.

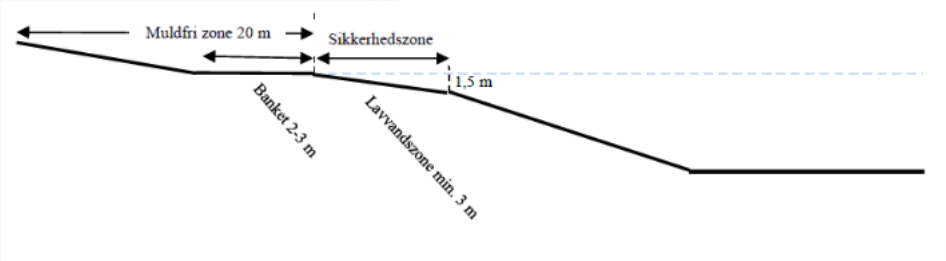

Principskitse for efterbehandling af brinker

Det finkornede sand, der frasorteres, udgør omkring 70 % af materialerne under grundvandsspejl, og sandet indgår direkte i den løbende efterbehandling af arealerne. Det betyder, at en del af de arealer, der fremstår som gravesøer undervejs i indvindingen, fyldes op igen som led i efterbehandlingen, og sø arealerne vil derfor

Sætter standarden

være betydeligt mindre efter endt efterbehandling. Gravesøernes endelige størrelse og udformning afhænger dermed af mængden af finsand, der lægges tilbage.

Mulden anvendes til efterbehandling af de arealer, der ikke efterbehandles til søer, men i stedet som landbrugsareal.

På arealerne nord for Hellevadvej efterbehandles til ca. 10 gravesøer, i princippet som vist på Figur 4.5. Søen, der pt. findes på matr.nr. 22, 313 og 276 Hønkys, Egvad er pt. større end 3 ha og deles derfor ved efterbehandling op to søer, så hver sø vil være mindre end 3 ha.

Eksisterende søer på matr.nr. 25 Mjøls Rise mangler pt. efterbehandling.

Alle øvrige søer vil blive etableret ved efterbehandling af de eksisterende aktive gravesøer. Den endelige placering af disse søer er ikke præcis, idet placeringen afhænger af, hvordan indvindingen skrider frem og kan ændres afhængig af, hvilke materialer der mødes. Efterbehandlingen vil således have en indvirkning på, hvordan landskabet bygges. Størrelsen af søerne afhænger af mængden af overskudssand, der føres tilbage til arealerne, men holdes som hidtil under 3 ha pr sø.

Efterbehandlingsplan for arealerne er vist på figuren herunder. Placering, størrelse og udformning af søerne kan variere i forhold til det viste.

Nord for Hellevadvej på arealerne matr. nr. 25 og 35 Mjøls, Rise, 22, 313, 273 og 276 Hønkys, Egvad vil der således blive efterbehandlet til ekstensivt landbrug med søer. Søen der i dag er på matr. nr. 22, 313 og 276 Hønkys, Egvad opdeles, så den efterlades i to søer, der hver har et areal på under 3 ha.

Syd for Hellevadvej på arealerne matr.nr. 13 og 21 vil blive efterbehandlet til ekstensivt landbrug og 314 Hønkys, Egvad, vil der også blive efterbehandlet til rekreativt område med en ambition om ridestier, vandrestier til gode for områdets beboere.

Sætter standarden · Sætter standarden

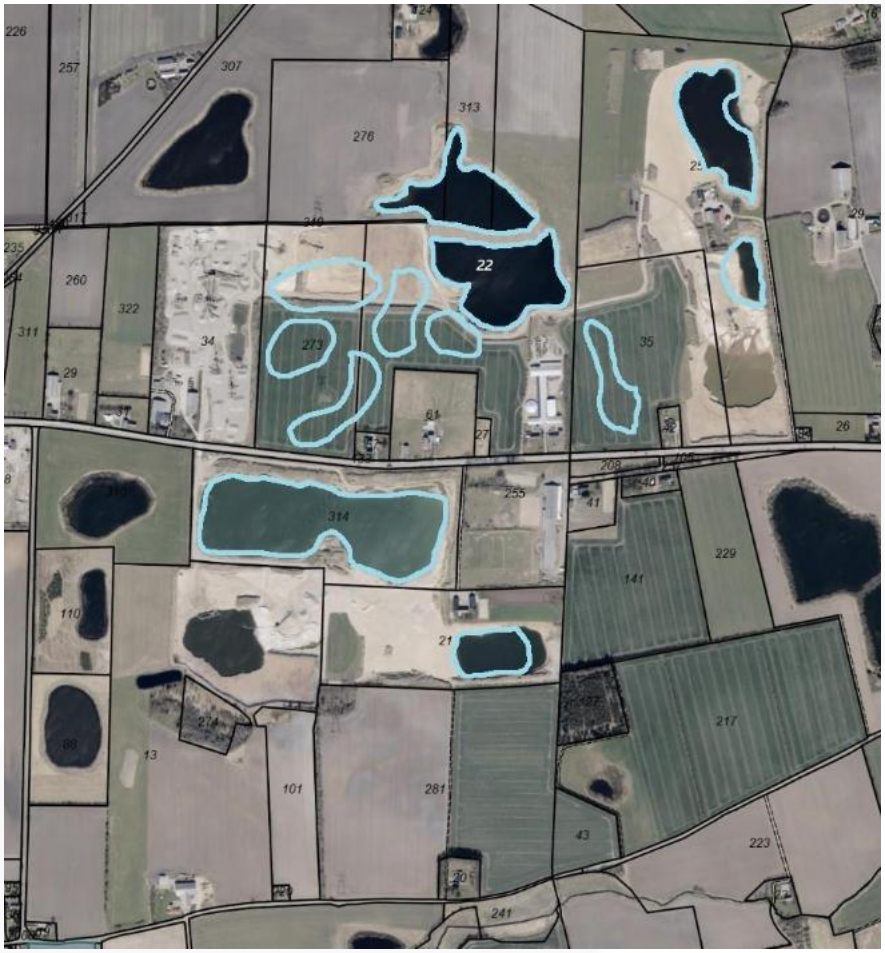

11. december 2025

Kudsk & Dahl A/S
Nordic & Baltic Region
Cementir Holding S.p.A

kudsk-dahl.dk

Sætter standarden · Sætter standarden

Bilag 3 - Figurer for grundvand, undergrund og vandløb - Geoatlas Live

Fra figur 3 i tilladelsen.

A

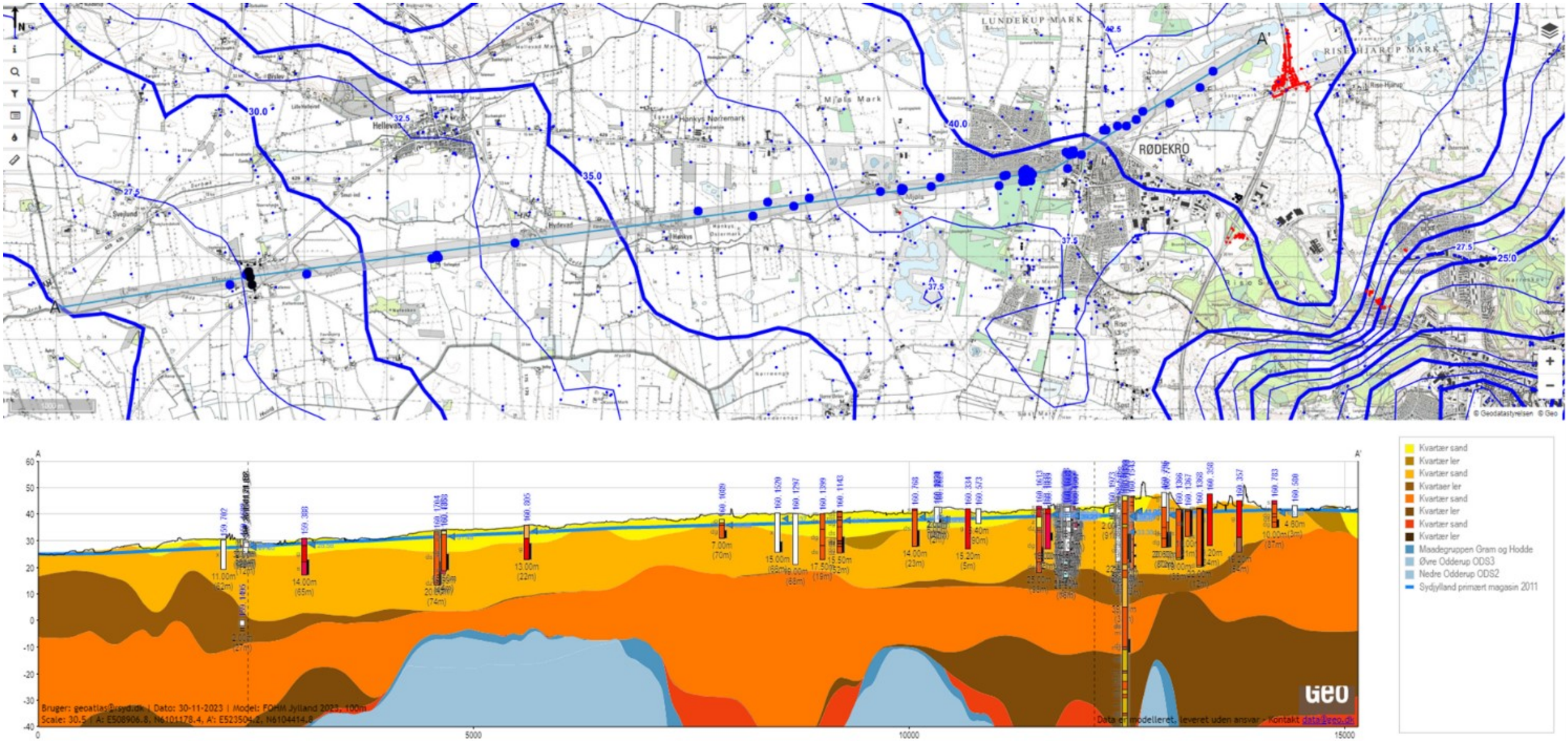

B

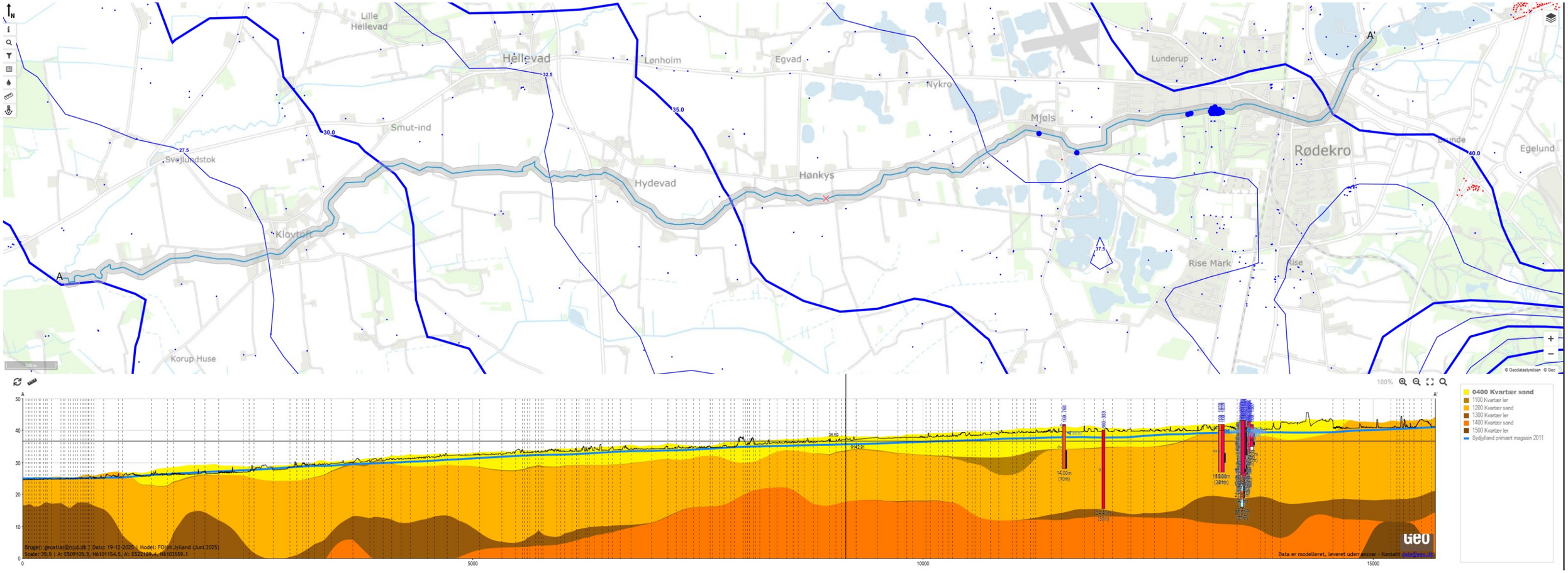

B: Øverst ses et kort over placeringen af profilet. Profilet er optegnet så det følger Rødå. De blå streger på kortet er potentialekort over det primære magasin i området. De blå prikker er boringer. De tykke blå prikker er de boringer, der er projiceret ind på profilet. Det røde kryds markerer, hvilken del af åforløbet råstofgraven ligger i nærheden af. Nederst ses profilet, som følger Rødå. Hver stiplet linje markerer et knæk på profilet. Den blå streg er potentialekortet for det primære magasin. Modellen, som vises på profilet, er FOHM modellen. Det sorte kryds med lange streger viser tilsvarende det røde kryds på kortet, hvor profilet ligger i nærheden af råstofgraven. Det ses, at der kun er sandede og grusede materialer (gule og orange lag) til stor dybde. Lerlagene har brune farver. Potentialet ligger under terræn, hvilket medfører en nedadgående gradient i vandløbet.

Bilag 4 – Dispensationer til råstofindvinding fra EnergiNet - Forside

NIRAS
Charlotte Greve

Energinet
Tonne Kjærsvej 65
DK-7000 Fredericia

+45 70 10 22 44
info@energinet.dk
CVR-nr. 39 31 48 78

Dato:
22. maj 2019

Forfatter:
ARV/BSI/SSV/EOM

DISPENSATION FRA TINGLYST SERVITUT VEDR. LUFTLEDNINGSANLÆG 400 KV KASSØ-MAGSTRUP (2-SYSTEM) PÅ MATR.NR. 273 OG 276 HØNKYS, EGVAD TIL RÅSTOFINDVINDING

Afgivet af
Energinet Eltransmission A/S
Tonne Kjærsvej 65
7000 Fredericia
CVR 39314878

Udstedt til
Tax Meer Aps
v. Gerrit van der Meer
Højsetvej 6
6534 Agerskov

kopi til
Niras, att. Charlotte Greve

Ansøgning:
Niras har den 23. marts 2018 på vegne af Tax-Meer Aps søgt Energinet om dispensation fra tinglyst servitut vedr. luftledningsanlæg for at få mulighed for indvinding af råstoffer på et større areal ved Nr. Hostrup nordvest for Aabenraa, og herunder matr.nr. 273 og 276 Hønkys, Egvad. Ansøgning vedlagt `Disp_ansøgning om indvinding ved elmaster`.

Der er ansøgt om indvinding både over og under grundvandsspejl, og der er ansøgt om at efterbehandle arealet til landbrugsformål med spredte søer. Arealet er stort set fladt og vil efter endt efterbehandling blive ført tilbage til et tilsvarende fladt terræn, undtagen ved søerne, hvor der vil være et mindre fald i terrænet, da grundvandsspejlet ligger ca. 3-4 meter under terrænoverfladen.

ENERGINET
Eltransmission

Indvindingen af råstoffer foregår fra 3 aktive gravesøer, og ved indvindingen flytter gravesøerne med fremad, idet der primært indvindes under grundvandsspejlet. Efterbehandlingen vil følge de samme retninger som indvindingen, idet der løbende efterbehandles med overskudsmateriale på de færdiggravede arealer bag den aktive gravesø. Der efterlades søarealer ved efterbehandlingen, men den præcise størrelse og placering er endnu ikke fastlagt.

Der vil i hele indvindingsperioden samt efter afsluttet efterbehandling være adgang til elmasterne, men undervejs i indvindingsperioden, kan adgangsvejen til elmasterne ændre sig, når der indvindes under grundvandsspejl.
Graveretning er angivet med pile på kortbilag, der fremgår af vedlagte ´Beskrivelse af adgangsveje under og efter råstofindvinding tilrettet 26_06_2018.pdf´

Energinets elanlæg på ejendommene:
Vedlagte kort viser Energinets 400 kV Kassø-Magstrup (2 system) luftledning og herunder hvor mast nr. 14, 15 og 16 er placeret. Se vedlagte ´400_150 kV Kassø_Magstrup´.

Energinets elanlæg er beskyttet af tinglyst servitut løbenummer 918926-43 tinglyst på bl.a. matr.nr. 273 og 276, Hønkys, Egvad den 08.08.1973.

ENERGINET
Eltransmission

Servitutarealet er på kortudsnittet vist med lysegrå flade, og respektafstanden er vist med blå linjer.

Når servitutarealet overskrides er der behov for dispensation som i nærværende sag. Når respektafstanden overskrides, er der behov for arbejdsinstruks fra ledningsejer. Respektafstanden er fastsat for at give betryggende sikkerhed ved arbejde i nærheden af elanlæg eller ved uheld og ulykker. For luftledningsanlæg er respektafstanden 15 m fra yderste fase/ledning på hver side af luftledningsanlægget og 3 m fra oprindeligt terræn. Respektafstanden er nærmere beskrevet i ´Bekendtgørelse om sikkerhed for udførelse af ikke-elektrisk arbejde i nærheden af elektriske anlæg´, BEK 1112 af 18/08/2016.

Dialog og korrespondance:
På baggrund af konstruktiv dialog er det aftalt, hvordan Energinet til enhver tid har den nødvendige adgang til masterne og luftledningsanlægget som helhed både i indvindingsperioden og efterfølgende. Se vedlagte ´Beskrivelse af adgangsveje under og efter råstofindvinding tilrettet 26_06_2018.pdf´.

ENERGINET
Eltransmission

Dispensation fra tinglyst servitut:

Energinet giver som påtaleberettiget til tinglyst servitut vedr. 400 kV højspænding (2 system) og herunder mast nr. 14, 15 og 16, løbenummer 918926-43 tinglyst på matr.nr. 273 og 276, Hønkys, Egvad den 08.08.1973 dispensation til råstofindvinding som beskrevet i ansøgning fra Niras på vegne af Tax Meer Aps, 23. marts 2018 incl. opdateret bilag med adgangsveje for Energinet.

Dispensation gives på vilkår om:

at der i servitutarealerne ikke må graves på en sådan måde, at stabiliteten af jorden forringes omkring mastefundamenterne ved mast nr. 14 på matr.nr. 273, Hønkys, Egvad og mast nr. 15 og 16 på matr.nr. 276 Hønkys, Egvad jf. 'Bekendtgørelse om sikkerhed for udførelse af ikke-elektrisk arbejde i nærheden af elektriske anlæg', BEK nr. 1112 af 18/08/2016, § 9[1],

at masterne ikke må være placeret på en nærmest utilgængelig 'jordø' i terrænet.

at Energinet til enhver tid skal kunne komme til masterne med 80 tons mobilkran ad minimum 4 meter bred adgangsvej. Der skal være arbejdsareal til mobilkran på begge sider af masterne på samme tid. (Min. 15 m på alle sider).

at Energinet har tilstrækkeligt plads til, at masterne kan lægges ned inde på den ejendom, hvor den enkelte mast er placeret, dvs. på hhv. matr.nr. 273 og 276, Hønkys, Egvad.

at anvisning om gravning og reetablering følges. `Graveanvisning luftledning bilag 1` er vedlagt. Der må på intet tidspunkt graves nærmere masterne end anvist på graveanvisning bilag 1, og lodsejer skal etablere adgangsvej til masterne jf. kravene i. `Graveanvisning luftledning bilag 1`, så Energinet kan benytte adgangsveje til el-anlægget både i indvindingsperioden og efterfølgende. Bilag er vedlagt med lodsejers angivelse af adgangsveje samt overkørsler fra offentlig vej, som Energinet kan benytte.

at udgifter til råstofindvinding, etablering af adgangsvej til servitutarealet og herunder masterne samt reetablering er Energinet uvedkommende.

at lodsejer kontakter Energinet i god tid inden påbegyndelse af råstofindvindingen i nærheden af 400 kV luftledningsanlægget med henblik på godkendelse af terræn med særlig vægt på adgangsforhold til mast nr. 14, 15 og 16 og opretholdelse af tilstrækkelig ledningshøjde i ledningstracéet.

[1] Bekendtgørelse kan tilgås via www.retsinfo.dk

ENERGINET
Eltransmission

at udførende entreprenør skal før påbegyndelse af arbejde indenfor respektafstanden til 400-kV luftledningen på matr.nr. 273 og 276, Hønkys, Egvad søge arbejdsinstruks hos Energinet for arbejde ved strømførende ledninger. Arbejdsinstruks skal være returneret til Energinet i underskrevet stand, inden arbejdet må påbegyndes.
Kontakt Energinet ved mail til arbejde-naer-el@energinet.dk for arbejdsinstruks.

at Energinet ikke kan drages til ansvar for skader på køretøjer, personer eller andet på grund af is-nedfald fra luftledningerne.

at mandskabsvogne, oplag af brændstof og gods ikke må forefindes i servitutarealet og anbefales placeret udenfor respektafstanden til luftledningen.

at oplag af jord (v. terrænregulering) ikke må finde sted i servitutarealet ved 400 kV luftledningen, og eventuelt jorddeponi må ikke komme nærmere mastefundamenterne end 15 meter.

at terrænet i servitutarealet skal efter indvinding reetableres som beskrevet i vedhæftede beskrivelse med adgangsveje.

at Energinet løbende vil sikre, at krav til gravning overholdes ved, for egen regning at foretage kontrolmålinger af terræn i nærheden af masterne.

at den tinglyste servitut af 08.08.1973 i sin helhed fortsat er gældende.

ENERGINET
Eltransmission

Regelgrundlag og baggrund for dispensationen:
De pågældende ejendomme er omfattet af servitut for 400 kV Kassø-Magstrup, løbenummer 918926-43 tinglyst på matr.nr. 273 og 276, Hønkys, Egvad den 08.08.1973, hvoraf det fremgår, at den daværende ejer har meddelt Elsam, eller den til hvem, elselskabet senere måtte overdrage sine rettigheder til, en uopsigelig tilladelse til at fremføre luftledninger og anbringe master, samt til at efterse og vedligeholde anlægget.

Rettighederne er efterfølgende overdraget til Energinet.

Af servitutten fremgår ligeledes, at ejer er indforstået med at rette sig efter de begrænsninger i brugen af arealerne under ledningerne, som myndighederne til enhver tid foreskriver.

Indskrænkningerne i ejerens rådighed over servitutarealet administreres meget restriktivt. Der dispenseres kun, når der foreligger en særlig begrundelse herfor, og når dispensationen vil være uden konsekvenser for den fremtidige administration af servitutterne. Energinet har vurderet ovenstående ansøgning i forhold til person- og anlægssikkerhed samt fremtidige planer og herunder forsyningssikkerhed for eltransmissionsanlægget. Det er konkret vurderet, at en dispensation på de ovenfor nævnte vilkår kan meddeles til ejer.

Blandt andet er det vurderet, at den ønskede råstofindvinding med der af følgende terrænregulering ikke hindrer Energinets fremtidige drifts- og vedligeholdelsesarbejder på elanlægget.
Bemærk, at nærværende dispensation udelukkende omhandler Energinets 400 kV Kassø-Magstrup.

Det er ejers ansvar at forholde sig til evt. andre anlæg i form af ledninger og kabler. Det er desuden ejers ansvar at indhente eventuelle øvrige tilladelser hos relevante myndigheder og ledningsejere samt lave eventuelle aftaler med andre berørte ejere eller lejere.

Bilag vedlagt:
Disp_ansøgning om indvinding ved elmaster
Beskrivelse af adgangsveje under og efter råstofudvinding_tilrettet 26_06_2018
400_150 kV Kassø_Magstrup
Servitut_Kas_Mag_mast14_15_16
Graveanvisning_luftledning_bilag_1
Pas på ledningerne og livet

Energinets journalnummer er 17/15685

Kontakt mig gerne ved spørgsmål.

Bekræft venligst modtagelsen af denne email.

Venlig hilsen

Anne Kjølhede Revald
Landinspektør
Arealer og Rettigheder
Team 3. Parter El
3.parter@energinet.dk
Tel +4570220275
Direkte 61149723

Energinet Eltransmission A/S
Tonne Kjærsvej 65
Fredericia 7000
www.energinet.dk

Energinet
Tonne Kjærsvej 65
DK-7000 Fredericia

+45 70 10 22 44
info@energinet.dk
CVR-nr. 28 98 06 71

Dato:
13. juni 2019

Forfatter:
ARV/BSI/SSV/EOM

DISPENSATION FRA TINGLYST SERVITUT VEDR. LUFTLEDNINGSANLÆG 400 KV KASSØ-MAGSTRUP (2-SYSTEM) TIL RÅSTOFINDVINDING PÅ MATR.NR. 314 HØNKYS, EGVAD VED MAST 13

Afgivet af
Energinet Eltransmission A/S
Tonne Kjærsvej 65
7000 Fredericia
CVR 39314878

Udstedt til
Kudsk & Dahl A/S

kopi til
Niras, att. Charlotte Greve

Ansøgning:
Niras har den 23. marts 2018 på vegne af Kudsk & Dahl søgt Energinet om dispensation fra tinglyst servitut vedr. luftledningsanlæg for at få mulighed for indvinding af råstoffer på et større areal ved Nr. Hostrup nordvest for Aabenraa, og herunder matr.nr. 314 Hønkys, Egvad. Ansøgning vedlagt `Disp_ansøgning om indvinding ved elmaster`.

Der er ansøgt om indvinding både over og under grundvandsspejl, og der er ansøgt om at efterbehandle arealet til landbrugsformål med spredte søer. Arealet er stort set fladt og vil efter endt efterbehandling blive ført tilbage til et tilsvarende fladt terræn, undtagen ved søerne, hvor der vil være et mindre fald i terrænet, da grundvandsspejlet ligger ca. 3-4 meter under terrænoverfladen.
Indvindingen af råstoffer foregår fra 3 aktive gravesøer, og ved indvindingen flytter gravesøerne med fremad, idet der primært indvindes under grundvandsspejlet. Ef-

terbehandlingen vil følge de samme retninger som indvindingen, idet der løbende efterbehandles med overskudsmateriale på de færdiggravede arealer bag den aktive gravesø. Der efterlades søarealer ved efterbehandlingen, men den præcise størrelse og placering er endnu ikke fastlagt.

Der vil i hele indvindingsperioden samt efter afsluttet efterbehandling være adgang til elmasterne, men undervejs i indvindingsperioden, kan adgangsvejen til elmasterne ændre sig, når der indvindes under grundvandsspejl.
Graveretning er angivet med pile på kortbilag, der fremgår af vedlagte ´Beskrivelse af adgangsveje under og efter råstofindvinding tilrettet 26_06_2018.pdf´

Energinets elanlæg på ejendommene:
Vedlagte kort viser Energinets 400 kV Kassø-Magstrup (2 system) luftledning og herunder hvor mast nr. 13 er placeret. Se vedlagte ´400_150 kV Kassø_Magstrup´.

Energinets elanlæg er beskyttet af tinglyst servitut løbenummer 918983-43 tinglyst på bl.a. nuværende matr.nr. 314, Hønkys, Egvad den 08.08.1973.

Servitutarealet er på kortudsnittet vist med lysegrå flade, og respektafstanden er vist med blå linjer.

Når servitutarealet overskrides, er der behov for dispensation som i nærværende sag. Når respektafstanden overskrides, er der behov for arbejdsinstruks fra ledningsejer som i nærværende sag. Respektafstanden er fastsat for at give betryggende sikkerhed ved arbejde i nærheden af elanlæg eller ved uheld og ulykker. For luftledningsanlæg er respektafstanden 15 m fra yderste fase/ledning på hver side af luftledningsanlægget og 3 m fra oprindeligt terræn. Respektafstanden er nærmere beskrevet i ´Bekendtgørelse om sikkerhed for udførelse af ikke-elektrisk arbejde i nærheden af elektriske anlæg´, BEK 1112 af 18/08/2016.

Dialog og korrespondance:

ENERGINET

På baggrund af konstruktiv dialog er det aftalt, hvordan Energinet til enhver tid har den nødvendige adgang til masterne og luftledningsanlægget som helhed både i indvindingsperioden og efterfølgende. Se vedlagte ´Beskrivelse af adgangsveje under og efter råstofindvinding tilrettet 26_06_2018.pdf´.

Dispensation fra tinglyst servitut:
Energinet giver som påtaleberettiget til tinglyst servitut løbenummer 918983-43 af 08.08.1973 vedr. 400 kV højspænding (2 system) og herunder mast nr. 13, på matr.nr. 314, Hønkys, Egvad dispensation til råstofindvinding som beskrevet i ansøgning fra Niras på vegne af Kudsk & Dahl A/S, 23. marts 2018 incl. opdateret bilag med adgangsveje for Energinet både i graveperioden og efterfølgende.

Dispensation gives på vilkår om:

at der i servitutarealerne ikke må graves på en sådan måde, at stabiliteten af jorden forringes omkring mastefundament ved mast nr. 13 på matr.nr. 314, Hønkys, Egvad jf. 'Bekendtgørelse om sikkerhed for udførelse af ikke-elektrisk arbejde i nærheden af elektriske anlæg', BEK nr. 1112 af 18/08/2016, § 9[1],

at masterne ikke må være placeret på en nærmest utilgængelig 'jordø' i terrænet.

at Energinet til enhver tid skal kunne komme til masterne med 80 tons mobilkran ad minimum 4 meter bred adgangsvej. Der skal være arbejdsareal til mobilkran på begge sider af masterne på samme tid. (Min. 15 m på alle sider af masten).

at Energinet har tilstrækkeligt plads til, at masterne kan lægges ned inde på den ejendom, hvor den enkelte mast er placeret, dvs. på matr.nr. 314, Hønkys, Egvad.

at anvisning om gravning og reetablering følges. `Graveanvisning luftledning bilag 1` er vedlagt. Der må på intet tidspunkt graves nærmere masterne end anvist på graveanvisning bilag 1, og lodsejer skal etablere adgangsvej til masterne jf. kravene i. `Graveanvisning luftledning bilag 1`, så Energinet kan benytte adgangsveje til el-anlægget både i indvindingsperioden og efterfølgende. Bilag er vedlagt med lodsejers angivelse af adgangsveje samt overkørsler fra offentlig vej, som Energinet kan benytte.

at udgifter til råstofindvinding, etablering af adgangsvej til servitutarealet og herunder masterne samt reetablering er Energinet uvedkommende.

[1] Bekendtgørelse kan tilgås via www.retsinfo.dk

ENERGINET

at lodsejer kontakter Energinet i god tid inden påbegyndelse af råstofindvindingen i nærheden af 400 kV luftledningsanlægget med henblik på godkendelse af terræn med særlig vægt på adgangsforhold til mast nr. 13 og opretholdelse af tilstrækkelig ledningshøjde i ledningstracéet.

at udførende entreprenør skal før påbegyndelse af arbejde indenfor respektafstanden til 400-kV luftledningen på matr.nr. 314, Hønkys, Egvad søge arbejdsinstruks hos Energinet for arbejde ved strømførende ledninger.
Arbejdsinstruks skal være returneret til Energinet i underskrevet stand, inden arbejdet må påbegyndes.
Kontakt Energinet ved mail til arbejde-naer-el@energinet.dk for arbejdsinstruks.

at Energinet ikke kan drages til ansvar for skader på køretøjer, personer eller andet på grund af is-nedfald fra luftledningerne.

at mandskabsvogne, oplag af brændstof og gods ikke må forefindes i servitutarealet og anbefales placeret udenfor respektafstanden til luftledningen.

at oplag af jord (v. terrænregulering) ikke må finde sted i servitutarealet ved 400 kV luftledningen, og eventuelt jorddeponi må ikke komme nærmere mastefundamenterne end 15 meter.

at terrænet i servitutarealet skal efter indvinding reetableres som beskrevet i vedhæftede beskrivelse med adgangsveje.

at Energinet løbende vil sikre, at krav til gravning overholdes ved, for egen regning at foretage kontrolmålinger af terræn i nærheden af masterne.

at den tinglyste servitut af 08.08.1973 i sin helhed fortsat er gældende.

Regelgrundlag og baggrund for dispensationen:
De pågældende ejendomme er omfattet af servitut for 400 kV Kassø-Magstrup, løbenummer 918983-43 tinglyst på matr.nr. 314 Hønkys, Egvad den 08.08.1973, hvoraf det fremgår, at den daværende ejer har meddelt Elsam, eller den til hvem, elselskabet senere måtte overdrage sine rettigheder til, en uopsigelig tilladelse til at fremføre luftledninger og anbringe master, samt til at efterse og vedligeholde anlægget.

Rettighederne er efterfølgende overdraget til Energinet.

Af servitutten fremgår ligeledes, at ejer er indforstået med at rette sig efter de begrænsninger i brugen af arealerne under ledningerne, som myndighederne til enhver tid foreskriver.

Indskrænkningerne i ejerens rådighed over servitutarealet administreres meget restriktivt. Der dispenseres kun, når der foreligger en særlig begrundelse herfor, og når dispensationen vil være uden konsekvenser for den fremtidige administration af servitutterne. Energinet har vurderet ovenstående ansøgning i forhold til person- og anlægssikkerhed samt fremtidige planer og herunder forsyningssikkerhed for eltransmissionsanlægget. Det er konkret vurderet, at en dispensation på de ovenfor nævnte vilkår kan meddeles til ejer.

Blandt andet er det vurderet, at den ønskede råstofindvinding med der af følgende terrænregulering ikke hindrer Energinets fremtidige drifts- og vedligeholdelsesarbejder på elanlægget.
Bemærk, at nærværende dispensation udelukkende omhandler Energinets 400 kV Kassø-Magstrup.

Det er ejers ansvar at forholde sig til evt. andre anlæg i form af ledninger og kabler. Det er desuden ejers ansvar at indhente eventuelle øvrige tilladelser hos relevante myndigheder og ledningsejere samt lave eventuelle aftaler med andre berørte ejere eller lejere.

Bilag vedlagt:
Disp_ansøgning om indvinding ved elmaster
Beskrivelse af adgangsveje under og efter råstofudvinding_tilrettet 26_06_2018
400_150 kV Kassø_Magstrup
Servitut_Kas_Mag_mast13
Graveanvisning_luftledning_bilag_1
Pas på ledningerne og livet

Energinets journalnummer er 17/15685

Kontakt mig gerne ved spørgsmål.

Bekræft venligst modtagelsen af denne email.

Venlig hilsen

Anne Kjølhede Revald
Landinspektør
Arealer og Rettigheder
Team 3. Parter El
3.parter@energinet.dk
Tel +4570220275
Direkte 61149723

Energinet Eltransmission A/S
Tonne Kjærsvej 65
Fredericia 7000
www.energinet.dk

Bilag 5 Tilladelser til overkørsel forside

Nedenstående tilladelse er stadig gældende i forbindelse med den nye tilladelse.

Teknik og Miljø
Trafiksik. anlæg og vejmyndighed
Plantagevej 4, Bov
DK-6330 Padborg
Tlf. : 73 76 76 76

Kudsk og Dahl A/S
Vojensvej 7
6500 Vojens

Dato: 10-06-2008
Sagsnr.: 08/19960
Dok.nr.: 16
Kontakt: Anita F Lagoni
Direkte tlf.nr.: 73 76 77 72
E-mail: afla@aabenraa.dk

Tilladelse til etablering af overkørsel

Afgørelse
Aabenraa Kommune giver hermed ***tilladelse*** til at etablere en ny overkørsel til off. vej Hellevadvej fra matr. nr. 314 Hønkys, Egvad.

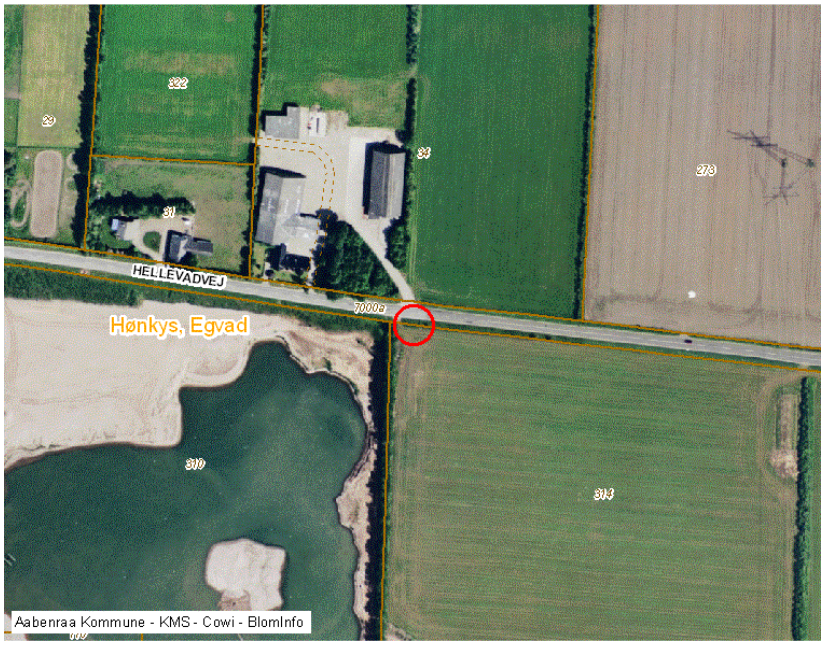

Vilkår

1. Overkørslen placeres ved matriklens vestlige skel, som vist på ovenstående foto
2. Overkørslen anlægges i en bredde på max. 10 meter
3. Overkørslen anlægges med asfaltbelægning fra vejkant og ca. 20 m ind.

4. Rabatterne mod overkørslen sikres med svingsten der føres ind til skel.
5. Overkørslen fjernes efter brug, senest når retablering af graveareal er færdig.
6. Overkørslen **skal** anlægges af Arkil A/S – kontakt Bjarne Nicolajsen 73 50 73 45.
7. Inden der graves i det offentlige vejareal skal der søges om gravetilladelse hos Aabenraa Kommune. Ansøgningsblanket vedlægges. Spørgsmål om gravetilladelse kan rettes til Hanne Petersen på tlf. 73 76 71 16.

Afgørelsen er truffet i henhold til §70 stk. 1 og 3 i vejloven

Klagevejledning (jf. vejlovens §4)
Kommunens afgørelse kan påklages til Vejdirektoratet, Niels Juels Gade 13, 1022 København K, eller på direktoratets mail vd@vd.dk. Der kan kun klages over retlige spørgsmål, d.v.s. hvorvidt kommunens afgørelse er lovlig. Der kan ikke klages over kommunens skøn i sagen. Klagefristen er 4 uger.

Med venlig hilsen

Anita Lagoni
Sagsbehandler og
Trafiksikkerhedsmedarbejder
Vej, Park og Ejendomme
Tlf.: 73 76 77 72

Aabenraa Kommune
Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa
www.aabenraa.dk

Nedenstående er fra tilladelse til erhvervsmæssig indvinding af 12. december 2006 af Sønderjyllands Amt, som også er gældende for den nye tilladelse.

Vejforhold.

På matr. nr. 34 Nr. Hostrup, Egvad ansøges etableret en lager- og forarbejdningsplads. Adgangsvejen til og fra lager- og forarbejdningspladsen, skal ske ad eksisterende asfalterede overkørsel til ejendommen, beliggende ud for km. 12,794

I henhold til § 71 stk. 1 i Lov om Offentlige Veje meddeles der hermed tilladelse til udvidet/ændret benyttelse af ansøgte overkørsel, således at overkørslen i indvindingsperioden tillades benyttet som adgangsvej til lager- og forarbejdningsplads.

Tilladelsen meddeles på vilkår af:

- Overkørslen ved ansøgers foranledning og bekostning etableres med svingstensindfatninger.
- Råstofindvindingen ikke påbegyndes før svingstensindfatningerne er blevet etableret.
- Ansøger foranlediger og bekoster daglig rengøring af overkørslen og kørebanen for materialer, der er tabt under transport.
- Overkørslen må efter ophør af brugen til lager- og forarbejdningsplads igen kun benyttes som overkørsel til landbrugsejendom.
- Markoverkørslerne, der er beliggende ud til Hellevadvejen ud for indvindingsområdet, i hele graveperioden afspærres på en sådan måde, at de ikke kan benyttes som afgangsveje til indvindingsområdet, og
- Øvrige overkørsler ud for indvindingsområdet ikke må benyttes som adgangsveje til området.

Hellevadvej er pålagt en byggelinie på 20 m målt fra kørebanemidten med højdeforskelstillæg på 2 gange højdeforskellen + 1 m til passage. Gravning i byggeliniebelagt areal kræver dispensation ifølge Lov om offentlige veje § 34 stk. 3.

Der meddeles hermed den fornødne dispensation efter Vejloven til gravning i det byggeliniebelagte areal. Dispensationen meddeles dog således, at der kun må graves i en afstand af 12 m fra vejskel og herfra må der afgraves med anlæg 1:2.

Oplæg af jordvold må gerne finde sted indenfor det byggelinielagte areal i indvindingsperioden.

Bilag 6 Tilladelse til vandindvinding forside

Aabenraa Kommune

Kultur, Miljø & Erhverv
Natur & GIS
Skelbækvej 2
6200 Aabenraa
Tlf.: 73 76 76 76

Kudsk og Dahl A/S
c/o Niras A/S
Att.: Charlotte Greve

Dato: 19. maj 2020
Sagsnr.: 20/15949
Kontakt: Thomas Demandt Lübbers
Direkte tlf.: 73 76 81 99
E-mail: tdl@aabenraa.dk

Tilladelse til indvinding af grundvand og overfladevand samt grundvandssænkning ifm. råstofindvinding på følgende matrikler: 13, 21, 22, 34, 273, 276 og 314 Hønkys, Egvad og 25 og 35 Mjøls, Rise

DGU nr. 160.1638, Anlægs-ID 529-84-0011-00

AFGØRELSE OG HJEMMEL

Afgørelse om endelig indvindingstilladelse

Aabenraa Kommune giver hermed Kudsk og Dahl A/S tilladelse til følgende: Indvinding af grundvand fra eksisterende boring, indvinding af overfladevand fra gravesø, lokal grundvandssænkning ifm. råstofindvinding under grundvandsspejlet, samt udledning af vaskevand til gravesø.

Tilladelsen gives på betingelse af, at vilkårene i afsnittet "Tilladelsens vilkår" overholdes samt på baggrund af de foreliggende oplysninger i ansøgningen, redegørelse for sagen og den miljøtekniske vurdering.

Tilladelsen gives i henhold til §§ 20, 21 og 26 i Vandforsyningsloven[1], samt §§ 19 og 24 i Miljøbeskyttelsesloven[2].

Tilladelsen erstatter tidligere givne tilladelser. Vandindvindingsanlægget må ikke på væsentlig måde udbedres eller ændres uden tilladelse fra Aabenraa Kommune.

Denne tilladelse er meddelt af Aabenraa Kommune den 19. maj 2020. Tilladelsen erstatter den nuværende tilladelse af 1. april 2018 (18/7455), og gælder i 10 år fra den dato, hvor råstoftilladelsen gives. Såfremt der til den tid ønskes fortsat ønskes tilladelse til vandindvinding og grundvandssænkning, skal der inden tidsfristens udløb søges om fornyelse af tilladelsen.

Vurdering efter Miljøvurderingsloven

Region Syddanmark har i 2017 fået udarbejdet en VVM-redegørelse for råstofprojektet i VVM-redegørelsen *VVM for udvidelsen af Nørre Hostrup Grusgrav, april 2017. I redegørelsen er* den anslåede indvinding af grundvand og overfladevand samt grundvandssænkning vurderet. Indvirkning på lokale til regionale forhold er dermed blevet belyst.

Aabenraa Kommune vurderer på denne baggrund, at nærværende tilladelse til vandindvinding og grundvandssænkning ikke vurderes at medføre en væsentlig indvirkning på miljøet.

[1] Lovbekendtgørelse nr. 118 af 22. februar 2018 om vandforsyning m.v. (Vandforsyningsloven).
[2] Lovbekendtgørelse nr. 1218 af 25. november 2019 om miljøbeskyttelse (Miljøbeskyttelsesloven).

OPSUMMERING AF VÆSENTLIGE FORHOLD I TILLADELSEN

Formål:	Tilladelse til vandindvinding og grundvandssænkning ifm. råstofgravning
Sagsnr.:	20/15949
Ansøger:	Kudsk og Dahl A/S
Anlægs-ID:	529-84-0011-00
Jupiter-ID:	188948
Beliggenhed:	13, 21, 22, 34, 273, 276 og 314 Hønkys, Egvad og 25 og 35 Mjøls, Rise
Boring:	DGU nr.: 160.1638
Indvindingsmængde:	Grundvand: Maks. 200.000 m^3/år. Overfladevand: Maks. 900.000 m^3/år
Ikrafttrædelse:	Tilladelserne til vandindvinding og grundvandssænkning er meddelt den 19. maj 2020, og erstatter den nuværende tilladelse af 1. april 2018 (18/7455) fra den dato, hvor råstoftilladelsen gives.
Tidsfrist:	Tilladelserne gælder i 10 år fra den dato, hvor råstoftilladelsen gives. Hvis indvindingen til den tid ønskes fortsat, skal der inden tidsfristens udløb søges om fornyelse af tilladelsen.
Kopi sendt til:	Kudsk og Dahl A/S Niras A/S, att. Charlotte Greve Region Syddanmark, att. Michael Hjort Andersen Forbrugerrådet Tænk, fbr@fbr.dk Danmarks Naturfredningsforening, dn@dn.dk Danmarks Naturfredningsforenings lokalafdeling, aabenraa@dn.dk Danmarks Sportsfiskerforbund, sydoestjylland@sportsfiskerforbundet.dk

TILLADELSENS VILKÅR

Formål

1. Vandindvindingens formål er vådsortering af råstoffer indvundet på de ansøgte matrikler samt til støvbegrænsning af interne veje og grusbunker.
2. Grundvandssænkningen forekommer ifm. råstofindvinding under grundvandsspejlet.
3. Udledning og recirkulation af grundvand anvendt til grusvask.
4. Tilladelsen kan tilbagekaldes eller ændres uden erstatning, såfremt de forudsætninger, som lå til grund for afgørelsen, viser sig urigtige eller ændres væsentligt.

Boringer

5. Tilladelsen gives til indvinding fra boringen angivet i tabel 1, nedenfor. Boringens placering fremgår af oversigtskortene på bilag 1a.

Tabel 1: Oversigt over indvindingsboringen tilknyttet Kudsk og Dahl A/S.

DGU nr.	Matrikel nr.	Etableret [årstal]	Dybde [m]	Filtersat [m]
160.1638	34 Hønkys, Egvad	2007	30,0	19,3-25,3

Indvindingens omfang

6. Den årlige indvinding af grundvand fra boring DGU nr. 160.1638 må ikke overstige 200.000 m^3/år.
7. Der må højst oppumpes 91 m^3/time fra Boring med DGU nr. 160.1638.
8. Den årlige indvinding af overfladevand fra gravesøen på matrikel 314, Hønkys, Egvad må ikke overstige 900.000 m^3/år.
9. Der må højst oppumpes 400 m^3/time fra gravesøen på matrikel 314, Hønkys, Egvad, og højst 4.000 m^3/døgn.
10. Indvindingsanlæggenes pumpekapacitet mv. må kun ændres efter forudgående godkendelse fra Aabenraa Kommune.

11. Indvindingen skal fordeles så jævnt som muligt over døgnets timer, for at reducere den lokale sænkningstragt og energiforbruget mest muligt.

Tidsfrist

12. Tilladelsen udløber den 31. december 2030[3]. Hvis indvindingen til den tid ønskes fortsat, skal der inden tidsfristens udløb søges om fornyelse af tilladelsen.

Egenkontrol

13. Indvindingen fra både boring og gravesø skal kontrolleres ved timetællere[4]. Timetælleren måler indvindingspumpens driftstimer, og der skal udføres en måling, som viser den samlede pumpeinstallations aktuelle kapacitet udtrykt i m^3/time.
14. Årsindvindingen (opgjort fra den 1. januar til den 31. december) skal indberettes elektronisk til Aabenraa Kommune inden den efterfølgende 1. februar.
15. Bestemmelserne om målemetoden kan til enhver tid ændres af Aabenraa Kommune.
16. Timetællerne skal kontrolleres minimum én gang årligt. Hvis en eller flere målere er udskiftet i årets løb, skal det fremgå af årsrapporteringen.
17. Vandspejlssænkningen i boringen skal kontrolleres mindst 4 gange årligt (i januar, april, juni, og oktober måned) ved at pejle boringernes vandspejl såvel i ro som under pumpning. Pejlingerne skal indberettes hvert år samtidig med indberetningen af årsindvindingen.

Erstatningsregler

18. Kudsk og Dahl A/S er erstatningspligtig for skader, som voldes i bestående forhold ved forandring af grundvandsstanden under anlæggets drift[5]. I mangel af forlig afgøres erstatningsspørgsmålet af taksationsmyndigheden.

Beskyttelsesområde og fredningsbælte

19. Arealet omkring boringen bør normalt være indhegnet og aflukket, men skal dog som minimum være markeret i terrænet ved buskbeplantning, kampesten eller lignende.
20. Der fastlægges et fredningsbælte med en radius på 5 m omkring boringen[6].
21. Inden for fredningsbæltet må der ikke gødes, bruges gifte eller andre stoffer eller opblandes bekæmpelsesmidler, som kan forurene grundvandet, ligesom opbevaring af gødning, bekæmpelsesmidler mv., herunder tom emballage, ikke er tilladt.

Recirkulering af overfladevand brugt til vådsortering

22. Udledning af vaskevand skal ske til bundfældningsbassin[7].
23. Overfladevand der pumpes op fra gravesøen, skal efter endt brug i vådsorteringsanlægget, recirkulere til gravesøen.
24. Der må hverken før, under eller efter vådsorteringen tilsættes stoffer til vandet.
25. Der må ikke ske overfladisk afstrømning af vandet til vandløb, vandforsyningsanlæg, omkringliggende ejendomme eller lignende.
26. Der må ikke ske udledning af vandet gennem dræn eller afvandingsgrøfter til vandløb og søer.
27. Udledning af vaskevand skal ske til bundfældningsbassin.

[3] Vandforsyningslovens § 22.
[4] Drikkevandsbekendtgørelsens § 21 (Bekendtgørelse nr. 524 af 1. maj 2019 om vandkvalitet og tilsyn med vandforsyningsanlæg).
[5] Vandforsyningslovens § 23.
[6] Miljøbeskyttelseslovens § 24
[7] Miljøbeskyttelsesloven § 19, stk. 1

REDEGØRELSE FOR SAGEN

Ansøgning

Region Syddanmark har fremsendt høring af ansøgning om erhvervsmæssig råstofindvinding på matr. nr. 34, 273, 276, 22, 13, 314 og 21 Hønkys, Egvad samt matr. Nr.: 25 og 35 Mjøls, Rise i Kommune. I forbindelse med den fortsatte råstofindvinding ønskes der etableret en indvinding af søvand til skylleformål af råstoffer som andrager 400 m^3 vand i timen svarende til 4000 m^3/døgn. Hovedparten af vandet ledes tilbage til søen i forbindelse med afvanding og skylleformål af råstoffer.

Den hidtidige indvindingstilladelse til indvinding af grundvand til procesformål udløb pr. 1. juni 2022. Acadre: 07/3249. DGU Nr. 160.1638. Indvindingen af overfladevand ville udgøre et supplement til den eksisterende indvinding af grundvand. Aabenraa Kommune meddelte den 2. marts 2018 en samlet tilladelse til indvinding af grundvand og overfladevand ifm. råstofindvindingen, jf. Acadresagsnr.: 18/7455. Tilladelsen udløber den 31. december 2028. Det var i sin tid aftalt, at råstoftilladelsen kunne meddeles umiddelbart efter vandindvindingstilladelsen, og dermed have samme gyldighedsperiode. Diverse udfordringer ifm. andre tilladelsesmæssige forhold har dog betydet, at råstoftilladelsen først er blevet klar til endelig behandling og godkendelse ved Regionen i løbet af 2020.

Region Syddanmark har i marts 2020 rettet henvendelse til Aabenraa Kommune og gjort opmærksom på følgende forhold: 1) at der ikke er meddelt tilladelse til grundvandssænkning efter Vandforsyningslovens § 26, og 2) at tilladelsen til fortsat råstofindvinding først gives i 2020, og derfor ikke følger vandindvindingstilladelsen tidsmæssigt.

Aabenraa Kommune meddeler derfor denne tilladelse til indvinding af grundvand og overfladevand samt grundvandssænkning ifm. fortsat råstofindvinding under grundvandsspejlet.

Sammenfattende vurdering

Ansøgningen er vurderet i forhold til Vandforsyningsplan, Indsatsplaner for grundvandsbeskyttelse, Spildevandsplan, Kommuneplan og Råstofplan samt de statslige Naturplaner og Vandområdeplaner. Ansøgningen er screenet efter VVM-bekendtgørelsen og efter Habitatbekendtgørelsen. Det betyder at Aabenraa Kommune har vurderet, om indvindingen er i strid med gældende planer eller påvirker grundvandsressourcen, naturområder og vandløb.

Aabenraa Kommune vurderer, at den ansøgte indvinding af grundvand og overfladevand samt grundvandssænkning er miljømæssigt forsvarlig, og at den ikke vil påvirke omgivelsernes kvalitet i nævneværdig grad.

På denne baggrund og ud fra en afvejning af de hensyn, der skal varetages ved Aabenraa Kommunes administration af Vandforsyningsloven, vurderes det, at der kan gives tilladelse til fortsat vandindvinding og grundvandssænkning ifm. råstofgravningen ved Kudsk og Dahl A/S på de ovennævnte vilkår.

Aabenraa Kommune ser ingen forhold, der taler for at begrænse tilladelsens løbetid. Tilladelsen gælder derfor i 10 år.

VVM (vurdering af væsentlige miljøpåvirkninger).

Vandindvinding og grundvandssænkning ifm. råstofprojektet er vurderet i VVM-redegørelsen *VVM for udvidelsen af Nørre Hostrup Grusgrav, april 2017.* Redegørelsen omfatter vurderinger af vandindvinding og grundvandssænkning i relation til udbredelsen af lokale sænkningstragter, påvirkningen af andre indvindinger, kortlagte jordforureninger mv.

Indvindingen af grundvand vurderes ikke til at påvirke andre indvindinger i nævneværdig grad. Grundvandssænkningen vurderes at give anledning til sænkningstragter, der er inden for de naturlige årstidsvariationer.

Gravesøen, hvor der indvindes overfladevand fra, er beliggende i et område med særlige drikkevandsinteresser (OSD). I Region Syddanmarks screeningsskema for råstofindvinding er oplyst at der i tilladelse til råstofindvinding fastsættes vilkår om afstandskrav for indvinding og indvindingsmetoder under grundvandsspejl samt til placering af oplagsplads.

Syd for oppumpningsstedet ligger der beskyttede eng- (ca. 1000 m), mose- (350 m) og sø-arealer (350 m). Da der allerede er aktiv indvinding under grundvandsspejl på det ansøgte areal, vurderes fortsat indvinding ikke at medføre yderligere påvirkning af omkringliggende vådområder.

Den forventede grundvandssænkning vil medføre lokale sænkninger af en størrelsesorden, der er inden for de lokale årstidsvariationer i området.

En råstofindvinding vil medføre en lokal varig påvirkning af miljøet, idet den naturlige geologiske terrænprofil opgraves, og landskabet derfor fremstår markant anderledes efter indvindingen er afsluttet. Øvrige påvirkninger i form støj, støv og trafik vil imidlertid ophøre, når aktiviteten afsluttes.

Aabenraa Kommune afgør på baggrund af screeningen foretaget af Region Syddanmark, at det ansøgte projekt ikke vurderes at indebære væsentlige påvirkninger på miljøet. Indvinding af overfladevand til vask af råstoffer og drift af anlægget, samt grundvandssænkning forudsætter derfor ikke et kommuneplantillæg ledsaget af en særlig VVM-vurdering.

Vurdering i forhold til Habitatbekendtgørelsen

Det ansøgte er omfattet af §§ 7 og 8 i Habitatbekendtgørelsen. Der skal derfor foretages en vurdering af, om indvinding af grundvand i sig selv, eller i forbindelse med andre grundvandsindvindinger, kan påvirke et Natura-2000 område eller bilag IV-arter væsentligt.

Det nærmeste habitatområde er fuglebeskyttelsesområdet, 'Hostrup Sø, ligger ca. 10 km sydøst for det ansøgte oppumpningsareal. Da der allerede er aktiv indvinding under grundvandsspejl på det ansøgte areal, vurderes fortsat indvinding ikke at medføre yderligere påvirkning af habitatområdet og fuglebeskyttelsesområdet.

Nærmeste fredede areal ligger små 750 meter vest-nordvest for det ansøgte areal. Grundet afstanden til det fredede areal samt recirkulering af procesvand, vurderes det ansøgte ikke at påvirke det fredede areal.

Nærmeste bilag IV er fundet ca. 2,2 km mod NØ. Det er strandtudse. Det vurderes ikke, at indvinding af overfladevand på det pågældende areal (matr. nr. 314 Hønkys, Egvad) vil påvirke levevilkårene for strandtudsen fundet ca. 2,2 km mod NØ ved en råstofsø. Strandtudsen forventes ikke at kunne vandre den afstand, da der er barrierer i form af to landeveje mellem områderne.

MILJØTEKNISK VURDERING

Alle beregninger i dette afsnit er gennemført ved hjælp af screeningsværktøjet BEST Vandløb og Natur (BEST VN), hvor der foretages en vurdering af påvirkningen fra boringerne, som tilladelsen vedrører, samt en vurdering af den akkumulerede påvirkning fra alle øvrige indvindinger. En rapport fra BEST VN om boringens påvirkning af omgivelserne kan rekvireres hos Aabenraa Kommune.

Boring og indvindingsanlæg

Boringen, DGU-nr. 160.1638, er etableret i 2007 og er 30 meter dyb. Boringen er filtersat 19,3-25,3 meter under terræn. Indvindingen finder, ifølge den geologiske model for området, sted fra magasinet Sand 3 – DS3. Placeringen af boringerne er vist på vedlagte bilag 1.

Kommunen har kendskab til, at der siden 2007 har været en tilladelse til at indvinde grundvand til skyllevandsformål. Nærværende tilladelse er en fornyelse af den eksisterende tilladelse på 200.000 m³/år. Indvindingsmængden er dermed uændret.

Grundvandstrømningen går fra nordøst mod sydvest og boringen er beskyttet af et mindre lerlag med en tykkelse på ca. 3 meter.

Der vil blive ført tilsyn med indretning af boringer og tilhørende anlæg, samt kontrol med måleanordning til måling af oppumpede vandmængde.

Nærliggende boringer

Omkring råstofområdet findes en række boringer til hhv. markvanding og privat husholdning. Nærmeste enkeltindvinder er registreret som en tidligere markvandingsboring.

Nærmeste almene vandforsyningsanlæg er Rødekro Vandværk Nord, Rødekro Vandværk Syd, Rise Vandværk og Hellevad Vandværk. Rødekro Vandværk Nord ligger ca. 3 km øst for råstofområdet. Vandværket har tre aktive boringer og en indvindingstilladelse på 400.000 m^3/år. Rødekro Vandværk Syd ligger ca. 3,5 km øst for råstofområdet. Vandværket har en aktiv boring og en indvindingstilladelse på 50.000 m^3/år. Rise Vandværk ligger ca. 3,7 km sydøst for råstofområdet. Vandværket har to aktive boringer og en indvindingstilladelse på 60.000 m^3/år. Hellevad Vandværk ligger ca. 3 km vest for råstofområdet. Vandværket har to aktive boringer og en indvindingstilladelse på 150.000 m^3/år.

Beregninger i BEST VN viser, at der ikke sker nogen væsentligt ændret påvirkning af de nærmeste indvindingsboringer. Derfor vurderer Aabenraa Kommune, at det ikke har nogen betydning for muligheden for at indvinde vand fra disse boringer.

Drikkevandsinteresser

Indvindingen er beliggende inden for områder med særlige drikkevandsinteresser (OSD) og inden for nitratfølsomt indsatsområde. Disse områder har højeste prioritet i forhold til beskyttelse af grundvandsressourcen til drikkevandsformål.

Anvendelsen af grundvandsressourcen skal tage udgangspunkt i følgende prioritering:

- Vand til befolkningens drikkevandsforsyning
- Vand til opfyldelse af vandkvalitets- og naturbeskyttelsesformål
- Vand til erhvervsformål, markvanding m.v.

Naturstyrelsen har lavet redegørelse i forhold til den afgiftsfinansierede grundvandskortlægning for Aabenraa Kommune. Der er ikke udarbejdet en indsatsplan for området.

Magasinets bæredygtighed

I forhold til grundvandsmagasinets bæredygtighed vurderes det, at vandindvindingen er i balance med grundvandsdannelsen. En sådan tilstand (god kvantitativ tilstand) forudsætter, at den gennemsnitlige indvinding pr. år over en længere periode, ikke overstiger den langsigtede tilgængelige grundvandsressource. Der er fastlagt kvantitative miljømål, hvor screeningskriteriet er, at udnyttelsesgraden til vandindvinding ikke bør overstige 30 % af grundvandsdannelsen til grundvandsmagasinet.

I forhold til grundvandmagasinets bæredygtighed vurderes det, at vandindvindingen er i balance med grundvandsdannelsen.

Påvirkninger af natur

Der er foretaget en konsekvensberegning i screeningsværktøjet BEST VN af, hvordan indvindingen kan påvirke omkringliggende beskyttet natur (Naturbeskyttelseslovens § 3[8] og Natura 2000[9]) og vandløb. I disse beregninger er inddraget de akkumulerede effekter af denne og alle øvrige tilladelser til vandindvindinger, der kan påvirke disse naturområder og vandløb.

[8] Lovbekendtgørelse nr. 240 om naturbeskyttelse af 13. marts 2019, § 3

[9] Bekendtgørelse nr. 1595 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter af 6. december 2018

Vandløb

Med udgangspunkt i påvirkningsberegningen vurderer Aabenraa Kommune effekten af indvindingen i vandløbene ud fra følgende kriterier for de enkelte vandløbsstrækninger:

Med udgangspunkt i medianminimumsvandføringen for de påvirkede vandløbsoplande samt den konkrete indvindings størrelse, bliver der foretaget en vurdering af den samlede, tilladte indvindings betydning for de enkelte vandløbsstrækningers hydrauliske tilstand.

- Viser beregningerne at grundvandsindvinding i deloplandet ikke medfører en påvirkning, der overstiger den kritiske påvirkningsprocent af den beregnede medianminimumsvandføring i oplandet, vurderes det, at vandløbet ikke direkte eller indirekte bliver væsentligt påvirket.
- Hvis påvirkningen overstiger den kritiske påvirkningsprocent, vurderes den konkrete indvindings andel af påvirkningen. Er påvirkningen fra denne indvinding af bagatelagtig karakter i forhold til den samlede påvirkning, vurderes denne indvindings bidrag til påvirkningen uvæsentlig.

Er disse kriterier ikke opfyldt, skal der foretages afhjælpende tiltag i oplandet, før der kan gives tilladelse til yderligere vandindvinding. Alternativt foretages en procentvis reduktion af indvindingens størrelse svarende til den reduktion, der samlet set er nødvendig for at nedbringe den potentielle påvirkning af indvindingerne i oplandet til et niveau, hvor medianminimumsvandføringen ikke længere er kritisk påvirket.

På baggrund af modelberegninger ses en vandløbsstrækning at blive påvirket af indvindingen fra boringen. På baggrund af beregningen (se bilagsrapporten) er der foretaget en faglig vurdering af den ændrede vandførings betydning for vandløbets tilstand ud fra ovenstående kriterier. Et vandløbsopland er potentielt kritisk påvirket med en potentiel reduktion i vandføring på 26 % af medianminimumsvandføringen som følge af de nuværende tilladelser til vandindvinding. Grænsen for kritisk påvirkning af det pågældende vandløbsopland vurderes at være en reduktion på 10 % af medianminimumsvandføringen. Påvirkningen fra den pågældende indvinding på 200000 m^3/år udgør 0,8 % af den samlede påvirkning, og vurderes derfor ikke at være væsentlig.

Aabenraa Kommune vurderer, at indvindingen hverken i sig selv eller sammen med andre påvirkninger vil medføre risiko for, at den påvirkede vandløbsstrækning ikke kan opnå målopfyldelse.

Naturarealer omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3

For naturarealer omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3 gælder, at der ikke må ske tilstandsændringer af naturen. Det er altid den nuværende tilstand, der er afgørende for et naturareal. Der er derfor foretaget en vurdering af mulige tilstandsændringer som følge af den aktuelle indvinding i forhold til en referenceperiode fra 2009-2018, som vurderes at afspejle de nuværende forhold.

Ved vurderingen af konsekvensberegningerne tager Aabenraa Kommune udgangspunkt i de beregnede grundvandssænkninger for den aktuelle boring samt for den akkumulerede sænkning fra de nærtliggende boringer. Det vurderes, at grundvandssænkninger over ca. 10 – 30 cm kan påvirke især visse våde § 3-naturtyper (mose, våd hede, eng og sø), afhængigt af om den enkelte lokalitet har en stor eller moderat sårbarhed. Det vurderes, at grundvandssænkninger over ca. 5-10 cm kan påvirke især visse våde § 3-naturtyper (mose, våd hede, eng og sø) i Natura 2000-områder, afhængigt af om den enkelte lokalitet har en stor eller moderat sårbarhed.

Beregninger viser, at der ikke sker nogen ændret påvirkning af § 3-beskyttede naturtyper.

Aabenraa Kommune vurderer samlet, at vandindvindingen hverken i sig selv eller akkumuleret vil medføre risiko for en forringelse af de omkringliggende naturlokaliteters tilstand.

Natura 2000-områder

Natura 2000-områder er områder med særlige naturværdier, som skal sikres og ikke må forringes[10]. Derudover indeholder alle kommunens Natura 2000-områder også § 3-natur, hvor naturtilstanden ikke må ændres.

Ved vurderingen af konsekvensberegningerne tager Aabenraa Kommune udgangspunkt i de beregnede grundvandssænkninger for den aktuelle boring samt for den akkumulerede sænkning fra de nærtliggende boringer. Det vurderes, at grundvandssænkninger over ca. 5-10 cm kan påvirke især visse våde § 3-naturtyper (mose, våd hede, eng og sø) i Natura 2000-områder, afhængigt af om den enkelte lokalitet har en stor eller moderat sårbarhed.

Det nærmeste Natura 2000-område (Bolderslev Skov og Uge Skov) ligger ca. 1,9 km syd for boringen. Aabenraa Kommune vurderer på baggrund af påvirkningsberegninger i BEST, at indvindingens påvirkning ikke vil komme i nærheden af Natura 2000-området.

Det er dermed ikke nødvendigt at foretage en nærmere vurdering af indvindingens konsekvenser for Natura 2000-området.

Bilag IV-arter

I forhold til bilag IV-arter fra EF-habitatdirektivet er det især padder, der er tilknyttet de våde naturtyper, som kan påvirkes af vandindvinding. Yngle- og rasteområder for andre bilag IV-arter, som f.eks. grøn mosaikguldsmed, odder og visse arter af flagermus, kan potentielt også påvirkes af vandindvinding. Da indvindingen ikke påvirker nogen naturområder i området væsentligt, vurderer Aabenraa Kommune, at ingen bilag IV-arter påvirkes væsentligt.

Samlet konklusion vedrørende påvirkning af natur

På baggrund af påvirkningsberegningerne og de udførte faglige vurderinger af konsekvenserne, vurderes det samlet, at ingen beskyttede naturområder, beskyttede vandløb, Natura 2000-områder eller bilag IV-arter vil blive væsentligt påvirkede af indvindingen[11].

Forureningskilder

Der er registreret et areal kortlagt på vidensniveau 1 (Jordforurening V1) inden for en afstand af ca. 23 m syd for boringerne. Lokaliteten 529-40185 er kortlagt som følge af, at der fra 1975 har været drift af benzinsalg og at der fra 1901 har været bearbejdning af jern og stål i øvrigt. Grunden er ikke undersøgt og der er derfor ikke konstateret forurening. Påvirkningen fra boringerne ved lokaliteten er ca. 6,6 cm ved en indvinding på 36.000 m³/år. Det kan derfor ikke afvises, at indvindingen vil kunne påvirke den/de registrerede forureninger eller deres mobilitet i væsentlig grad.

Der er registreret otte arealer kortlagte arealer i området, herunder fem kortlagt på vidensniveau 1 (jordforurening V1) og tre kortlagt på vidensniveau 2 (jordforurening V2):

Lokaliteten 529-40031, der befinder sig ca. 105 m syd for indvindingsboringen, er kortlagt som følge af at der har været engroshandel med korn, såsæd og foderstoffer. Grunden er ikke undersøgt og der er derfor ikke konstateret forurening. Påvirkningen fra indvindingsboringen og grundvandssænkningen vurderes at være inden for den normale sæsonvariation. Det kan dog

[10] Bekendtgørelse nr. 1595 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter af 6. december 2018, §§ 6 og 7

[11] Lovbekendtgørelse nr. 240 om naturbeskyttelse af 13. marts 2019, § 3

ikke afvises, at indvindingen vil kunne påvirke den registrerede forureninger eller deres mobilitet i væsentlig grad.

Lokaliteten 529-40053, der befinder sig ca. 365 m sydvest for indvindingsboringen, er kortlagt som følge af at der har været aktivitet omfattende sandblæsning og genbrug af metalaffaldsprodukter. Grunden er ikke undersøgt og der er derfor ikke konstateret forurening. Påvirkningen fra indvindingsboringen og grundvandssænkningen vurderes at være inden for den normale sæsonvariation. Det kan dog ikke afvises, at indvindingen vil kunne påvirke den registrerede forureninger eller deres mobilitet i væsentlig grad.

Lokaliteten 529-09702, der befinder sig ca. 1,55 km nord-nordøst for indvindingsboringen, er kortlagt som følge af at der har været vognmandsforretning. Grunden er undersøgt og der er konstateret forurening med dieselolie i jord og grundvand. Påvirkningen fra indvindingsboringen og grundvandssænkningen vurderes at være inden for den normale sæsonvariation. Det kan dog ikke afvises, at indvindingen vil kunne påvirke den registrerede forureninger eller deres mobilitet i væsentlig grad.

Lokaliteten 529-40100, der befinder sig ca. 1,67 km nordøst for indvindingsboringen, er kortlagt som følge af at der har været skrothandel. Grunden er ikke undersøgt og der er derfor ikke konstateret forurening. Påvirkningen fra indvindingsboringen og grundvandssænkningen vurderes at være inden for den normale sæsonvariation. Det kan dog ikke afvises, at indvindingen vil kunne påvirke den registrerede forureninger eller deres mobilitet i væsentlig grad.

Lokaliteten 529-40247, der befinder sig ca. 2,19 km nordøst for indvindingsboringen, er kortlagt som følge af at der har været vognmandsforretning og råstofindvinding. Grunden er ikke undersøgt og der er derfor ikke konstateret forurening. Påvirkningen fra indvindingsboringen og grundvandssænkningen vurderes at være inden for den normale sæsonvariation. Det kan dog ikke afvises, at indvindingen vil kunne påvirke den registrerede forureninger eller deres mobilitet i væsentlig grad.

Lokaliteten 529-40204, der befinder sig ca. 2,25 km øst for indvindingsboringen, er kortlagt som følge af at der har været aktiviteter forbundet med en flyveklub. Grunden er ikke undersøgt og der er derfor ikke konstateret forurening. Påvirkningen fra indvindingsboringen og grundvandssænkningen vurderes at være inden for den normale sæsonvariation. Det kan dog ikke afvises, at indvindingen vil kunne påvirke den registrerede forureninger eller deres mobilitet i væsentlig grad.

Lokaliteten 529-40093, der befinder sig ca. 2,49 km sydøst for indvindingsboringen, er kortlagt som følge af at der har været auto- og mekanikerværksted. Grunden er undersøgt og der er konstateret forurening med kulbrinter, bly og cadmium i jord, samt dieselolie og benzin i poreluft. Påvirkningen fra indvindingsboringen og grundvandssænkningen vurderes at være inden for den normale sæsonvariation. Det kan dog ikke afvises, at indvindingen vil kunne påvirke den registrerede forureninger eller deres mobilitet i væsentlig grad.

Der er vaskeplads med olieudskiller. Der er ingen olietanke, gylletanke, møddingspladser eller ensilageopbevaring indenfor 25 m af boringerne.

PARTSHØRING

Niras A/S, der er rådgiver for ansøger, og Region Syddanmark har begge haft et udkast til tilladelsen i høring. De indkomne bemærkninger er indarbejdet i tilladelsen.

ANNONCERING

Tilladelsen vil blive offentliggjort på kommunens hjemmeside www.aabenraa.dk den 19. maj 2020.

Afgørelserne kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet, jf. klagevejledningen nedenfor.

KLAGEVEJLEDNING

Kommunens afgørelse kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet af ansøgeren, klageberettigede organisationer og i øvrigt af enhver, der må antages at have en individuel væsentlig interesse i sagens udfald.

Afgørelser truffet i forbindelse med kommunens vurdering af, om et anlæg skal VVM-vurderes eller ej, kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet for så vidt angår retlige spørgsmål, jf. § 49, stk. 1, nr. 4 i Miljøvurderingsloven (VVM).

Fristen for at klage over afgørelsen er den 16. juni 2020.

Klagen skal sendes digitalt via Klageportalen på www.borger.dk og www.virk.dk. Der logges ind med NemID. Når man er logget ind, kan man søge på "*Klag til Miljø- og Fødevareklagenævnet*". Det er en betingelse for klagenævnets behandling af en klage, at der indbetales et gebyr. Gebyret er på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer. Betales gebyret ikke på den anviste måde og inden for den fastsatte frist, vil klagen blive afvist.

Fritagelse for brug af klageportal

Det er muligt at blive fritaget for at bruge Klageportalen, hvis der foreligger særlige omstændigheder. Fremsend anmodningen til Aabenraa Kommune, der sender anmodningen videre til Miljø- og Fødevareklagenævnet, som træffer afgørelse om fritagelse.

Søgsmål

Afgørelsen kan prøves ved domstolene. Dette forudsætter, at sagen er indbragt for domstolene senest 6 måneder efter, at afgørelsen er truffet.

AKTINDSIGT

Der er mulighed for at se det materiale, der er indgået i sagens behandling. Reglerne for, hvilket materiale kommunen må udlevere, er fastlagt i forvaltningsloven, offentlighedsloven og lov om aktindsigt i miljøoplysninger.

Med venlig hilsen

Thomas Demandt Lübbers
Geolog
Aabenraa Kommune

BILAG

Bilag 1: Oversigtskort

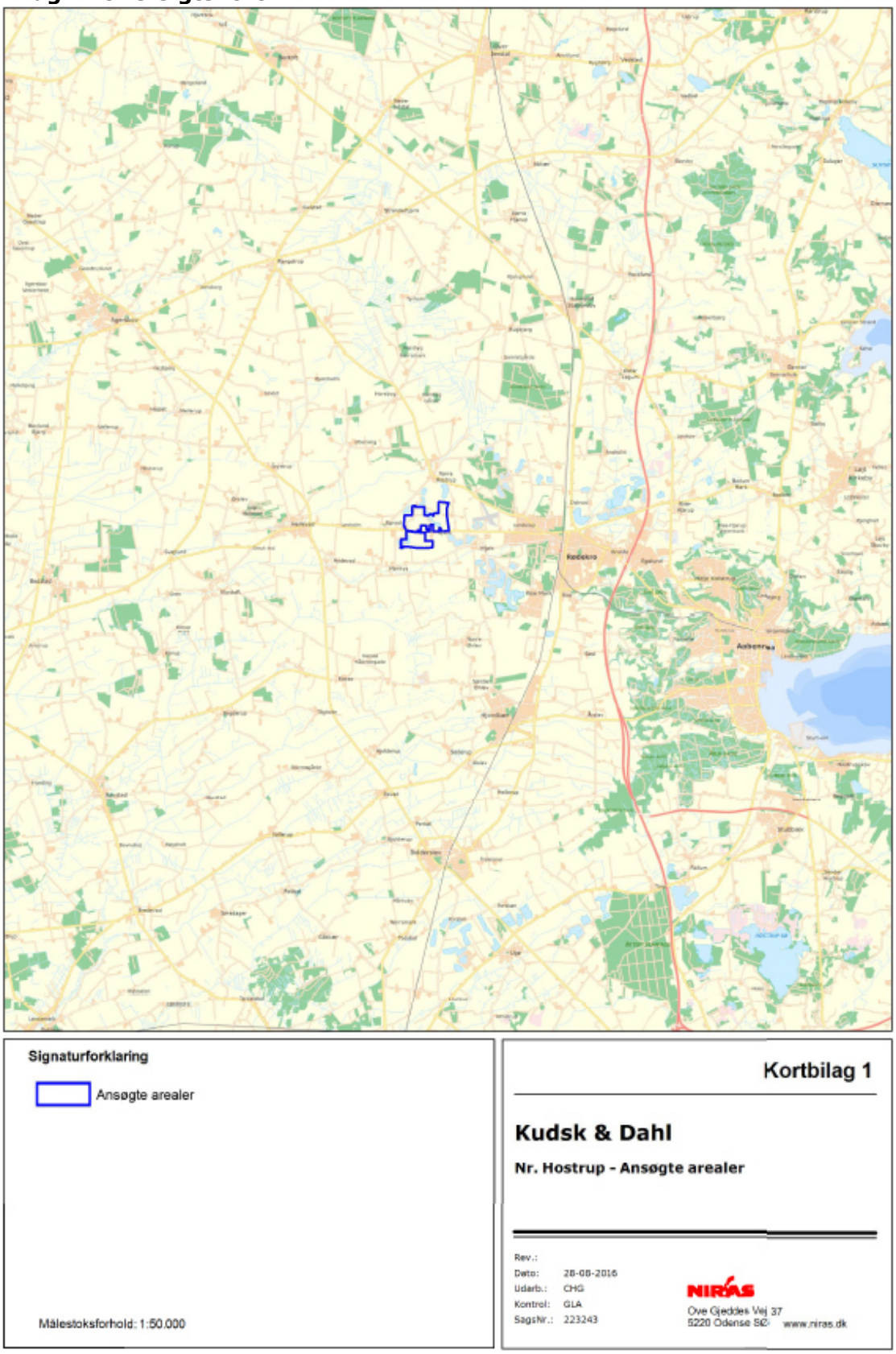

Bilag 1a: Oversigtskort (1:50.000), med angivelse af råstofområdet vest for Rødekro. Oversigtskort fra VVM-ansøgningen, Kortbilag 1.

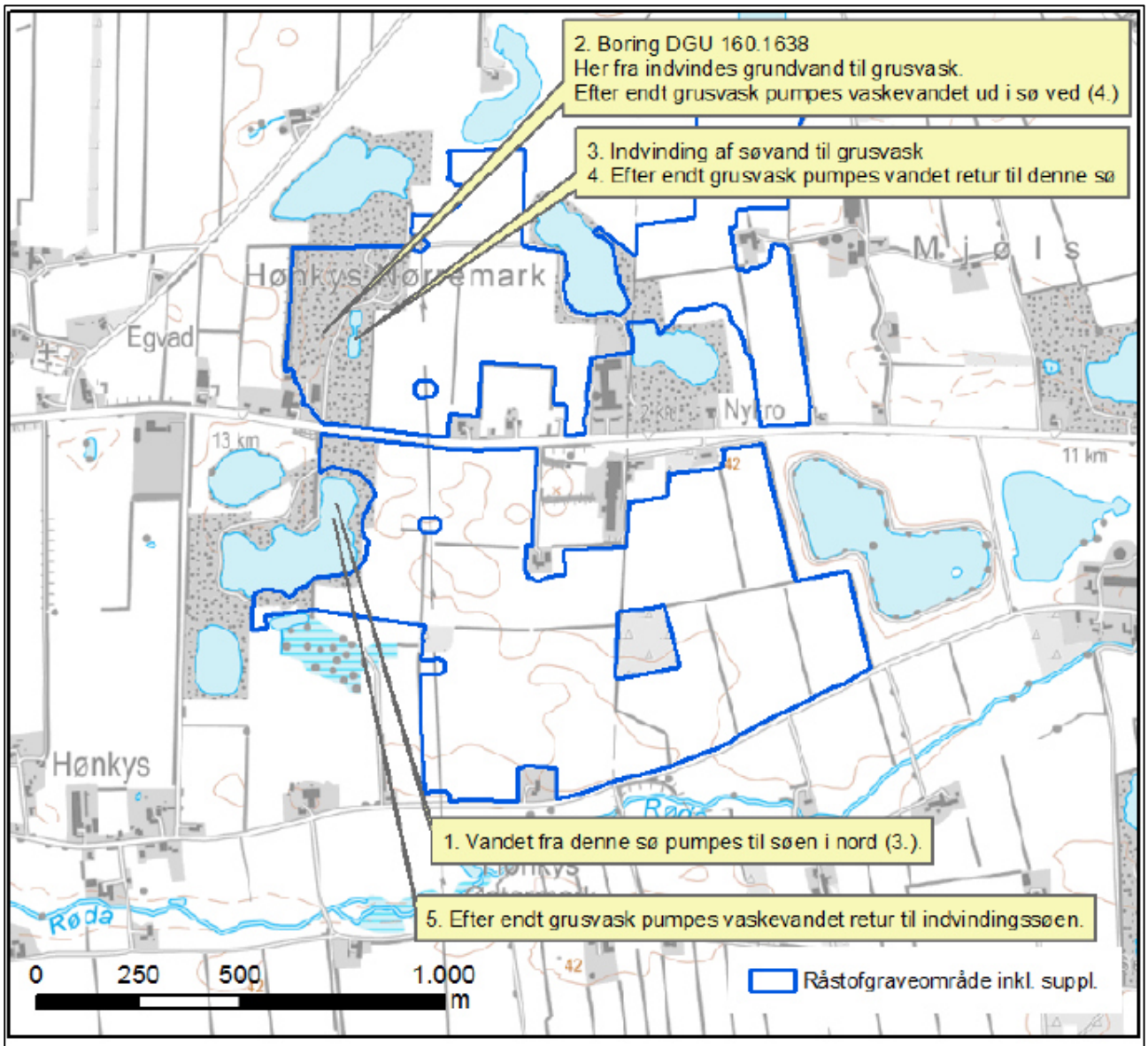

Figur 14.7 Cirkulering af vaskevand til grusvask.

Bilag 1b:Oversigtskort over grusgravssøerne hhv. syd og nord for Hellevadvej 66, og placeringen af boring DGU-nr.: 160.1638. Jf. VVM-redegørelsesrapporten. Original figur fra: *VVM for udvidelsen af Nørre Hostrup Grusgrav, april 2017, Niras A/S, side 89, Figur 14.7 Cirkulering af vaskevand til grusvask.*

Bilag 7 Fornyet dispensation fra vejbyggelinje ved grusgrav forside

Aabenraa Kommune

Trafik og Anlæg
Skelbækvej 2
6200 Aabenraa
Tlf.: 7376 7676

Dato: 11-08-2022
Sagsnr.: 22/24633

Kontakt: Shahin Amirian
Direkte tlf.: 7376 7775
E-mail: sami@aabenraa.dk

Region Syddanmark
Att.: Michael Hjort Andersen
Damhaven 12
7100 Vejle

Fornyelse af dispensation fra vejbyggelinje ved grusgrav området langs Hellevadvej matr.nr. 13, 21, 22, 34, 273, 276 og 314 Hønkys, Egvad og 25 og 35 Mjøls, Rise.

Afgørelse
Aabenraa Kommune meddeler hermed dispensation fra vejbyggelinjen i forbindelse med den allerede etableret jordvold ved grusgrave langs Hellevadvej 55, matr.nr. 314 Hønkys, Egvad.

Der er også gives dispensation fra vejbyggelinjen til etablering af jordvolde mod Hellevadvej, en ud for matr. nr. 34 Hønkys, Egvad og en ud for matr. nr. 25 Mjøls, Rise.

Dispensationen meddeles i henhold til §40 i lov om offentlige veje og gælder kun i forhold til denne lov ((Lov nr. 1520 af 27. december 2014 af lov om offentlige veje m.v.)). Den giver ikke nogen tilladelse i forhold til andre love som f.eks. miljøloven, byggeloven, planloven eller i forhold til servitutter eller anden private aftaler.

Nedenstående er oversigt over grusgravområdet på matr.nr. 13, 21, 22, 34, 273, 276 og 314 Hønkys, Egvad og 25 og 35, hvor det er aktuelt (de farvede område)

Vilkår

- Alle de nødvendige tilladelser fra andre myndigheder skal foreligges.
- Jordvoldene skal ligge inde på private matrikel.
- Oplæg af jordvoldene må gerne finde sted inden for det byggelinjelagte areal i indvindingsperioden.
- Dog afstanden fra jordvoldenes fod til vejskel mod Hellevadvej, må ikke være mindre end 5 meter, og jordvoldenes hældning mod vejen må ikke være stejlere end 1:2.
- Ved indvinding langs Egvadvej og øvrige matrikelskel, må der ikke graves nærmere end 3 meter
- Der må ikke ligge/skride jord fra jordvoldene ud på vejarealet.
- Jordvoldene må ikke lukke de eksisternde vejadgange til private lodsejer, og tilsynførende med bl. a. til moniteringsboringer m.m., skal have fri passage/kørsel til deres ærinde.
- Etablering af jordvoldene må ikke være til gene for oversigten.
- Nærværende tilladelse er gældende indtil råstofindvinding en afsluttet.
- Efter råstofindvindingen er afsluttet, fjernes jordvoldene efter aftale med Aabenraa Kommune

Redegørelse

Aabenraa Kommune, Trafik & Anlæg har den 8. august 2022 modtaget en ansøgning om fornyelse af dispensation fra vejbyggelinje på den allerede etableret jordvold langs matr.nr. 314 Hønkys, Egvad. Samt etablering af jordvolde mod Hellevadvej, en ud for matr. nr. 34 Hønkys, Egvad og en ud for matr. nr. 25 Mjøls, Rise.

Hellevadvej er vejklassificeret som klasse 1 vej, trafikvej, gennemfart landvej.

Der er pålagt en vejbyggelinje langs Hellevadvej på 20 meter fra kørebanemidten med højdeforskelstillæg på 2 gange højdeforskellen + 1 meter til passage.

Hvis et byggeri kommer for tæt på vejskel, hvor der er pålagt vejbyggelinje, meddeles der oftest dispensation med vilkår om tinglysning af en fjernelsesdeklaration. Deklarationen sikrer, at vejbestyrelsen ikke skal betale for evt. nødvendige foranstaltning, såfremt dette bliver nødvendigt ved en fremtidig udvidelse af vejen.

Begrundelse for afgørelsen

Der er på nuværende tidspunkt ikke planer for at udvide Hellevadvej på stedet. Men Hellevadvej omfattes i Aabenraa Kommunes overordnede vejnet og en evt. fremtidig udvidelse af Hellevadvej ikke kan afvises.

På baggrund af ovennævnte kan vejmyndigheden dispensere fra vejbyggelinjen 5 meter fra vejskel på ejendommen, uden vilkår om tinglysning af en fjernelsesdeklaration, med mindre andre myndigheder kræver, at jordvolden skal fjernes.
Hvis jordvolden er placeret tættere end 5 meter fra vejskel, stilles der krav om fjernelse af jordvolden efter indvindingsperiode afsluttes.

Klagevejledning
Kommunens afgørelse kan påklages til Vejdirektoratet, Carsten Niebuhrsgade 43, 5. sal 1577 København V.

Klagen kan indsendes via en elektronisk klageblanket på www.borger.dk. Klagebehandlingen omfatter kun retlige spørgsmål. Det vil sige at Vejdirektoratet kun tager stilling til om afgørelsen er lovlig. Klagebehandlingen kan ikke tage stilling til kommunens skøn inden for lovens rammer.

Klagefristen er 4 uger fra modtagelsen af denne afgørelse, og klagen skal være modtaget i Vejdirektoratet inden udløbet af denne frist.

Venlig hilsen

Shahin Amirian
Ingeniør

Bilag 8 Dispensation til at grave inden for fortidsmindebeskyttelseslinje forside

Aabenraa Kommune

Natur
Skelbækvej 2
6200 Aabenraa
Tlf.: 7376 7676
www.aabenraa.dk

KUDSK & DAHL A/S
Vojensvej 7
6500 Vojens

Dato: 10-07-2018
Sagsnr.: 17/35029

Kontakt: Tina Hjørne
Direkte tlf.: 7376 7284
E-mail: tlh@aabenraa.dk

Dispensation til indvinding af råstoffer indenfor fortidsmindebeskyttelseslinje på matr. nr. 25 Mjøls, Rise - NBL § 18

Afgørelse
Aabenraa Kommune meddeler herved dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 18, jf. § 65, stk. 3 i lov nr. 9 af den 3. januar 1993 med senere ændringer. Dispensationen gives til, at der må indvindes råstoffer indenfor fortidsmindebeskyttelseslinjen på matr. nr. 25 Mjøls, Rise til gravhøjen (fredningsnummer ID 400828) beliggende på matr. nr. 29 Mjøls, Rise. Der må graves indtil 50 meter fra fortidsmindets fod på vilkår som angivet nedenfor.

Dispensationen fra fortidsmindebeskyttelseslinjen er givet på baggrund af, at Kudsk & Dahl hos Region Sydjylland har søgt om tilladelse til indvinding af råstoffer i området. Dispensation forudsætter derfor, at Region Syddanmark giver tilladelsen til indvinding af råstoffer.

Dispensationen gives på vilkår, at:
- Der må ikke foretages jordarbejde nærmere end 50 meter fra foden af fortidsmindet med fredningsnummer ID 400828 på matr. nr. 29 Mjøls, Rise.
- Der må kun foretages jordarbejde på det i bilag 1 på kort angivne område indenfor fortidsmindebeskyttelseslinjen.
- Inden jordarbejdet påbegyndes skal afstanden på de 50 meter fra foden af fortidsmindet afsættes med pæle eller store sten.
- For at sikre udskridning i forhold til gravhøjen, må der på strækningen fra 50-100 meter fra gravhøjens fod ikke graves/suges stejlere end skråningsanlæg på 1:4 målt ud fra gravhøjens fod.
- Efter endt gravning skal hele området indenfor fortidsmindebeskyttelseslinjen (100 meter fra foden af fortidsmindet) fyldes op til terræn med de samme koter som inden gravningen.
- Museum Sønderjylland skal inden påbegyndt gravning kontaktes på mail planer@msj.dk eller telefon 7452 7566 for at aftale graveforløbet.
- Hvis der i forbindelse med gravearbejdet stødes på jordfaste fortidsminder, stensamlinger, mørk jord, knoglerester eller potteskår o.l., så skal arbejdet

straks stoppes og Museum Sønderjylland kontaktes på telefon 7452 7566 jf. Museumslovens § 27.

Redegørelse
Kudsk & Dahl A/S har i august 2016 i forbindelse med en ansøgning til Region Syddanmark om indvinding af råstoffer ansøgt om dispensation i forhold til fortidsmindebeskyttelseslinjen til gravning af grus op til 50 meter fra foden af fortidsmindet beliggende på matr. nr. 29 Mjøls, Rise.
Da ansøgningen om dispensation kommer i forbindelse med en ansøgning til Region Syddanmark om tilladelse til indvinding af råstoffer, har Region Syddanmark haft udkastet til nærværende dispensation i høring. Der er ikke kommet andre bemærkninger end at nærværende dispensation forudsætter, at regionen giver en tilladelse til indvinding af råstoffer.

Udtalelse fra Museum Sønderjylland
Museum Sønderjylland har blandt andet udtalt, at den berørte gravhøj har en høj kulturhistorisk fortælleværdi. Museet vurderer, at den planlagte grusgravning indenfor 100 meter beskyttelseslinjen af den berørte høj vil være så stort et indgreb i terrænet, at det vil forringe gravhøjens kulturhistoriske fortælleværdi og forringe dens betydning som et vigtigt landskabselement. Jorddeponering indenfor samme beskyttelseslinje vil desuden forringe ind- og udsynet til højen. Museet kan også være meget bekymret for, at der under grusgravningen vil ske jordskred så tæt på højen, at denne vil være i fare for at styrte ned. Museet anbefaler derfor, at der ikke inden for den fredede gravhøj foretages nogen form for terrænændringer.
Museets udtalelse ses i sin helhed i bilag 2.

På baggrund af Museum Sønderjyllands udtalelse, jf. bilag 2, herunder en bekymring over risikoen for at fortidsmindet kan skride sammen under grusgravningen, er projektet og vilkårene blevet præciseret, så der stilles vilkår om, at der på strækningen fra 50-100 meter fra gravhøjens fod ikke graves stejlere end skråningsanlæg på 1:4 målt ud fra gravhøjens fod.

Begrundelse for afgørelsen
Kudsk & Dahl A/S er på baggrund af museets udtalelse kommet med en tilbagemelding, der imødekommer museets bekymringer mht. indsynet til gravhøjen, jorddeponering indenfor fortidsmindebeskyttelseslinjen, retablering efter endt gravning og jordskred under gravningen.
Indvinding af råstoffer er af samfundsmæssig interesse.
Kommunen vurderer, at der i dette tilfælde kan gives dispensation til gravning indenfor fortidsmindebeskyttelseslinjen. Der graves kun på vestsiden af fortidsmindet, den midlertidige terrænændring i forbindelse med grusgravningen er af mindre betydning i den periode, hvor grusgravningen foregår, og der er stillet vilkår om, at der ikke må laves jorddepot inden for fortidsmindebeskyttelseslinjen, og at der ikke må graves/suges stejlere end skråningsanlæg på 1:4 målt ud fra gravhøjens fod. Der er desuden stillet vilkår om, at der skal fyldes op til terræn og samme koter, som før gravningen, når grusgravningen er stoppet.

Forholdet til den generelle beskyttelse af visse arter
Aabenraa kommune skal i henhold til habitatbekendtgørelsen (§ 10 i bekendtgørelse nr. 926 af 27. juni 2016 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter) foretage en vurdering af tilladelsen i forhold til den generelle beskyttelse af visse dyre- og plantearter.
I forhold til dyrearter optaget på habitatdirektivets bilag IV a) vurderer kommunen, at projektet finder sted på så forholdsvist et lille areal, at det ikke vil ødelægge yngle- og rasteområde for arter omfattet af bilaget. Der er desuden ikke registreret arter omfattet af bilaget i nærområdet.
I forhold til plantearter optaget på habitatdirektivets bilag IV b) vurderer kommunen, at der ikke sker nogen ødelæggelse af disse som følge af projektet, da ingen af de 7 plantearter vurderes at findes i området.

Bestemmelse om fortidsmindebeskyttelseslinje
Efter naturbeskyttelseslovens § 18, stk. 1, må der ikke foretages ændring i tilstanden af arealet indenfor 100 meter fra beskyttede fortidsminder.

Formålet med fortidsmindebeskyttelseslinjen er at sikre fortidsmindernes værdi som landskabselementer. Både den generelle betydning af fortidsminderne i landskabsbilledet samt indsyn til og udsyn fra fortidsminderne skal sikres med bestemmelsen. Samtidig skal bestemmelsen sikre de arkæologiske lag i området omkring fortidsminderne, idet der ofte er særlig mange kulturhistoriske levn i områderne tæt ved de fredede fortidsminder.

Der kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 3 alene meddeles dispensation fra § 18, stk. 1, i "særlige tilfælde". Aabenraa Kommune vurderer, at grusgravning hører til de særlige tilfælde, hvor der kan dispenseres.

Klagefrist og andre bestemmelser
Dispensationen har en klagefrist på 4 uger i forhold til datoen på denne afgørelse. Hvis der klages over afgørelsen, vil kommunen give besked om dette. Der vedlægges en klagevejledning (bilag 3).
Tilladelsen bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år efter, at den er meddelt.

Eventuelle spørgsmål til afgørelsen
Hvis I har spørgsmål til afgørelsen, er I velkomne til at kontakte undertegnede på e-mail tlh@aabenraa.dk eller på telefon 7376 7284.

Venlig hilsen

Tina Hjørne
Biolog
Team Natur & GIS

Bilag:

1. Kort over området indenfor fortidsmindebeskyttelseslinjen der dispenseres til gravning på
2. Museum Sønderjyllands udtalelse
3. Klagevejledning
4. Uddrag fra ansøgning samt uddybende bemærkninger. Ansøger er Kudsk & Dahl A/S, Vojensvej 7, 6500 Vojens

Kopi til klageberettigede:

Ejer af matriklen, Kenneth Schrøder Paulsen, Hellevadvej 48, 6230 Rødekro
Miljøstyrelsen; mst@mst.dk
Danmarks Naturfredningsforening; dn@dn.dk
Danmarks Naturfredningsforening, Aabenraa; dnaabenraa-sager@dn.dk
Dansk Ornitologisk Forening; natur@dof.dk
Dansk Ornitologisk Forening, Aabenraa; aabenraa@dof.dk
Friluftsrådet Sønderjylland; soenderjylland@friluftsraadet.dk
Dansk Botanisk Forening; dbf.oestjylland@gmail.com
LandboSyd; info@landbosyd.dk
Sønderjysk Landboforening; slf@slf.dk
Landbrugsrådgivning Syd; dsh@lrs.dk
Landtwirtschaftlicher Hauptverein für Nordschlesvig; lhn@lhn.dk
Museum Sønderjylland; planer@msj.dk
Slots- og kulturstyrelsen; fortidsminder@slks.dk

Bilag 1

Kort 1. Området på matr. nr. 25 Mjøls, Rise, indenfor fortidsmindebeskyttelseslinjen der dispenseres til gravning af grus på (indenfor den stiplede gule linje).

Bilag 2
Museum Sønderjyllands udtalelse

MUSEUM SØNDERJYLLAND| VIDEN OG SAMLINGER | ARKÆOLOGI
ARKÆOLOGI HADERSLEV | DALGADE 7| DK-6100 Haderslev|T +45 65 370 801
PLANER@MSJ.DK

Aabenraa Kommune
Byg, Natur & Miljø

Att.: Tina Hjørne

Dato: 17/1 2018 J. nr. 18/5389-8.2.5.

Kulturhistorisk udtalelse i henhold til lov om naturbeskyttelse § 18 vedr. grusgravning på matr. Nr. 25, Mjøls, Rise, Aabenraa Kommune inden for fortidsmindebeskyttelseslinjen af fredningsnr.: 4008-28.

Ifølge det oplyste skal den kommende grusgravning foregå vest for det fredede fortidsminde indenfor de yderste 50 meter af 100 meter beskyttelseslinjen.

Det berørte fortidsminde er en gravhøj, som ligger på et smeltevandsplateau ca. midt mellem Rødåen og Surbækken. Tæt på gravhøjen findes ældre registreringer af flere overpløjede gravhøje samt spor efter bopladser. De mange fortidsminder i området tyder derfor på høj aktivitet i fortiden, hvoraf den fredede høj er en af de sidste synlige rester af dette gamle kulturlandskab. Landskabet er i dag stærkt præget og påvirket af den omfattende grusindvinding i området.

Gravhøjen er sandsynligvis rejst engang i bronzealderen. Den er i dag ca. 1,5-2 meter høj og 22-13 meter i diameter. Højen har oprindeligt været væsentlig større især mod vest, syd og øst, hvor højen gennem tiden har været udsat for overpløjning. I toppen af højen ses en relativt dyb forsænkning, som kan være opstået på grund af dyreaktiviteter eller tidligere tiders forsøg på udgravning. Dog findes der ikke på museet oplysninger om tidligere udgravninger i højen eller fund af oldsager. På trods af tidligere tiders ændringer af gravhøjen fremstår højen stadig velbevaret og ligger markant og synligt i landskabet. Indsynet til og fra højen begrænses kun af det levende hegn vest for højen. Gravhøjens værdi som kulturhistorisk landskabselement er derfor intakt.

Det er således et kulturlandskab rigt på mange oldtidsspor og fortidsminder og som en del af dette kulturhistoriske landskab har også den berørte gravhøj en høj kulturhistorisk fortælleværdi. Museet vurderer, at den planlagte grusgravning indenfor 100 meter beskyttelseslinjen af den berørte høj vil være et så stort indgreb i terrænet, at det vil forringe gravhøjens kulturhistoriske fortælleværdi og forringe dens betydning som et vigtigt landskabselement. Jorddeponering indenfor samme beskyttelseslinje vil desuden forringe ind- og udsynet til højen. Museet kan også være meget bekymret for, at der under grusgravningen vil ske jordskred så tæt på højen, at denne vil være i fare for at styrte ned. Museet anbefaler derfor, at der ikke inden for den fredede gravhøj foretages nogen form for terrænændringer.

Med venlig hilsen

TENNA R. KRISTENSEN

MUSEUMSINSPEKTØR – FREDEDE FORTIDSMINDER OG BESKYTTEDE DIGER
T +45 65 37 08 22 M +23 45 70 30
TEKR@MSJ.DK

Bilag 3
Klagevejledning

Naturbeskyttelsesloven

Afgørelser truffet i henhold til naturbeskyttelseslovens §§ 3, 15, 16, 17, 18, 19, 19b, 19d, 19e, 19f og 19g kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Klageberettigede er

- adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- lokale foreninger og organisationer som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer som efter deres formål varetager væsentlige rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Klagefristen er 4 uger fra den dag afgørelsen er meddelt. Hvis afgørelsen er offentlig bekendtgjort, regnes klagefristen fra bekendtgørelsen. Den sidste klagedag udløber ved kontortids ophør. Hvis klagefristen udløber en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klage indgives til Miljø- og Fødevareklagenævnet via Klageportalen på www.nmkn.dk, www.borger.dk eller www.virk.dk. Du logger på Klageportalen med NEM-ID. En klage er indgivet, når den er tilgængelig for Aabenraa Kommune i Klageportalen. Ved indgivelse af klage betales et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder.

I Klageportalen sendes din klage automatisk først til Aabenraa Kommune. Hvis kommunen fastholder afgørelsen, sender kommunen klagen videre til behandling i nævnet via Klageportalen. Du får besked om videresendelsen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet afviser din klage, hvis du sender den uden om Klageportalen, medmindre du forinden er blevet fritaget for brug af Klageportalen. Hvis du ønsker at blive fritaget for at bruge Klageportalen, skal du sende en begrundet anmodning til Aabenraa Kommune. Kommunen videresender herefter din anmodning til nævnet, som træffer afgørelse om, hvorvidt du kan fritages. Se betingelserne for at blive fritaget på www.nmkn.dk.

Kommunens afgørelse kan indbringes for domstolene. Det skal ske inden 6 måneder efter, at afgørelsen er meddelt eller offentliggjort.

Bilag 4
Uddrag fra ansøgning til Region Syddanmark samt uddybende bemærkninger til Aabenraa Kommune

Fra: Michael Hjort Andersen [mailto:MHA@rsyd.dk]
Sendt: 22. november 2017 12:04
Til: Charlotte Greve (CHG)
Cc: Gunnar Larsen (GLA); Tina Lawaetz Skovgaard Hjørne
Emne: Nr. Hostrup

Hej Charlotte
Der spørges ind til lidt flere detaljer ang. Gravning indenfor fortidsmindebeskyttelseslinjen, kan du give Aabenraa Kommune svar på disse. Det er Tina Hjørne, som behandler sagen og er cc på denne mail?
Videresend gerne denne mail med mine kommentarer og med mig som cc.

Jeg har brug for en lidt mere detaljeret beskrivelse af, hvordan ansøger planlægger, at der skal graves indenfor fortidsmindebeskyttelseslinjen i forhold til fortidsmindet beliggende lige øst for matr. nr. 25 Hønkys.

- Kommentar fra Charlotte, NIRAS: Indvinding foregår ved at der afrømmes muld med gravemaskine alternativt med dozer og mulden placeres i volde omkring det afrømmede areal. Herefter indvindes med gravemaskine til grundvandsspejl. Under grundvandsspejl indvindes med sandsuger i åben sø. Der er pt en åben sø på det ansøgte areal, syd for fortidsmindet. Indvindingen under grundvandsspejl vil blot fortsætte nordpå fra den eksisterende gravesø. Det er samme indvindingsmetode der vil blive anvendt inden for fortidsmindebeskyttelseszonen, hvis der opnås dispensation.
  Svarer det til det efterspurgte?

I tidligere sager er jeg ikke sikker på, at der er givet dispensation til at grave tættere på end 50 meter, og der er stillet vilkår omkring skråning ind mod fortidsmindet i forhold til gravningen, da museet har været bekymret for udskridning.

Jeg kan heller ikke se, at museet har udtalt sig i forhold til gravning indenfor fortidsmindebeskyttelseslinjen, så derfor vil jeg også skulle høre dem omkring det.

- Kommentar fra Michael (region syddanmark): Jeg tror heller ikke de har forholdt sig til dette konkrete forhold endnu.
- Kommentar Charlotte, NIRAS: Kudsk & Dahl har ikke ansøgt særskilt om dette, og det må være derfor museet ikke har forholdt sig til det. Kudsk & Dahl vil dog gerne have dispensation til at indvinde 50 meter inden for beskyttelseslinjen. De har været i telefonisk kontakt med Hans Christian Andersen fra Museum Sønderjylland og forespurgt om muligheden for at opnå dispensation, og fik besked om, at det højst sandsynlig godt kan opnås.

Herudover vil vi godt lige høre, om du er vidende om, hvorvidt museet nu har forundersøgt de områder, som i maj ikke var undersøgt (de gule områder på museets kort 2)?

- Kommentar fra Michael (region syddanmark): Kort 2 er medsendt i en mail til Region Syddanmark den 8. august 2017 i forbindelse med den offentlige høring af VVM-redegørelsen. Hvorvidt der er foretaget yderligere forundersøgelser er jeg ikke vidende om.
- Kommentar fra Charlotte, NIRAS: Der er foretaget yderligere forundersøgelser 2 steder siden maj. Det ene sted på matr.nr. 25 umiddelbart syd for fortidsmindebeskyttelseszonen. Her er undersøgt omkring 1,5 ha. Det andet sted er syd for Hellevadvej, i den vestelige del af matr.nr. 21 og den centrale del af matr.nr. 314. Arealet er skraveret ind på vedhæftede kortbilag. Det fremgår af kortet, at den sydligste del af matr.nr. 25 ikke vil blive indvundet og derfor heller ikke blive undersøgt for fortidsminder.

Venlig hilsen

Michael Hjort Andersen
Geolog
Regional Udvikling, Miljø og Råstoffer

E-mail: MHA@rsyd.dk
Direkte: 76631970
Mobil: 29201970

Regionshuset
Damhaven 12, 7100 Vejle
Hovednummer: 76631000
www.rsyd.dk

Fra: Charlotte Greve (CHG) [mailto:CHG@NIRAS.DK]
Sendt: 7. maj 2018 10:54
Til: Tina Lawaetz Skovgaard Hjørne
Cc: Trine Løbner
Emne: SV: Nr. Hostrup - ønske om grusgravning indenfor fortidsmindebeskyttelselinje

Hej Tina

Jeg har for efterhånden længe siden lovet dig, at jeg ville vende tilbage angående dine forslag til vilkår og Museum Sønderjyllands udtalelse i forbindelse med, at Kudsk & Dahl søger om dispensation til at indvinde råstoffer inden fortidsmindebeskyttelseszonen til en gravhøj.

Kudsk & Dahl har haft set på, hvordan de kan indrette deres indvindingsmetode, så de kan sikre at de ikke indvinder stejlere end 1:4 på arealet inden for fortidsmindebeskyttelseszonen, og de kan derfor godt sikre, at de kan overholde et vilkår om skråningsanlæg på 1:4. De øvrige foreslåede vilkår (fra din mail af 12. december – se også længere nede) kan Kudsk & Dahl også sagtens overholde.

Med hensyn til Museum Sønderjyllands udtalelse (som du sendte i mail af 17. januar) , så nævner de følgende forbehold for at anbefale indvinding indenfor fortidsmindebeskyttelseszonen:

1. Indsynet til og fra højen begrænses kun af det levende hegn vest for højen. Gravhøjens værdi som kulturhistorisk landskabselement er derfor intakt.

2. Museet vurderer, at den planlagte grusgravning indenfor 100 meter beskyttelseslinjen af den berørte høj vil være et så stort indgreb i terrænet, at det vil forringe gravhøjens kulturhistoriske fortælleværdi og forringe dens betydning som et vigtigt landskabselement.

3. Jorddeponering indenfor samme beskyttelseslinje vil desuden forringe ind- og udsynet til højen

4. Museet kan også være meget bekymret for, at der under grusgravningen vil ske jordskred så tæt på højen, at denne vil være i fare for at styrte ned.

Angående punkt 1, så ønsker Kudsk & Dahl netop kun at indvinde indenfor fortidsmindebeskyttelseszonens vestlige del, som ligger vest for det levende hegn, som i forvejen skærmer for indsynet til gravhøjen, som museet nævner. Indvindingen vil derfor ikke påvirke gravhøjens værdi som kulturhistorisk landskabselement væsentligt, mens indvindingen står på.

Angående punkt 2, så lægger Kudsk & Dahl omkring 70 % af det indvundne materiale tilbage igen under den løbende efterbehandling, idet de stort set kun udnytter sten-indholdet, mens det meste af sandet lægges tilbage. Derfor kan de sagtens leve op til dit foreslåede vilkår om at ”efter endt gravning skal hele området indenfor

fortidsmindebeskyttelseslinjen (100 meter fra foden af fortidsmindet) fyldes op til terræn med de samme koter som inden gravningen". Det er sådan de allerede efterbehandler i området og der efterlades kun spredte søer, som kan lægges udenfor fortidsmindezonen.

Angående punkt 3, så har Kudsk & Dahl ikke behov for eller planer om at deponere jord indenfor fortidsmindezonen. Den muld der afrømmes forud for indvindingen, kan deponeres udenfor fortidsmindezonen, mens der indvindes indenfor fortidsmindezonen, og mulden kan udspredes på arealet igen som led i efterbehandlingen.

Angående punkt 4, så har Kudsk & Dahl, som nævnt ovenfor, mulighed for at indrette indvindingen, sådan at der kan overholdes vilkår om skråningsanlæg 1:4 indenfor fortidsmindezonen, som du har foreslået.

Jeg håber derfor at du vil gå videre med dispensationen.

Jeg prøvede at ringe her til formiddag, men da du først skulle være tilbage på 'pinden' til eftermiddag, så ridsede jeg lige tingene op her på mailen, og vil så ringe til dig i eftermiddag.

Med venlig hilsen

Charlotte Greve
Geolog
.....
NIRAS
Ove Gjeddes Vej 35
5220 Odense SØ
www.niras.dk

Mobil 6011 4267
Direkte 6312 5088
Telefon 6312 1581

chg@niras.dk

Bilag 9 Udtalelser fra museet forside

MUSEUM SØNDER JYLLAND
ARKÆOLOGI HADERSLEV
OLDTID & MIDDELALDER
Dalgade 7 · DK 6100 Haderslev · Postboks 122 · Tel. +45 7452 7566 · Fax +45 7453 4014
haderslev@museum-sonderjylland.dk · www.museum-sonderjylland.dk

Kudsk & Dahl A/S

Vojensvej 7

6500 Vojens

Dato: 9. januar 2017 Museets sagsnr. 17/5077-8.1.3

Arkæologisk udtalelse vedr. erhvervsmæssig råstofindvinding på matr. 34, 276, 273, 22, 13, 314, 21, 281, Hønkys ejerlav, Egvad og matr. 25, 35, 43, 141, 229 og 217, Mjøls ejerlav, Rise i Aabenraa kommune (Region Syddanmark – 16/34163)

Udtalelse i henhold til museumslovens § 25:
Museum Sønderjylland - Arkæologi Haderslev har modtaget høringsmateriale fra Region Syddanmark vedr. det ovennævnte indvindingsområde og foretaget arkivalsk kontrol og arkæologisk vurdering af området.

Indvindingsområdet er på godt 161 ha og beliggende på Hønkys Nørremark mellem Nørre Hostrup og Hønkys i højtliggende, let bølget terræn, der mod syd afgrænses af Rødåen og mod nord af Surbæk (se kortbilag). Omkring indvindingsområdet er der registreret adskillige væsentlige fortidsminder – især mange gravhøje (se kortbilag). Indvindingsområdet er delt i to af Hellevadvej: Det nordlige indvindingsområde – Hønkys Nørremark Nord omfatter: Matr. 34, 35 og 273 samt del af matr. 22, 25 og 276 Egvad. Det sydlige indvindingsområde – Hønkys Nørremark Syd omfatter matr. 21, 43, 141, 217, 229, 281 og 314 samt del af matr. 13. Udtalelsen falder derfor i to dele:

Hønkys Nørremark Nord – området nord for Hellevadvej
Museet har tidligere udtalt sig om dette område (tidligere museumssagsnr.04/1216-8.1.3, 06/1734-8.1.3, 07/2111-8.1.3, **07/2186-8.1.3** samt 07/2187-8.1.3). Museet anbefalede dengang en forundersøgelse forud for råstofindvinding. Museet fastholder denne vurdering. Forundersøgelserne er udført løbende efterhånden som indvindingen skred frem, og store dele af området er allerede forundersøgt og frigivet. Denne fremgangsmåde anbefales også for den resterende del af indvindingsområdet.

Hønkys Nørremark Syd – området syd for Hellevadvej
Museet har tidligere udtalt sig om en mindre del af området - i områdets nordvestlige del (tidligere museumssagsnr. 07/2187-8.1.3, 09/2838-8.1.3 og 09/2879-8.1.3). Dette område er delvis forundersøgt og frigivet til indvinding.

Den resterende (største) del af Hønkys Nørremark Syd har Museet ikke tidligere udtalt sig om (markeret med blå skravering på kortbilag): Denne del af indvindingsområdet omfatter matr. 21, 281, 43, 141, 219 og 229. Inden for denne del af indvindingsområdet er der registreret et væsentligt jordfast fortidsminde – en overpløjet gravhøj (sb. 96, Rise sogn) (se kortbilag). Gravhøjen er beliggende på matr. 217. Rester af dette væsentlige fortidsminde og tilknyttede anlæg kan stadig være bevaret. Til gravhøjen må der desuden høre en bebyggelse, som må ligge tæt ved. Da dele af området kan være destrueret ved tidligere råstofindvinding er de tilgængelige ældre luftfotos og reliefkort gennemgået, dog uden at tydeligt destruerede områder viste sig. En lavning på matr. 217 kan enten være en gammel tørvegrav eller mose (markeret med rød skravering).

På baggrund af ovenstående er det museets vurdering, at der inden for den ikke-forundersøgte del af indvindingsområdet findes væsentlige jordfaste fortidsminder, som er beskyttet af Museumslovens §27. Disse fortidsminder skal iflg. Museumsloven udgraves, hvis de berøres af jordarbejdet.

Museet anbefaler derfor, at der bliver foretaget en frivillig forundersøgelse af den ikke-forundersøgte del af indvindingsområdet – matr. 21, 281, 43, 141, 219 og 229 - med henblik på at afgrænse omfanget af det/de jordfaste fortidsminder, inden anlægsarbejdet går i gang.

Forundersøgelsen vil kunne afsløre, om der findes væsentlige fortidsminder på området, og om de har en sådan karakter, at de skal udgraves, inden de ødelægges ved anlægsarbejdet. Da arealet overstiger 5.000 m^2, skal udgifterne til forundersøgelsen - jf. Museumslovens § 26.2 – afholdes af bygherre.

Hvis forundersøgelsen viser, at der væsentlige findes fortidsminder på området, skal disse udgraves, inden de ødelægges ved anlægsarbejdet. I nogle tilfælde er det dog muligt at ændre ved jordindgrebet, så en udgravning ikke bliver nødvendig. Er det ikke muligt, vil udgravningen skulle finansieres af bygherre.

De jordfaste fortidsminder er omfattet af museumslovens § 27. Derfor skal man, hvis man ved anlægsarbejde støder på et fortidsminde, straks indstille arbejdet i det omfang, det berører fortidsmindet, og tilkalde Museum Sønderjylland - Arkæologi Haderslev.

Museum Sønderjylland - Arkæologi Haderslev udarbejder gerne ved henvendelse fra bygherre budget og tidsplan for en forundersøgelse af området. Henvendelse til Per Ethelberg: 73 52 34 62 eller Hans Chr. Andersen: 73 52 34 67.

Med venlig hilsen

Anne Birgitte Sørensen
Museumsinspektør
planer@museum-sonderjylland.dk

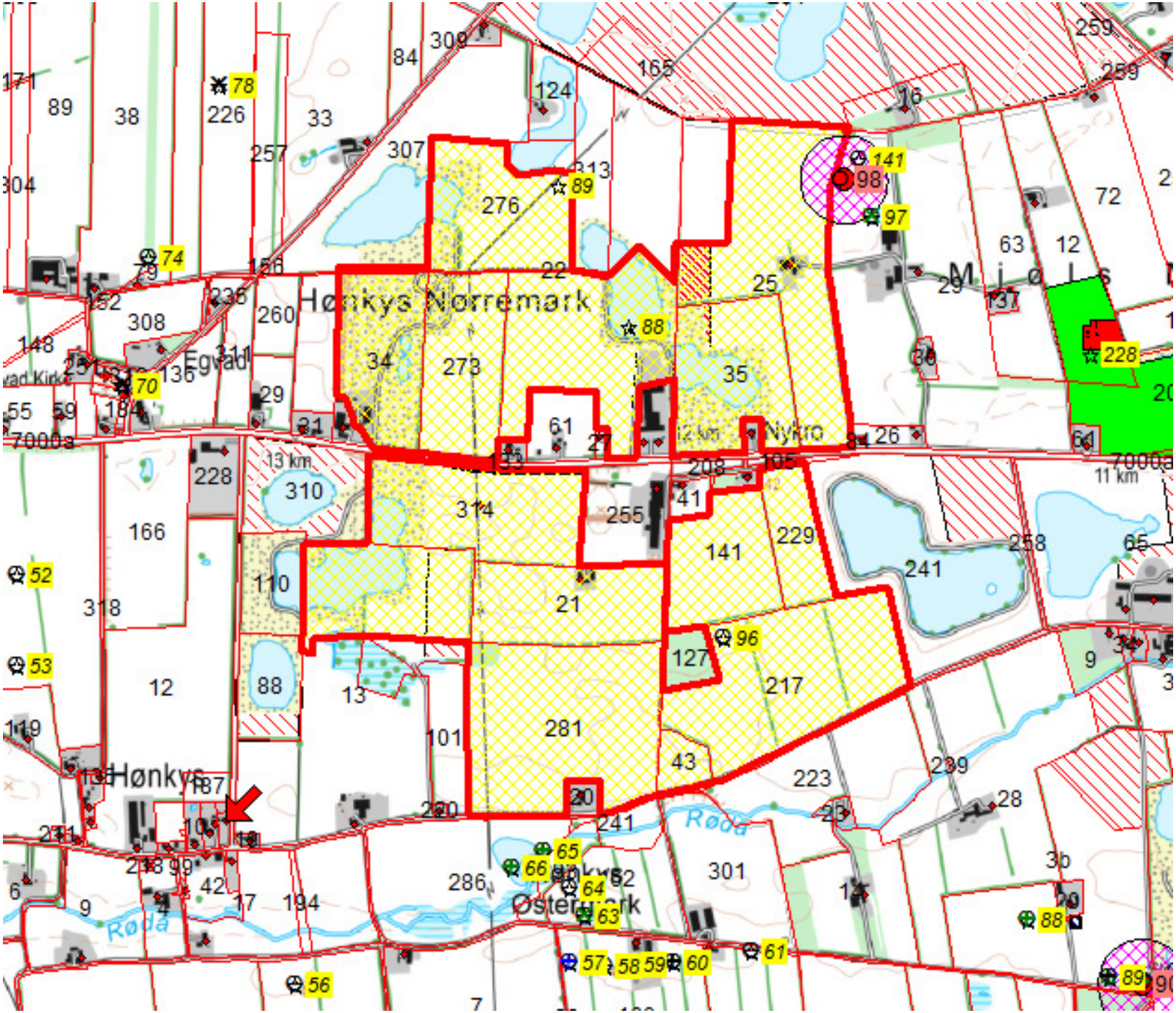

Kortbilag til 17/5077-8.1.3 vedr. erhvervsmæssig råstofindvinding på matr. 34, 276, 273, 22, 13, 314, 21, 281, Hønkys ejerlav, Egvad og matr. 25, 35, 43, 141, 229 og 217, Mjøls ejerlav, Rise i Aabenraa kommune (Region Syddanmark – 16/34163).
Indindingsområdet er markeret med rød kontur.
Fortidsminder er markeret med numre på rød eller gul baggrund.

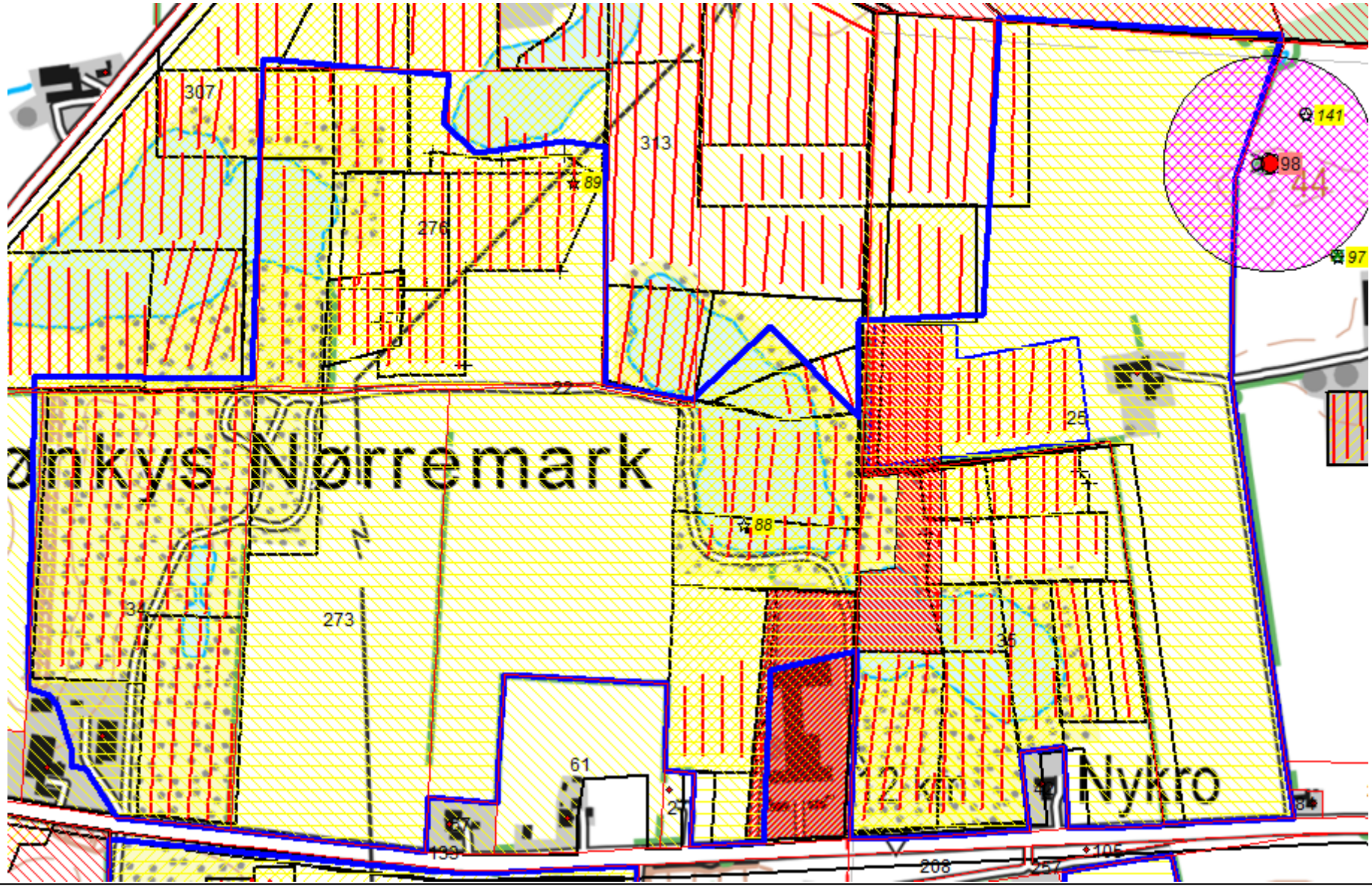

Kortbilag til 17/5077-8.1.3 Nordlige del af indvindingsområdet – Hønkys Nørremark Nord– beliggende nord for Hellevadvej (markeret med blå kontur). Museet har tidligere udtalt sig om området. Museet anbefalede dengang en forundersøgelse forud for råstofindvinding. Museet fastholder denne vurdering. Forundersøgelserne er udført løbende, efterhånden som indvindingen skred frem, og store dele af området er forundersøgt og frigivet. Denne fremgangsmåde anbefales også for den resterende del af indvindingsområdet. De forundersøgte dele af området er markeret på kortbilaget med røde streger (søgegrøfter). Destruerede områder er markeret med rød skravering eller grå prikker på gul baggrund.

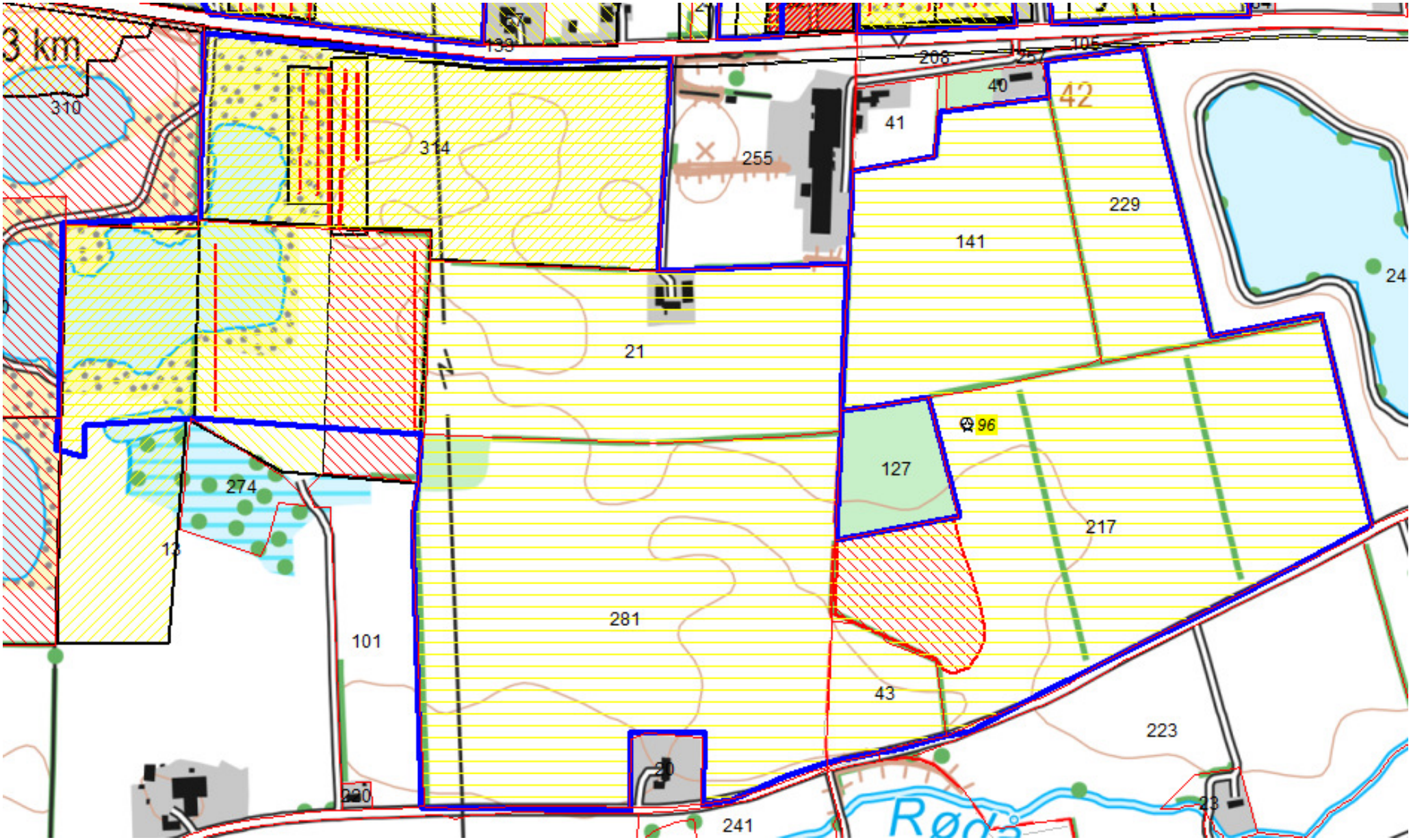

Kortbilag til 17/5077-8.1.3 Sydlige del af indvindingsområdet – Hønkys Nørremark Syd – beliggende syd for Hellevadvej. En mindre del - i områdets nordvestlige del - er forundersøgt og frigivet. De forundersøgte dele af området er markeret på kortbilaget med røde streger (søgegrøfter). Destruerede områder er markeret med rød skravering eller grå prikker på gul baggrund. Fortidsminder er markeret med numre på gul baggrund.

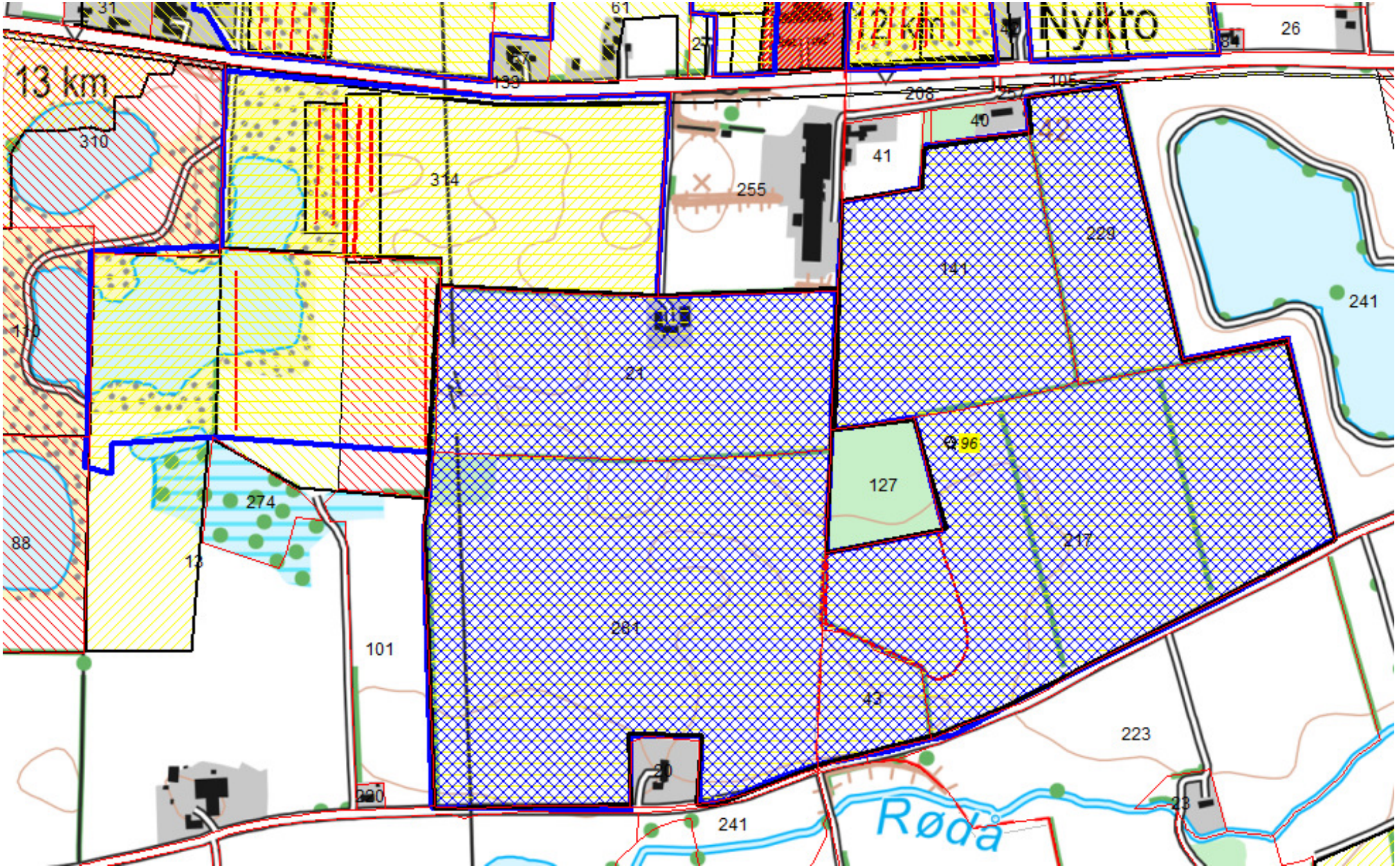

Kortbilag til 17/5077-8.1.3 Sydlige del af indvindingsområdet – Hønkys Nørremark Syd – beliggende syd for Hellevadvej. En mindre del - i områdets nordvestlige del - er frigivet til råstofindvinding. Størstedelen af området har Museet ikke tidligere udtalt sig om (markeret med blå skravering). Museet anbefaler, at denne del af området forundersøges, inden anlægsarbejdet går i gang.

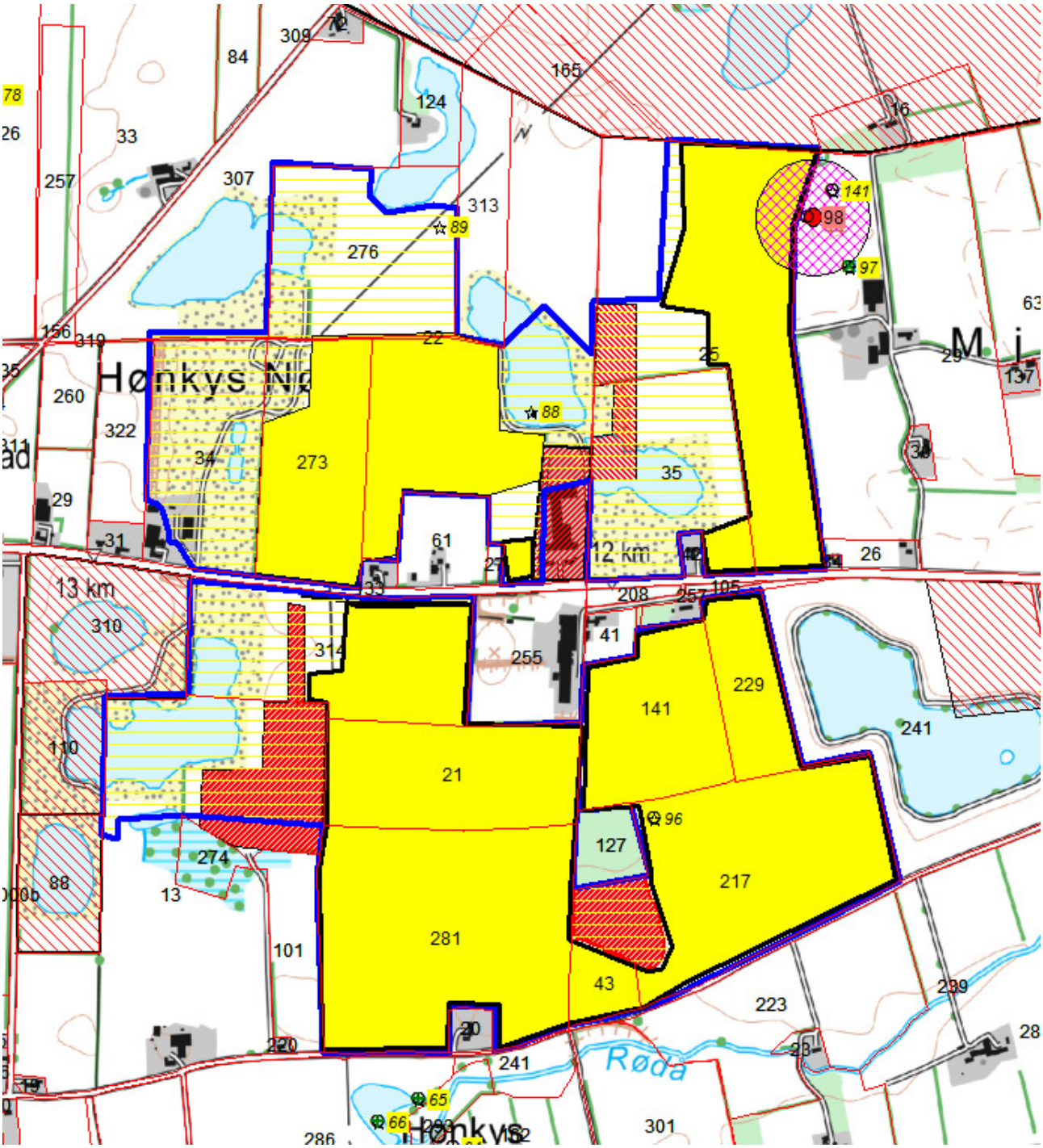

Opdateret kortbilag efter forundersøgelser i maj 2017:

Kortbilag til 17/5077-8.1.3 vedr. erhvervsmæssig råstofindvinding på matr. 34, 276, 273, 22, 13, 314, 21, 281, Hønkys ejerlav, Egvad og matr. 25, 35, 43, 141, 229 og 217, Mjøls ejerlav, Rise i Aabenraa kommune (Region Syddanmark – 16/34163).Indvindingsområdet er markeret med blå kontur. De ikke-destruerede arealer, som ikke er forundersøgt endnu er markeret med gult. Museet anbefaler, at disse arealer forundersøges, før jordarbejdet går i gang. Fortidsminder er markeret med numre på gul eller rød baggrund.

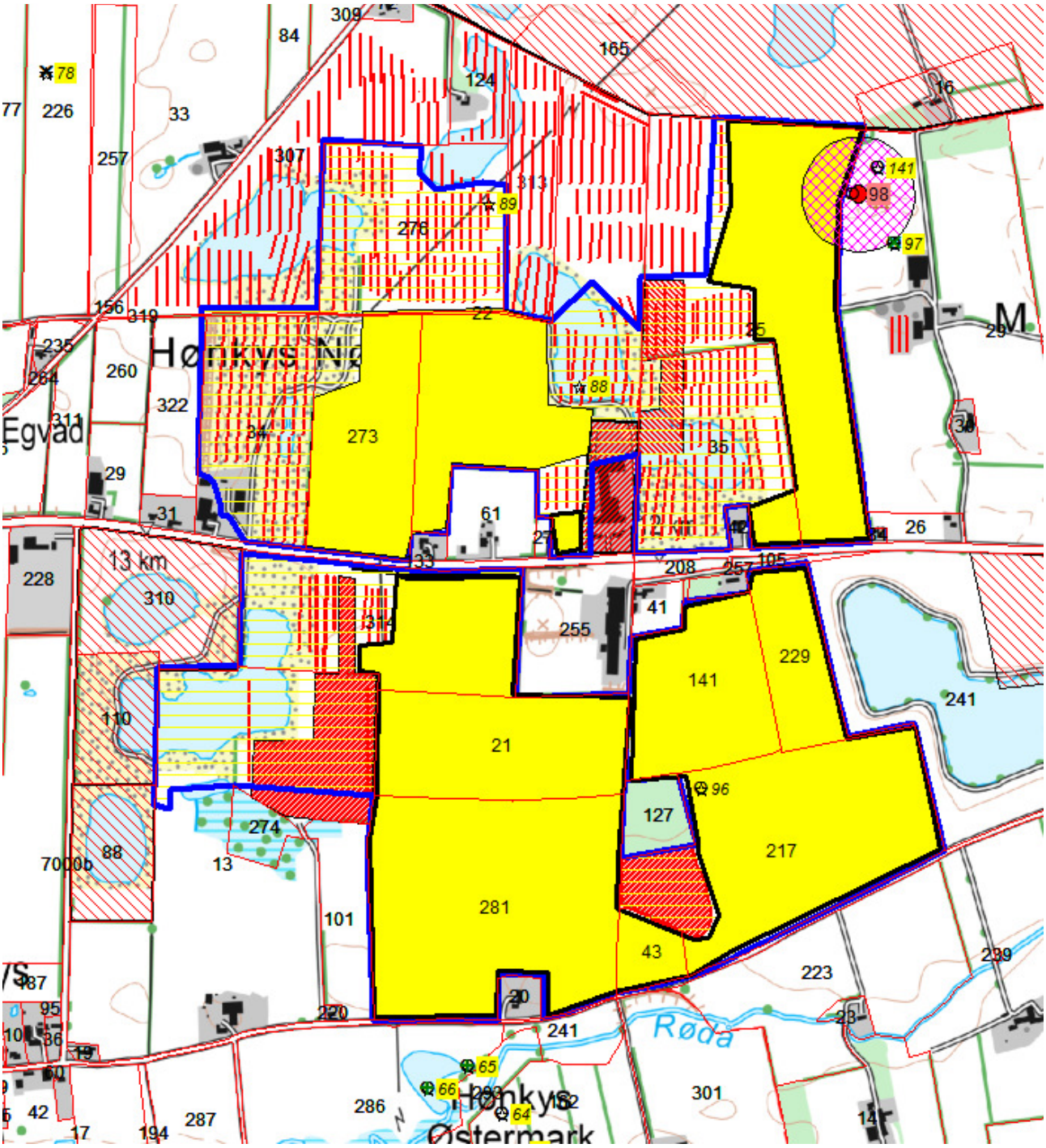

Opdateret kortbilag med søgegrøfter efter forundersøgelser i maj 2017:

Kortbilag til 17/5077-8.1.3 vedr. erhvervsmæssig råstofindvinding på matr. 34, 276, 273, 22, 13, 314, 21, 281, Hønkys ejerlav, Egvad og matr. 25, 35, 43, 141, 229 og 217, Mjøls ejerlav, Rise i Aabenraa kommune (Region Syddanmark – 16/34163). Indvindingsområdet er markeret med blå kontur. De ikke-destruerede arealer, som ikke er forundersøgt endnu er markeret med gult. Museet anbefaler, at disse arealer forundersøges, før jordarbejdet går i gang. Fortidsminder er markeret med numre på gul eller rød baggrund. Søgegrøfter er markeret med røde streger. Destruerede områder er markeret med rød skravering eller med grå prikker på gul baggrund.

MUSEUM SØNDERJYLLAND| VIDEN OG SAMLINGER | ARKÆOLOGI
ARKÆOLOGI HADERSLEV | DALGADE 7| DK-6100 Haderslev| T +45 65 370 801
PLANER@MSJ.DK

Region Syddanmark

Att.: Michael Hjort Andersen
16/34163

Dato: 06.03.2020 Museum Sønderjylland - Arkæologi Haderslev | Sagsnr.: 17/5077-8.1.3 (mar2020)

Arkæologisk udtalelse vedr. erhvervsmæssig råstofindvinding på matr. 13 mfl. Hønkys ejerlav, Egvad (Aabenraa Kommune)

Udtalelse i henhold til museumslovens § 23:

Museum Sønderjylland - Arkæologi Haderslev har modtaget høringsbrev med miljøvurderingsmateriale og har foretaget arkivalsk kontrol og arkæologisk vurdering af indvindingsområdet.

Indvindingsområdet, der omfatter dele af matrikel 13, 21, 22, 34, 273, 276 og 314 Hønkys ejerlav, Egvad samt 25 og 35 Mjøls ejerlav Rise, er på ca. 104 hektar.

Kort over det ansøgte indvindingsområde (markeret med blå streg).

Udarbejdet af NIRAS.

Fra bilag 1 til ansøgningen.

Museet har tidligere i 2017 udtalt sig om området, som også omfatter yderligere matrikler (sagsnr. 17/5077-8.1.3).

Uddrag af Museets udtalelse fra 2017:

Indvindingsområdet er på godt 161 ha og beliggende på Hønkys Nørremark mellem Nørre Hostrup og Hønkys i højtliggende, let bølget terræn, der mod syd afgrænses af Rødåen og mod nord af Surbæk (se kortbilag). Omkring indvindingsområdet er der registreret adskillige væsentlige fortidsminder – især mange gravhøje (se kortbilag). Indvindingsområdet er delt i to af Hellevadvej: Det nordlige indvindingsområde – Hønkys Nørremark Nord omfatter: Matr. 34, 35 og 273 samt del af matr. 22, 25 og 276 Egvad. Det sydlige indvindingsområde – Hønkys Nørremark Syd omfatter matr. 21, 43, 141, 217, 229, 281 og 314 samt del af matr. 13. Udtalelsen falder derfor i to dele:

Hønkys Nørremark Nord – området nord for Hellevadvej

Museet har tidligere udtalt sig om dette område (tidligere museumssagsnr.04/1216-8.1.3, 06/1734-8.1.3, 07/2111-8.1.3, 07/2186-8.1.3 samt 07/2187-8.1.3). Museet anbefalede dengang en forundersøgelse forud for råstofindvinding. Museet fastholder denne vurdering. Forundersøgelserne er udført løbende efterhånden som indvindingen skred frem, og store dele af området er allerede forundersøgt og frigivet. Denne fremgangsmåde anbefales også for den resterende del af indvindingsområdet.

Hønkys Nørremark Syd – området syd for Hellevadvej

Museet har tidligere udtalt sig om en mindre del af området - i områdets nordvestlige del (tidligere museumssagsnr. 07/2187-8.1.3, 09/2838-8.1.3 og 09/2879-8.1.3). Dette område er delvis forundersøgt og frigivet til indvinding.

Den resterende (største) del af Hønkys Nørremark Syd har Museet ikke tidligere udtalt sig om (markeret med blå skravering på kortbilag): Denne del af indvindingsområdet omfatter matr. 21, 281, 43, 141, 219 og 229. Inden for denne del af indvindingsområdet er der registreret et væsentligt jordfast fortidsminde – en overpløjet gravhøj (sb. 96, Rise sogn) (se kortbilag). Gravhøjen er beliggende på matr. 217. Rester af dette væsentlige fortidsminde og tilknyttede anlæg kan stadig være bevaret. Til gravhøjen må der desuden høre en bebyggelse, som må ligge tæt ved. Da dele af området kan være destrueret ved tidligere råstofindvinding er de tilgængelige ældre luftfotos og reliefkort gennemgået, dog uden at tydeligt destruerede områder viste sig. En lavning på matr. 217 kan enten være en gammel tørvegrav eller mose (markeret med rød skravering).

På baggrund af ovenstående er det museets vurdering, at der inden for den ikke-forundersøgte del af indvindingsområdet findes væsentlige jordfaste fortidsminder, som er beskyttet af Museumslovens §27. Disse fortidsminder skal iflg. Museumsloven udgraves, hvis de berøres af jordarbejdet.

Museet anbefaler derfor, at der bliver foretaget en frivillig forundersøgelse af den ikke-forundersøgte del af indvindingsområdet – matr. 21, 281, 43, 141, 219 og 229 - med henblik på at afgrænse omfanget af det/de jordfaste fortidsminder, inden anlægsarbejdet går i gang.

En gennemgang af sager, kortmateriale og luftfotos for denne ansøgnings berørte projektområder viser følgende **status** pr. 6. marts 2020:

Matr. 13 Hønkys ejerlav, Egvad: Dels er forundersøgt og frigivet og dels tidligere er destrueret.

Matr. 21 Hønkys ejerlav, Egvad: Vestlig del er forundersøgt og frigivet. Østlig del er ikke forundersøgt.

Matr. 22 Hønkys ejerlav, Egvad: Sydlige dele er ikke forundersøgt. Nordlig/midterste dele er forundersøgt og frigivet samt tidligere destrueret.

Matr. 34 Hønkys ejerlav, Egvad: Er forundersøgt og frigivet.

Matr. 273 Hønkys ejerlav, Egvad: Nordvestlige hjørne er tilsyneladende destrueret. Resten er ikke forundersøgt.

Matr. 276 Hønkys ejerlav, Egvad: Er forundersøgt og frigivet.

Matr. 314 Hønkys ejerlav, Egvad: Er forundersøgt og frigivet.

Matr. 25 Mjøls ejerlav, Rise: Er forundersøgt. Der skal foretages **udgravning** på den nordøstlige del af matriklen (HAM 6172 Mjøls). Her blev ved forundersøgelse i 2019 fundet bopladsspor fra førromersk jernalder.

Matr. 35 Mjøls ejerlav, Rise: Er forundersøgt og frigivet med undtagelse af sydøstre hjørne. Her mangler forundersøgelse.

Udgravningsfelt HAM 6172 Mjøls markeret med blå skravering.

Museets vurdering

På baggrund af ovenstående fastholder Museet vores vurdering fra 2017, som er vedlagt som bilag 9 i denne nye høring.

Desuden er det Museets vurdering, at der inden for matr. 25 Mjøls ejerlav, Rise findes væsentlige jordfaste fortidsminder, som er beskyttet af Museumslovens §27. Disse fortidsminder skal iflg. Museumsloven udgraves, hvis de berøres af jordarbejdet.

Desuden anbefaler Museet derfor, at der bliver foretaget en frivillig forundersøgelse af de ikke-forundersøgte del af indvindingsområdet.

Forundersøgelsen vil kunne afsløre, om der findes væsentlige, jordfaste fortidsminder på planområdet, og om de har en sådan karakter, at de skal udgraves, inden de ødelægges ved anlægsarbejdet. Da projektområdet overstiger 5.000 m^2, skal udgifterne til forundersøgelse - jf. Museumslovens § 26.2 – afholdes af bygherre.

Hvis forundersøgelsen viser, at der findes fortidsminder på arealet, skal disse udgraves, inden de ødelægges ved anlægsarbejdet. I nogle tilfælde er det dog muligt at ændre ved jordindgrebet, så en udgravning ikke bliver nødvendig. Er det ikke muligt, vil udgravningen skulle finansieres af bygherre.

De jordfaste fortidsminder er omfattet af museumslovens § 27. Derfor skal man, hvis man ved anlægsarbejde støder på et fortidsminde, straks indstille arbejdet i det omfang, det berører fortidsmindet, og tilkalde Museum Sønderjylland - Arkæologi Haderslev.

Efter aftale med bygherre udarbejder Museum Sønderjylland - Arkæologi Haderslev et budget og en tidsplan for en forundersøgelse af området. Vi beder venligst bygherre oplyse CVR-nummer ved henvendelse.

Henvendelse til Per Ethelberg: 65 370 816 / peret@msj.dk eller Hans Christian Andersen: 65 370 812/ haas@msj.dk.

Med venlig hilsen

METTE SØRENSEN

MUSEUMSINSPEKTØR
D +45 65 37 08 32| M +45 21 66 92 64
MESR@MSJ.DK
PLANER@MSJ.DK

Bilag 10 Dispensation fra søbeskyttelseslinjer forside

Aabenraa Kommune

Natur og GIS
Skelbækvej 2
6200 Aabenraa
Tlf.: 7376 7676

Dato: 26-02-2020
Sagsnr.: 20/6140

Kontakt: Maria Michelsen
Direkte tlf.: 7376 7504
E-mail: mvmi@aabenraa.dk
Mobil: 61632977

Kudsk og Dahl A/S
Vojensvej 7
6500 Vojens

Dispensation til udvinding af råstoffer indenfor søbeskyttelseslinjerne på matrikel nr. 25 og 35 Mjøls, Rise

Region Syddanmark har på vegne af jer søgt om dispensation til at udgrave grus på matrikel nr. 25 og 35 Mjøls, Rise. Dele af området, hvor grusgravningen ønskes foretaget, er beskyttet jf. naturbeskyttelseslovens § 16- Søbeskyttelseslinjen. Det ansøgte kræver derfor en dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 16.

Afgørelse
Aabenraa Kommune meddeler hermed dispensation til at foretage grusgravningen, som ansøgt, inden for søbeskyttelseslinjen jf. naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 1[1].

Begrundelse

Sagsfremstilling
Kommunen har den 4. februar 2020 modtaget ansøgningen om dispensation fra søbeskyttelseslinjerne på matrikel nr. 25 og 35 Mjøls, Rise.
Grusgravningen vil foregå inden for tidsperioden 2020 til 2022, og landskabet vil efterfølgende blive reetableret jf. efterbehandlingsplanen. I forbindelse med, at råstofudvindingen finder sted vil der blive etableret støjvolde af hensyn til naboerne.
Matriklerne er beliggende inden for et råstofudvindingsområde med baggrund i den regionale råstofplan. De omkringliggende arealer er landbrugsarealer i omdrift.

Der er i det nordvestlige hjørne af matr. nr. 25, Mjøls, Rise, en mindre sø som er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens §3. Der må derfor ikke ske tilstandsændringer i søen i forbindelse med arbejdet.
I området er der også to større søer, hvoraf søen nord for matrikel nr. 25 Mjøls, Rise, har et vandspejl på ca. 5,7 ha, og søen syd for matrikel nr. 25 og 35 Mjøls, Rise har et vandspejl på ca. 8,8 ha. Søerne er opstået i forbindelse med råstofgravningen på de to matrikler og er i dag også registreret som beskyttede søer efter naturbeskyttelseslovens §3. Da søerne har en vandflade på over 3 ha, er de yderligere omfattet af naturbeskyttelseslovens § 16.

[1] LBK. nr. 240 af 13. marts 2019.

Vurdering
Kommunen vurderer, at der kan dispenseres fra søbeskyttelseslinjen til udgravning af grus, da ændringen af landskabet er midlertidigt og vil blive tilbageført til det nuværende, når arbejdet er færdiggjort. Det omkringliggende landskab er præget af råstofgravning og landbrug, og de to søer, som er udgangspunktet for søbeskyttelseslinjen, er opstået ved råstofgravning i årene 2002-2006 (den nordlige sø) og årene 1993-1999(den sydlige sø). Landskabet inden for søbeskyttelseslinjerne er ligeledes præget af landbrug og råstofudvinding.
Kommunen vurderer derfor, at landskabet omkring søerne ikke i væsentlig grad vil blive påvirket, når arealerne er tilbageført til deres nuværende tilstand.

Kommunen vurderer samtidig, at arbejdet ikke vil påvirke de NBL §3 beskyttede søer.

Det ansøgte er ikke beliggende inden for et Natura2000 område og kommunen vurderer, at der ikke vil ske en påvirkning af det nærmeste område. Det nærmeste Natura2000 område er Bolderslev Skov og Uge Skov, beliggende ca. 5,5km østsydøst for det ansøgte. Natura2000 område nr. 96 og habitatområde H85.

Aabenraa kommune skal i henhold til habitatbekendtgørelsen (§ 10 i bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter) foretage en vurdering af tilladelsen i forhold til den generelle beskyttelse af visse dyre- og plantearter.
I forhold til dyrearter optaget på habitatdirektivets bilag IV a) vurderer kommunen, at indvindingen af råstofferne inden for beskyttelseslinjerne ikke vil påvirke deres leve eller ynglesteder.
I forhold til plantearter optaget på habitatdirektivets bilag IV b) vurderer kommunen, at der ikke sker nogen ødelæggelse af disse som følge af indvindingen af råstoffer, da ingen af de syv plantearter er registreret på stedet eller vurderes at findes der.

Lovgrundlag

Udgravning af grus forudsætter kommunens godkendelse, idet udgravning af grus vil ændre på terrænet indenfor søbeskyttelseslinjen af to eksisterende søer. Jf. naturbeskyttelseslovens § 16, stk. 1 må der ikke foretages beplantning eller ændringer i terrænet indenfor en afstand af 150 meter fra søer, der er registreret med en beskyttelseslinje i henhold til den tidligere lovgivning. Ifølge lovens § 65, stk. 1 kan kommunen gøre undtagelse fra bestemmelserne ved at meddele dispensation. Aabenraa Kommune har praksis for kun at meddele dispensation, såfremt det ansøgte overordnet set medfører øgede naturværdier.

Klagefrist og andre bestemmelser
Dispensationen har en klagefrist på 4 uger fra den er meddelt. Hvis der klages over afgørelsen, vil kommunen give besked derom. Der vedlægges klagevejledning. Tilladelsen bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år efter, at den er meddelt.

Såfremt der i. f. m. projektet observeres fortidsminder skal gravearbejdet straks standses og Museum Sønderjylland kontaktes (tlf. 65 37 08 01). Museets anvisninger skal følges.

Hvis der er konstateret forurening, f.eks. deponeret affald eller kemikalie- og pesticidemballage, skal forureningen anmeldes til kommunen, jf. Lov om forurenet jord § 71.

Kommunens dispensation fra naturbeskyttelsesloven fritager ikke fra at skulle indhente tilladelse til forhold som reguleres af anden lovgivning.
Hvis der er tvivl om noget i denne tilladelse, er du velkommen til at kontakte mig.

Venlig hilsen

Maria Vera Ulrich Michelsen
Skov- og landskabsingeniør

Kopi til klageberettigede:

Miljøstyrelsen; mst@mst.dk
Danmarks Naturfredningsforening; dn@dn.dk
Danmarks Naturfredningsforening, Aabenraa; dnaabenraa-sager@dn.dk
Dansk Ornitologisk Forening; natur@dof.dk
Dansk Ornitologisk Forening, Aabenraa; aabenraa@dof.dk

Friluftsrådet Sønderjylland; soenderjylland@friluftsraadet.dk
Dansk Botanisk Forening; dbf.oestjylland@gmail.com
LandboSyd; info@landbosyd.dk
Sønderjysk Landboforening; slf@slf.dk
Landbrugsrådgivning Syd; dsh@lrs.dk
Landtwirtschaftlicher Hauptverein für Nordschlesvig; lhn@lhn.dk
Museum Sønderjylland; planer@msj.dk

Bilag
Klagevejledning
Kortbilag

Klagevejledning

Naturbeskyttelsesloven

Afgørelser truffet i henhold til naturbeskyttelseslovens §§ 3, 15, 16, 17, 18, 19, 19b, 19d, 19e, 19f og 19g kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Klageberettigede er

- adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- lokale foreninger og organisationer som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer som efter deres formål varetager væsentlige rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Klagefristen er 4 uger fra den dag afgørelsen er meddelt. Hvis afgørelsen er offentlig bekendtgjort, regnes klagefristen fra bekendtgørelsen. Den sidste klagedag udløber ved midnat. Hvis klagefristen udløber en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klage indgives til Miljø- og Fødevareklagenævnet via Klageportalen på www.naevneneshus.dk. Du logger på Klageportalen med NEM-ID. En klage er indgivet, når den er tilgængelig for Aabenraa Kommune i Klageportalen. Ved indgivelse af klage betales et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder.

I Klageportalen sendes din klage automatisk først til Aabenraa Kommune. Hvis kommunen fastholder afgørelsen, sender kommunen klagen videre til behandling i nævnet via Klageportalen. Du får besked om videresendelsen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet afviser din klage, hvis du sender den uden om Klageportalen, medmindre du forinden er blevet fritaget for brug af Klageportalen. Hvis du ønsker at blive fritaget for at bruge Klageportalen, skal du sende en begrundet anmodning til Aabenraa Kommune. Kommunen videresender herefter din anmodning til nævnet, som træffer afgørelse om, hvorvidt du kan fritages. Se betingelserne for at blive fritaget på www.naevneneshus.dk.

Kommunens afgørelse kan indbringes for domstolene. Det skal ske inden 6 måneder efter, at afgørelsen er meddelt eller offentliggjort.

Kortbilag

Billede 1. Blå skravering viser søbeskyttelseslinje.

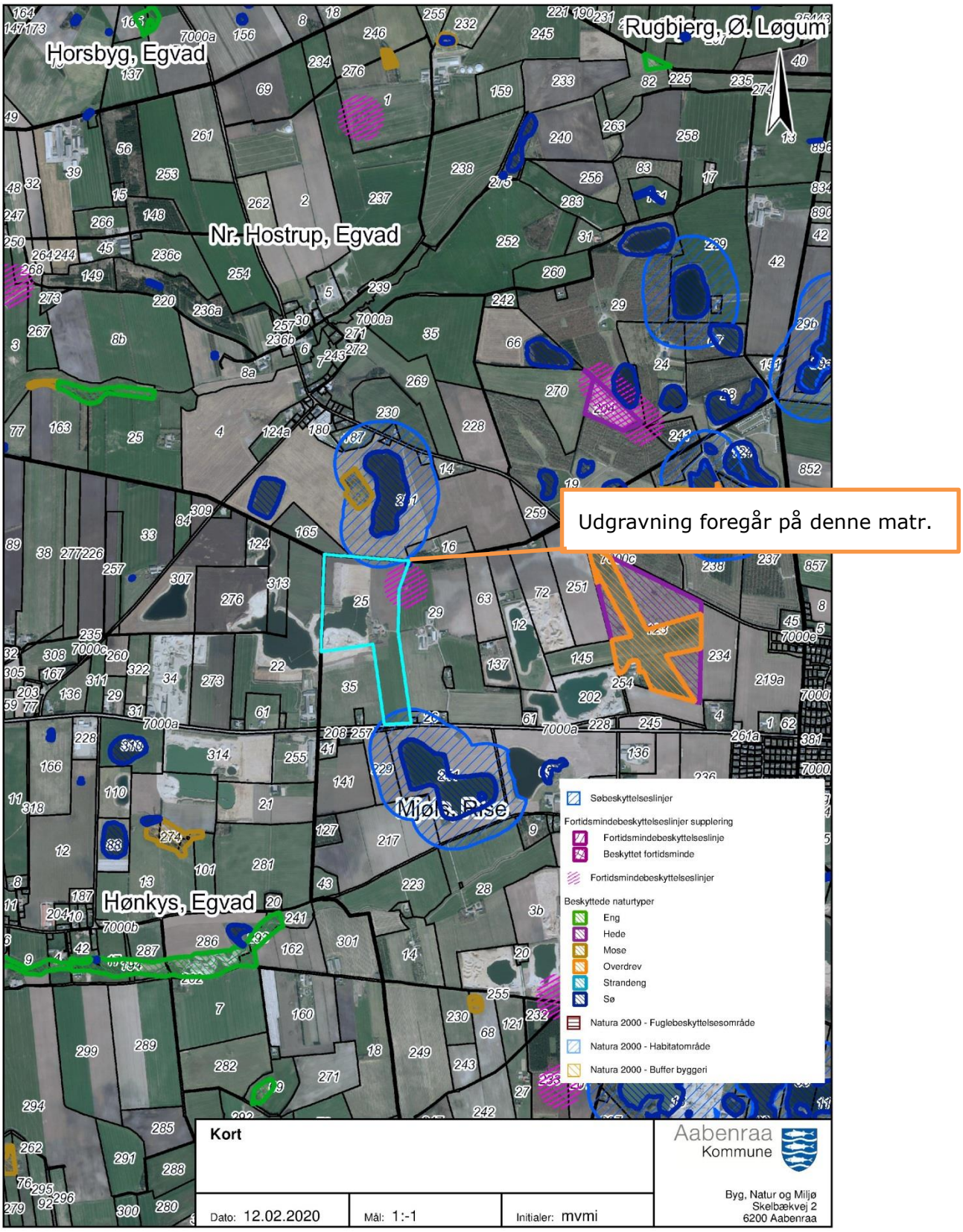
Horsbyg, Egvad
Rugbjerg, Ø. Løgum
Nr. Hostrup, Egvad
Mjøls Rise
Hønkys, Egvad
Udgravning foregår på denne matr.
Søbeskyttelseslinjer
Fortidsmindebeskyttelseslinjer supplering
Fortidsmindebeskyttelseslinje
Beskyttet fortidsminde
Fortidsmindebeskyttelseslinjer
Beskyttede naturtyper
Eng
Hede
Mose
Overdrev
Strandeng
Sø
Natura 2000 - Fuglebeskyttelsesområde
Natura 2000 - Habitatområde
Natura 2000 - Buffer byggeri
Kort
Dato: 12.02.2020
Mål: 1:-1
Initialer: mvmi
Aabenraa Kommune
Byg, Natur og Miljø
Skelbækvej 2
6200 Aabenraa

Notat

KUDSK OG DAHL - VVM - NR. HOSTRUP

Besigtigelse af mose

18. april 2017

Projekt nr. 223243
Dokument nr. 1223574291
Version 1
Udarbejdet af RBL
Kontrolleret af
Godkendt af

Formålet med dette notat er at undersøge en mose i nærheden af Nr. Hostrup for den nærmere type af mose, særligt om det er en højmose, da den så er mere modstandsdygtig overfor evt. grundvandssænkninger i området. For området, som mosen ligger i, er der modelleret op til 0,5 m grundvandssænkning ved en udvidelse af graveaktiviteten i Nr. Hostrup grusgrav. Mosen er beliggende på matrikel nr. 251, Nr. Hostrup, Egdal. (se Figur 1).

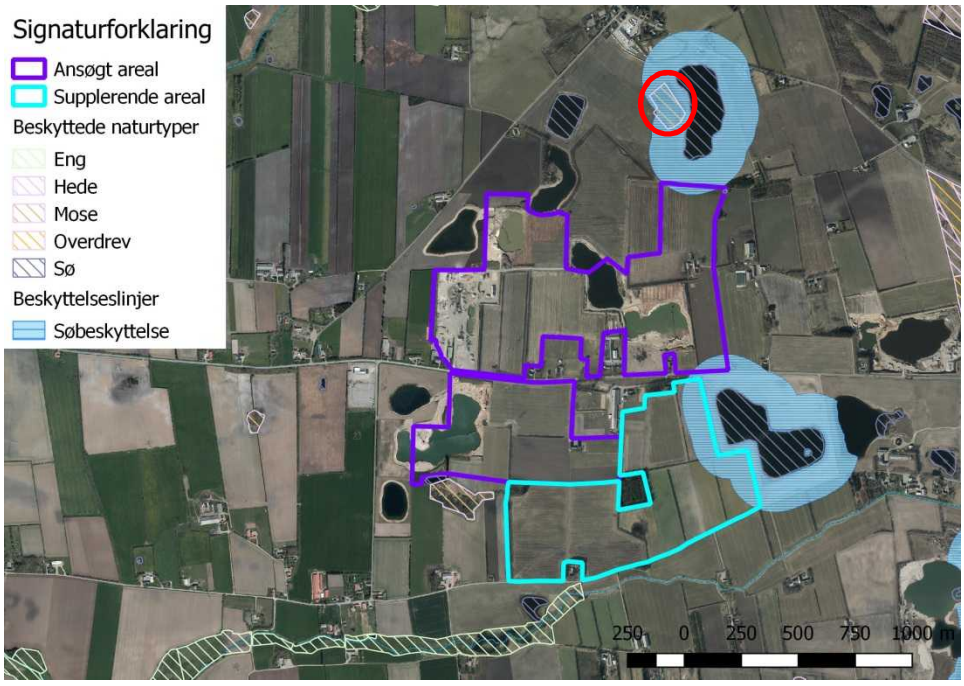

Figur 1: Beskyttede naturtyper ved Nr. Hostrup med angivelse af undersøgte mose (rød cirkel).

Metode

Undersøgelsen er foretaget som en overordnet kortlægning af mosens struktur. Mosen blev undersøgt 7. april 2017 ml. 11 og 13. Det meste af den vegetation, der var synlig i mosen var vedplanter (træer og buske) og vinterstandere af planter fra året før. En undersøgelse i maj-juni ville have været optimal, men er ikke muligt, da mosen af

NIRAS A/S
Ceres Allé 3
8000 Aarhus C

CVR-nr. 37295728
Tilsluttet FRI
www.niras.dk

T: +45 8732 3232
F: +45 8732 3200
E: aarhus@niras.dk

Aabenraa Kommune og Region Syddanmark ønskes undersøgt på nuværende tidspunkt . Besigtigelsen af mosen blev gennemført på nuværende tidspunkt pga. at den ikke var med i den oprindelige undersøgelse af natur omkring Nr. Hostrup i sommeren 2016, men kommunen har efterfølgende rejst tvivl om hvorvidt mosen påvirkes negativt, og dette var vigtigt at få kortlagt med kort varsel pga. den overordnede tidsplan.

Resultater

Mosens overordnede indtryk er en *Sphagnum*-mose under tilgroning. Der er stadig åbne flader men også opvækst af pil i kanten og midten af mosen (se Figur 2). De åbne flader er domineret af *Sphagnum* i bunden (se Figur 4) men der er megen urtevegetation, i form af Lysesiv og halvgræsser. De dominerende arter er Lysesiv, starer, Tuekæruld og Smalbladet Kæruld (**Error! Reference source not found.**). Men de tørre partier har også en del tuer af Blåtop og mosser. Det er sandsynligt, at der forekommer andre urter, men de kunne ikke erkendes pga. det tidlige tidspunkt. På trods af tidspunktet lykkedes det at finde flere karakterarter for næringsfattige og sure moser (se bilag 1).

Figur 2: Del af mosen der viser tilgroning i kanten, urtevegationen og et parti i midten, hvor *Sphagnum* tydelig ses.

Overordnet set har mosen karakter af en næringsfattig mose, og de arter, der er fundet indikerer, at det er en højmose eller et ekstremfattigkær. Mosen ligner ikke en klassisk

højmose med helt åbne flader. Den er har et tykt tæppe af urtevegetation, som normalt kun ses i eller fattigkær og i højler (fugtige lavninger) på højmoser.

Dette kan dog skyldes den korte afstand til de omliggende marker, der tydeligt er gødet og sprøjtet. Mængden af *Sphagnum* og det faktum, at mosefladen er meget våd og ligger tydeligt mere end en meter over vandspejlet i søen, som ligger 40-50 m øst for mosefladen, indikerer, at det er en højmose. I hvert fald er det tydeligt, at mosen evner at hæve vandspejlet over grundvandsspejlet i området.

Figur 3: Eksempler på *Sphagnum* i mosen

Med håndbor er det konstateret, at tørvelaget er 1-2 meter

tykt, og bunden i mosen skåner fra en vestlige del, der er ret fast, til den østlige del, der er våd og dyb. Tørvelaget er ret vådt og mudret. Under tørvelaget er der et fast, klistret, let sandet lag som det ikke var muligt at bore igennem, da det klistrede fast til boret.

Figur 4: Nederste boring som viser fast, klistret, sandet lag i bunden (tv.) og mere mudret lag til ovenover (th.).

Konklusion

Højmosen indeholder nok *Sphagnum* til at kunne holde på vandet og hæve det over grundvandsspejlet. Dermed er den hovedsagelig regnvandsfødet. Mosen er dog påvirket af næringsstoffer fra omgivende marker og mere vegetationsrig end en normal højmose. At mosen er regnvandsfødet understøttes af, at der har været gravet råstoffer under de omgivende marker, og at søen øst for har meget lavere vandspejl.

NIRAS

Feltskema til mose og kær

Basisregistrering af strukturelle forhold

Stednavn	StedID (autonr i Naturdata)	Inventør	Dato	Starttid / Sluttid
Nr Hostrup		RBL	20170407	10.00

Arealet omfattet af NBL §3		Arealet omfattet af HGL §7		Hoved-naturtype Arealandel i pct.		Grundighed: 1) Kikkert 2) Ekstensiv 3) Intensiv		Estimeret naturtilstand I) Høj, II) God, III) Moderat IV) Ringe, V) Dårlig	
Ja	Nej	Ja	Nej		50		2		11

Bemærkninger: Vestlige del bør og tilgroet med Træer

Angiv ved afkrydsning evt. forekomster af undertyper – NB: særligt feltskema til skov (aske-/ellesump og birkemoser)
Den undertype arealet ønskes tilstandsvurderet efter angives med cirkel om

Højmose X	Hængesæk	Fattigkær	Kildevæld
Rigkær	Højstaude-/rørsump	Fugtigt krat	Habitattyper (angiv kode)

Vegetationsstruktur (angiv kategori 1-5)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
Arealandel uden vegetationsdække	0-5%	5-10%	10-30%	30-75%	75-100%	1
Arealandel med græs/urtevegetation under 15 cm	0-5%	5-10%	10-30%	30-75%	75-100%	1
Arealandel med græs/urtevegetation 15-50 cm	0-5%	5-10%	10-30%	30-75%	75-100%	4
Arealandel med græs/urtevegetation over 50 cm	0-5%	5-10%	10-30%	30-75%	75-100%	2
Arealandel med dværgbuske	0-5%	5-10%	10-30%	30-75%	75-100%	4
Arealandel med vedplanter (kronedække)	0%	1-10%	10-25%	25-50%	50-100%	3
Arealandel med forekomst af invasive arter	0%	1-10%	10-25%	25-50%	50-100%	1

Afgræsning og drift (angiv kategori 1-5)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
Arealandel med græsning/høslæt	0-5%	5-10%	10-30%	30-75%	75-100%	0
Arealandel med tydelige randpåvirkninger af landbrugsdrift (gødskning, sprøjteskader)	0%	1-10%	10-25%	25-50%	50-100%	2

Naturtypekarakteristiske strukturer
(Angiv kategori 1-3 for hver struktur)

1: ikke tilstede 2: spredt/rudimentært 3: udbredt/veludviklet

	Positive strukturer	
p1	Sphagnum- og/el mosrig bund	3
p2	Vegetation domineret af bredbl. urter og halvgræsser	?
p3	Trykvandspåvirket bund	1
p4	Fugtige, artsrige kratpartier	2
	Negative strukturer	
n1	Ensartede bestande af tagrør el.a. høje græsser	1
n2	Ensartede bestande af høje næringskrævende stauder	1
n3	Jævn, kulturpåvirket bund uden terrænvariationer	1
n4	Tegn på tilskudsfodring/gødskning	1

Hydrologi: Afvanding og vandindvinding (angiv kategori)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
Ingen afvanding. Intakt og veludviklet fugtigbundsvegetation	Nogen afvanding. Fugtigbundsplanter udbredte.	Afvanding tydelig. Fugtigbundsplanter pletvist.	Afvanding udbredt. Fugtigbundsplanter hist og her	Fuldstændig afvandet. Fugtigbunds-planter mangler	1-2

Drift/pleje

Nuværende drift/pleje: ? nok ingen men græsset af vildt

Trusler: under begrænset tilgroning af pil

Hvis yderligere plejeindsats er nødvendig angiv type

Afbrænding/tørveskrælning		Øge afgræsning		Bekæmpe invasive arter	
Slåning/høslæt		Mindske afgræsning		Nedsætte eutrofiering	
Rørskær		Hæve vandstand		Ophøre gødskning	
Rydde vedplanter	X	Ophøre dræning		Ophøre tilskudsfodring	

Beskriv kort det aktuelle behov for yderligere indsats

Feltskema til mose og kær, Artsregistrering

Kode	Arealtype	Pct.	Dok.felt	UTM-koordinater for dokumentationsfelt	
A	Relativ upåvirket areal				
B	Areal tydeligt påvirket			X:	Y:

Typiske arter fra mose og kær

Hele arealet: angiv fund med arealkode A el. B (dominerende arter markeres med cirkel om) **Dokumentationsfelt**: angiv fund med X

andemad, liden ()		**klokkelyng (S*)**		siv, lyse- ()	X	vejbred, glat (K#)	
angelik, skov- (*)		kløver, hvid- ()		skjolddrager, almindelig (K)		vejbred, lancet- ()	
Aulacomnium palustre (S*)		kløver, rød- ()		skræppe, kruset (K#)		vibefedt (**)	
baldrian, krybende (*)		kogleaks, blågrøn (K)		skræppe, nøgle- (K*)		vikke, muse- (*)	
baldrian, tvebo (**)		kogleaks, fladtrykt (K*)		skræppe, vand- ()		**viol, eng- (S*)**	
benbræk (S*)		kogleaks, skov- (*)		snerle, gærde- (K)		ærenpris, tykbladet (K*)	
blåtop (S)	X	kogleaks, tue- (S**)		snerre, burre- (K#)		kruds undvendt	X
Brachythecium rivulare (K*)		korsknap (K)		snerre, kær- (*)			
Brachythecium rutabulu (K)		**kragefod (S*)**		snerre, sump- (*)			
brunelle, almindelig (*)		kvik, almindelig (K#)		**soldug, rundbladet (S**)**			
Bryum pseudotriquetrum (**)		**kællingetand, sump- (*)**		Sphagnum cuspidatum (S*)			
bukkeblad (S*)		**kæruld, smalbladet (S*)**	X	Sphagnum fallax (S*)			
bunke, bølget (S)		kæruld, tue- (S*)	X	Sphagnum fimbriatum (S)			
bunke, mose- ()		kørvel, vild (K#)		Sphagnum magellanic(S**)			
Calliergonella cuspidata (*)		leverurt (**)		Sphagnum palustre (S*)			
Campylium stellatum (**)		mangeløv, smalbladet (S*)		Sphagnum rubellum (S**)			
Climacium dendroides (S*)		mjødurt, almindelig ()		star, almindelig (*)			
Cratoneuron filicinum (K*)		mynte, vand- ()		star, blågrøn (*)			
djævelsbid (S)**		mælkebøtte, fandens (K#)		**star, grå (S*)**			
draphavre (K#)		natskygge, bittersød (K)		star, hare- (S*)			
dueurt, dunet (K*)		nellikerod, eng- (*)		star, hirse- (S*)			
dueurt, kær- (*)		**næbfrø, hvid (S**)**		star, håret (K)			
dueurt, lådden (K#)		nælde, stor (K#)		star, knippe- (K)			
dunhammer, bredbladet ()	Y	padderok, ager- (#)		star, knold- (*)			
engkarse (*)		**padderok, dynd- (*)**		**star, krognæb- (**)**			
engkarse coll. (K*)		padderok, kær- (*)		star, kær- (K)			
ensian, klokke- (S*)		perikon, vinget (*)		star, nikkende (K*)			
fladbælg, gul ()		pil, femhannet (S*)	X	**star, næb- (*)**			
fladstjerne, græsbladet (*)		pil, grå- (#)		star, stiv (K)			
fladstjerne, kær- (*)		pil, krybende (S*)		**star, stjerne- (S*)**			
fladstjerne, sump- (*)		pil, øret (S)		star, sylt- (K*)			
fløjlsgræs ()		pileurt, vand- ()		star, top- (*)			
forglemmigej, eng- (*)		Plagiomnium elatum ()		star, toradet ()			
forglemmigej, sump- (*)		Plagiomnium ellipticum (*)		**star, trindstænglet (S*)**		**Bilag IV-arter**	
fredløs, almindelig ()		**pors, mose- (S*)**		sumpkarse (*)		Hasselmus	
fredløs, dusk- (S*)		potentil, krybende (K)		sumpstrå, almindelig (K*)		Birkemus	
frytle, mangeblomst(S*)		rajgræs, almindelig (K#)		sumpstrå, enskællet (K*)		Odder	
frøstjerne, gul (K*)		ranunkel, bidende ()		svingel, eng- ()		Enkelt månerude	
fyr, skov- (S)		ranunkel, kær- (*)		svingel, rød ()		Fruesko	
galtetand, kær- (*)		ranunkel, lav (#)		svingel, strand- (K)		Mygblomst	
gifttyde (*)		ranunkel, tigger- (K)		svovlrod, kær- (S*)		Vandranke	
gran, rød- (S#)		rapgræs coll., eng- (K)		sværtevæld (K)		Liden najade	
guläks, vellugtende (S*)		rapgræs, almindelig (#)		syre, almindelig ()		Gul stenbræk	
gøgeurt, kødfarvet (*)		rapgræs, eng- ()		sødgræs, butblomstret (K)		Grøn buxbaumia	
gøgeurt, maj- (*)		**revling (S*)**		sødgræs, høj ()		Blank seglmos	
gåsepotentil (K)		Rhytidiadelphus squarros ()		sødgræs, manna- ()		Stor vandsalamander	
harrif (K*)		**rosmarinlyng (S*)**		tagrør (K)		Klokkefrø	
hedelyng (S*)		rottehale, eng- ()		tandbælg (S**)		Spidssnudet frø	
hjertegræs (**)		rævehale, eng- ()		tidsel, ager- (K#)		Springfrø	
hjortetrøst, hamp- (K)		rævehale, knæbøjet (K)		tidsel, horse- (K#)		Løgfrø	
hullæbe, sump- (**)		rørlike, almindelig ()		tidsel, kær- (*)		Strandtudse	
hvene, almindelig (S)		rørlike, nyse- (S)		tidsel, kål- (K)		Grønbroget Tudse	
hvene, hunde- (S*)		rørgræs (K)		**tormentil (S**)**		Løvfrø	
hvene, kryb- ()		rørhvene, eng- (S)		**tranebær (S*)**		Markfirben	
hvene, stortoppet (K)		sideskærm ()		**trehage, kær- (*)**		Eremit	
høgeskæg, kær- (*)		siv, blågrå (K*)		trehage, strand- (K**)		Stellas mosskorpion	
hønsetarm, almindelig ()		siv, butblomstret (K*)		troldurt, eng- (**)		Hedepletvinge	
iris, gul (K*)		siv, børste- (S*)		trævlekrone (*)		Sortplettet blåfugl	
kabbeleje, eng- (*)		siv, glanskapslet (*)		tusindfryd (#)		Stor kærguldsmed	
kamgræs, almindelig (*)		siv, knop- ()		vandkarse (*)		Grøn kælleguldsmed	
kattehale (K)		siv, liden (S*)		**vandnavle (*)**		Grøn mosaikguldsmed	

K: fortrinsvis kalkholdig bund S: fortrinsvis sur bund , #: problem-/invasivart, *: positivart **: særlig værdifuld positivart
Indikatorarter er fremhævet. 1 (kalkmose), 2 (sur mose) eller flere indikatorarter er tegn på god naturtilstand (A-areal)